

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ Ν.Ο.Π.Ε .
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ**

**ΤΟΜΕΑΣ Α' ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2011-2012

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**της Αικατερίνης Η. Βράττη
ΑΜ 999**

ΤΙΤΛΟΣ

Η αστική ευθύνη στο νόμο περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Επιβλέποντες

-

Όνοματεπώνυμο Α' επιβλέπουσας: Δήμητρα Παπαδοπούλου

Όνοματεπώνυμο Β' επιβλέπουσας: Ευγενία Δακορόνια

Όνοματεπώνυμο Γ' επιβλέποντα: Κωνσταντίνος Χριστοδούλου

Αθήνα 20-9-2012

Copyright c –All rights reserved Αικατερίνη Βράττη

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν στη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

**“Η αστική ευθύνη στο νόμο περί προστασίας δεδομένων
προσωπικού χαρακτήρα”**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Εισαγωγή.....	3
2	Νομική φύση της αστικής ευθύνης από παράβαση του ν. 2472/1997	10
3	Δικαιούχοι αποζημίωσης	12
4	Υπόχρεοι προς αποζημίωση	14
5	Νόμιμος λόγος ευθύνης.....	29
6	Βλάβη.....	40
7	Αιτιώδης συνάφεια	46
8	Η μεταφορά της κοινοτικής οδηγίας 95/46	48
9	Σχέση αστικής ευθύνης του αρ. 23 και αστικής ευθύνης των άρθρων του ΑΚ-Σύγκριση.	50
10	Η αστική ευθύνη του αρ. 23 εν σχέσει προς την αστική ευθύνη έτερων νόμων του δικαίου της πληροφορίας.....	56
11	Έκταση της αποζημίωσης.....	66
12	Δικονομικές ρυθμίσεις - Παραγραφή	72
13	Επίλογος	74
14	Βιβλιογραφία.....	75

1 Εισαγωγή

Η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη στον τομέα της πληροφορικής την τελευταία τριακονταετία, ανέδειξε την ανάγκη παροχής προστασίας στα υποκείμενα των οποίων τα προσωπικά δεδομένα αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας μέσω υπολογιστή. Οι απεριόριστες δυνατότητες¹ συγκέντρωσης, αποθήκευσης, συσχετισμού και περαιτέρω διάθεσης μεγάλου όγκου πληροφοριών σχετικά με τις πολιτικές πεποιθήσεις, την φυλή, τις καταναλωτικές τάσεις, το επίπεδο της υγείας, την οικονομική και περιουσιακή κατάσταση κ.λ.π. ενός προσώπου, που προσφέρουν τα νέα πληροφοριακά συστήματα, εγκυμονούν τον κίνδυνο προσβολής της ιδιωτικής του ζωής, δημιουργίας διακρίσεων ή ακόμη και χειραγώγησής του.

Ήδη από την δεκαετία του 70', όταν έκαναν την εμφάνιση τους οι πρώτοι σύγχρονοι υπολογιστές, γνωστοί ως υπολογιστές 4ης γενιάς, θεσπίστηκαν τα πρώτα νομοθετήματα σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα άλλως χαρακτηριζόμενα ως νομοθετήματα “πρώτης γενιάς”. Τα κανονιστικά αυτά κείμενα εμφανίστηκαν εν αρχή στη Γαλλία και συγκεκριμένα το έτος 1978, όταν τέθηκε σε ισχύ ο νόμος για την προστασία των προσωπικών στοιχείων από την αθέμιτη επεξεργασία τους με υπολογιστή. Μεταγενέστερα ακολούθησαν το ομόσπονδο γερμανικό κράτος της Έσσης, η Σουηδία, η Δανία, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και το Λουξεμβούργο. Το κοινό χαρακτηριστικό των νομοθετημάτων αυτών ήταν η παροχή υπέρμετρης προστασίας στα υποκείμενα των δεδομένων χάρη στο σκεπτικισμό με τον οποίο αντιμετώπιζε η κοινωνία, και κατ' επέκταση ο νομοθέτης, τα νέα τεχνολογικά επιτεύγματα.²

Την επόμενη δεκαετία ακολούθησε η “δεύτερη γενιά” νομοθετημάτων αρχής γενομένης την 28η Ιανουαρίου του 1981, οπότε και υπογράφηκε η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης “για την προστασία των ατόμων από την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών”

¹ Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου "Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα"

² Β. Αραβαντινός, σελ 15. Συγκεκριμένα ο συγγραφέας κάνει λόγο για θεσμοθέτηση νόμων με άκαμπτες και γενικές ρήτρες, με αυστηρό προληπτικό και κατασταλακτικό έλεγχο και με εξοντωτικές κυρίως ποινικές αλλά και αστικές και διοικητικές κυρώσεις.

(Σύμβαση 108). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η εν λόγω σύμβαση θεωρείται³ η μήτρα των λοιπών νομοθετημάτων δεύτερης γενιάς⁴, ήτοι των εθνικών κανόνων δικαίου περί προστασίας προσωπικών δεδομένων, για τους εξής δύο λόγους: (α) διότι αποτέλεσε το εφαλτήριο για την τροποποίηση των νομοθετημάτων της “πρώτης γενιάς”, ήτοι για την απόσυρση των άκαμπτων ρητρών, που είχαν θεσπιστεί έναντι των υπεύθυνων επεξεργασίας και (β) διότι έθεσε τις βασικές αρχές σχετικά με την προστασία των υποκειμένων των προσωπικών δεδομένων, τις οποίες ενέταξαν αργότερα σε πρωτογενή νομοθετικά κείμενα οι νομοπαραγωγικοί μηχανισμοί διαφόρων κρατών της Ευρώπης. Επί παραδείγματι η προκείμενη σύμβαση διέκρινε τα δεδομένα σε ευαίσθητα και μη ευαίσθητα, ενώ παράλληλα κλιμάκωσε την προστασία των υποκειμένων σε επίπεδα δηλαδή από το αυστηρότερο προς το επιεικέστερο ανάλογα με τον σκοπό της επεξεργασίας. Επιπλέον προέβλεψε τις γνωστές σε όλους μας σήμερα εγγυήσεις, άλλως δικαιώματα ενημέρωσης, πρόσβασης, διόρθωσης ή διαγραφής και προσφυγής σε περίπτωση μη ικανοποίησης τους.⁵

Στα πρότυπα της Σ. 108 εκδόθηκαν τα νομοθετήματα τρίτης γενιάς τα οποία αποτελούν την σύγχρονη γενιά νομοθετημάτων. Ως τέτοια νοούνται όσα περιλαμβάνονται στο πρωτογενές και παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), αλλά και όσα προέκυψαν από την υποχρέωση των κρατών μελών της να εναρμονιστούν προς τους κανόνες δικαίου που εκδίδουν τα θεσμικά της όργανα. Η δραστηριότητα της ΕΕ στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων εκκινεί από το παράγωγο και όχι από το πρωτογενές δίκαιο όπως ήταν αναμενόμενο. Σε πρώτη φάση η ΕΕ εκδίδει την οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 “Για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας

³ Β. Αραβαντινός, σελ 16

⁴ Β. Σωτηρόπουλος, σελ 14-15. Κατά την άποψη του Β. Σωτηρόπουλου μήτρα των νομοθετημάτων δεύτερης γενιάς, και πρωτίστως της Σύμβασης 108, είναι το κείμενο του ΟΟΣΑ με τίτλο “Αρχές διέπουσες την προστασία της προσωπικής σφαίρας του ανθρώπου και τις διασυνοριακές ροές προσωπικών στοιχείων”. Ωστόσο επειδή το κείμενο αυτό συνιστά ήπιο δίκαιο δεν έδωσε στα κράτη μέλη του το ερέθισμα να παράξουν σχετικούς κανόνες. Αντιθέτως η Σύμβαση 108 επειδή ήταν νομικά δεσμευτική για τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά και επειδή ήταν ένα κωδικοποιημένο κείμενο έτοιμο προς αξιοποίηση, υιοθετήθηκε τόσο από τις χώρες που είχαν αυστηρότερους κανόνες όσο και από εκείνες που δεν είχαν θεσπίσει κανένα κανονιστικό πλαίσιο σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

⁵ Στο ίδιο, σελ 16-17

δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών”(παράγωγο δίκαιο), ενώ τα επόμενα χρόνια ακολούθησε πλειάδα οδηγιών με παραπλήσιο περιεχόμενο.⁶ Η θέσπιση της εν λόγω οδηγίας κρίθηκε αναγκαία από την ΕΕ καθώς τα κράτη μέλη της είχαν ήδη αρχίσει, όπως προαναφέρθηκε, να προβλέπουν ρυθμίσεις σχετικές με την προστασία των προσωπικών δεδομένων, οι οποίες συχνά αναιρούσαν το βασικό στόχο της Κοινότητας περί ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων, κεφαλαίων, υπηρεσιών και προσώπων, αφού έθεταν στην διακίνηση των πληροφοριών που τα προσδιόριζαν περιορισμούς.⁷ Με την ενσωμάτωση της οδηγίας 95/46/ΕΚ στις εθνικές νομοθεσίες, το φαινόμενο αυτό αποσοβήθηκε, καθώς η ισχύς ισοδύναμης προστασίας σε εθνικό επίπεδο, απέτρεψε τα κράτη μέλη από το να εμποδίζουν την μεταξύ τους ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για λόγους προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων.⁸ Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η προκείμενη οδηγία συνιστά σταθμό για τη μετέπειτα εξέλιξη της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στην Ευρώπη, καθότι αποτέλεσε υπόδειγμα για την σύνταξη όλων των οδηγιών⁹ που ακολούθησαν με αυτήν τη θεματολογία.

Ωστόσο η Ε.Ε. δεν περιορίστηκε μόνο στο να υποχρεώσει σε συμμόρφωση προς το κανονιστικό πλαίσιο της οδηγίας 95/46/ΕΚ τα κράτη μέλη, αλλά ύστερα από μια διετία διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής της στην Κοινότητα, στα όργανα της και τους Οργανισμούς της. Ειδικότερα τον Οκτώβριο του 1997 προστέθηκε με την συνθήκη του Άμστερνταμ (πρωτογενές δίκαιο), στη

⁶ Οδηγία **2002/58/ΕΚ** “Για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών”, οδηγία **2006/24/ΕΚ** “Για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ” και οδηγία **2009/136/ΕΚ** “Για τροποποίηση της οδηγίας 2002/22/ΕΚ για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, της οδηγίας 2002/58/ΕΚ σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 για τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών.”.

⁷ Στο ίδιο σελ 18-20

⁸ Εισηγητική έκθεση οδηγίας 95/46/ΕΚ

⁹ Βλ υποσημείωση 6

συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ), το άρθρο 286, σύμφωνα με το οποίο “οι κοινοτικές πράξεις για την προστασία του ατόμου όσον αφορά στην επεξεργασία και την ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζονται στα όργανα και τους οργανισμούς που έχουν ιδρυθεί από την παρούσα συνθήκη ή βάσει αυτής”.¹⁰ Η επέκταση του κανονιστικού πλαισίου της οδηγίας στο εσωτερικό της Κοινότητας ήταν ένα βήμα υψίστης σημασίας, διότι από τούδε και στο εξής τόσο τα δυναμικά όσο και τα ελεγκτικά όργανα της Κοινότητας όφειλαν να σέβονται το σύστημα κανόνων, εγγυήσεων, θεσμών και δικαιωμάτων που αποτυπώνεται στην ανωτέρω οδηγία, κάθε φορά που κατέστρωναν μια διάταξη ή που συνέτασσαν μια απόφαση αντίστοιχα. Σε συνέχεια της ανωτέρω διαδρομής η Ε.Ε. προέβλεψε το δικαίωμα του υποκειμένου στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν,¹¹ στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ/1999). Με την ενέργεια αυτή η ΕΕ υπερέβη τον αρχικό της σκοπό περί σύνδεσης του κοινοτικού κεκτημένου με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και ανήγαγε πλέον το δικαίωμα στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε θεμελιώδες δικαίωμα¹² το οποίο κατοχυρώνεται στο σύνολο των πυλώνων της Ε.Ε., όπως αυτοί ίσχυαν πριν την κατάργησή τους με την συνθήκη της Λισαβόνας.¹³ Η εξέλιξη αυτή σηματοδότησε την παραγωγή πλήθους οδηγιών στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων καθότι δεν επέβαλε απλώς στα όργανα της Ε.Ε. την υποχρέωση αποχής από οιαδήποτε προσβολή των προσωπικών δεδομένων αλλά τα

¹⁰ Β. Σωτηρόπουλος, σελ 24-25

¹¹ Άρθρο 8

Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.
2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους.
3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.

¹² Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων που προβλέπεται στο άρθρο 8 του ΧΘΔΕΕ, αναγνωρίστηκε ρητά ως θεμελιώδες με την απόφαση του ΔΕΚ C-275/06 στην υπόθεση Promusicae (2008).

¹³ Β. Σωτηρόπουλος, σελ 20-21

υποχρέωσε σε ανάληψη θετικών μέτρων προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων.¹⁴

Στην ελληνική έννομη τάξη η έννοια της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εμφανίζεται για πρώτη φορά με το ν. 2472/1997 (Α' 50), ο οποίος θεσπίστηκε σε εκπλήρωση της υποχρέωσης του κοινού νομοθέτη απορρέουσα τόσο από τις συνταγματικές διατάξεις περί προστασίας της αξίας του ανθρώπου (αρ. 2), της ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητάς του (αρ. 5) και διασφάλισης της ιδιωτικής του ζωής (αρ. 9)¹⁵ όσο και από την υποχρέωση συμμορφώσεως προς την Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24-10-1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Σε συνέχεια αυτού θεσπίστηκαν ο ν. 3471/2006 “Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του Ν. 2472/97.”¹⁶, ο ν. 3783/2009 “Ταυτοποίηση των κατόχων και χρηστών εξοπλισμού και υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας και άλλες διατάξεις” και ο ν. 3917/2011 “Διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημόσιων δικτύων επικοινωνιών, χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους και συναφείς διατάξεις”, ενώ κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος εν έτει 2001 η προστασία των προσωπικών δεδομένων ανήχθη σε συνταγματικά προστατευόμενο ατομικό δικαίωμα με το άρθρο 9Α.

Ωστόσο η ανάγκη θέσπισης ειδικών ρυθμίσεων δεν ήταν μόνο συνταγματική και κοινοτική

¹⁴ Χ. Ακριβοπούλου, σελ 2

¹⁵ Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου "Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα"

¹⁶ Η προστασία των προσωπικών δεδομένων από την επεξεργασία στον τηλεπικοινωνιακό τομέα εισήχθη για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη με το ν. 2774/1999, ο οποίος εκδόθηκε προκειμένου να προσαρμοστεί το εσωτερικό δίκαιο στην οδηγία 97/66/ΕΚ. Σε αντικατάσταση αυτής εκδόθηκε η οδηγία 2002/58/ΕΚ, καθώς κρίθηκε ότι το ευρωπαϊκό δίκαιο έπρεπε να προσαρμοστεί στις εξελίξεις των αγορών και των τεχνολογιών. Η μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη πραγματοποιήθηκε με την εισαγωγή ενός νέου νόμου και συγκεκριμένα του 3471/2006 και όχι με την τροποποίηση του παλαιού νομοθετικού πλαισίου, ενόψει του ότι ο Έλληνας νομοθέτης έκρινε πως με αυτόν τον τρόπο θα αποφεύγονταν οι συγχύσεις και θα ήταν σαφέστερες οι διατάξεις./Εισηγητική έκθεση του ν. 3471/2006.

επιταγή, αλλά και κοινωνικό αίτημα. Η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη προσέφερε απεριόριστες δυνατότητες συσσώρευσης και συσχετισμού πληροφοριών για όλες τις εκφάνσεις της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής του ανθρώπου. Οι γενικές ρήτρες περί προστασίας της προσωπικότητας (αρ. 57 και 59 ΑΚ) κρίθηκαν ανεπαρκείς καθώς παρείχαν μόνον δικαστική προστασία, η οποία μπορούσε να παρασχεθεί μετά την εκδήλωση της προσβολής. Η ανάγκη για πρόβλεψη προληπτικών μέτρων ικανοποιήθηκε με την σύσταση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) στο ν. 2472/1997 (αρ. 15), η οποία κατά το άρθρο 19 περί αρμοδιοτήτων της Αρχής είναι επιφορτισμένη με το να αποτρέπει την παράβαση των ρυθμίσεων του παρόντος νόμου απευθύνοντας συστάσεις στους υπευθύνους επεξεργασίας, εκδίδοντας οδηγίες για την εφαρμογή του νόμου ή γνωμοδοτώντας για κάθε σχετικό θέμα. Παράλληλα προβλέφθηκαν κατασταλτικά μέτρα τα οποία διακρίνονται (α) σε διοικητικές κυρώσεις, που επιβάλλει η Αρχή στους παραβάτες των υποχρεώσεων, που απορρέουν από τον παρόντα νόμο και από κάθε άλλη ρύθμιση που αφορά την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (αρ. 21), (β) σε ποινικές κυρώσεις (αρ. 22) και (γ) σε αστική ευθύνη προς αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση (αρ. 23), αρμοδιότητας των Ποινικών/Πολιτικών Δικαστηρίων.

Η αστική ευθύνη από παράβαση του ν. 2472/1997 προβλέπεται στο άρθρο 23 του εν λόγω νόμου σύμφωνα με το οποίο το υποκείμενο των δεδομένων που υπέστη περιουσιακή ή ηθική βλάβη από παράνομη επεξεργασία των δεδομένων του δικαιούται να αναζητήσει αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση από το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου που προκάλεσε την βλάβη. Ειδικότερα ως προς την επιδικαζόμενη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης ο νομοθέτης θέτει ως κατώτατο όριο το ποσό των 5.860,40 Ευρώ. Το ζήτημα της αστικής ευθύνης από παράβαση του ν. 2472/1997 δεν έχει απασχολήσει ευρέως τη θεωρία, όσο άλλα άρθρα του παρόντος νόμου, ωστόσο έχει εγείρει ερωτηματικά σχετικά με το είδος του νόμιμου λόγου ευθύνης προς αποζημίωση¹⁷ και τη συνταγματικότητα του κατώτατου ορίου χρηματικής

¹⁷ Βλ Μ. Σταθόπουλο Μ., Η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους, ΝοΒ 2000, σελ 17, Απ. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, Δίκαιο και Οικονομία-Π.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα 1999, σελ 665-666, Ι. Ιγγλεζάκη, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα-Η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και οι συνέπειες της, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ 281-286, Π. Αρμαμέντο και Β. Σωτηρόπουλο, Προσωπικά Δεδομένα-Ερμηνεία Ν. 2472/1997, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005 σελ 599-564, Μ. Αυγουστιανάκη, Η προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ΔτΑ 2001, σελ 709,

ικανοποίησης.¹⁸ Επιπλέον σε επίπεδο νομολογίας η εφαρμογή των σχετικών διατάξεων από μέρους των ελληνικών Δικαστηρίων δεν είναι ευχερής, διότι αφενός μεν το μέγεθος της ζημίας από παράνομη επεξεργασία είναι δυσχερώς αποδείξιμο, με συνέπεια να μην υπάρχει εις χείρας μας μια ευρέως γνωστή δικαστική απόφαση που να επιδικάζει αποζημίωση σε βάρος του υπευθύνου επεξεργασίας, αφετέρου η πρόβλεψη ενός κατώτατου ποσού χρηματικής ικανοποίησης έχει εγείρει αμφιβολίες σχετικά με το κατά πόσον παραβιάζεται από την παρούσα διάταξη η αρχή της αναλογικότητας.

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται μια συνολική επισκόπηση της αστικής ευθύνης που γεννάται από παράβαση του νόμου περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων, δεδομένου ότι μέχρι σήμερα τα υφιστάμενα άρθρα ή συγγράμματα αναφέρονται σε αυτήν είτε αποσπασματικά, ως μέρος μιας συνολικής παρουσίασης και ερμηνείας του νόμου, είτε ακροθιγώς, χωρίς περαιτέρω εμβάθυνση.

Άρθρο 23

Αστική ευθύνη

1. Φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, που κατά παράβαση του παρόντος νόμου, προκαλεί περιουσιακή βλάβη, υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση. Αν προκάλεσε ηθική βλάβη, υποχρεούται σε χρηματική ικανοποίηση. Η ευθύνη υπάρχει και όταν ο υπόχρεος όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον.

2. Η κατά το άρθρο 932 ΑΚ χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης για παράβαση του παρόντος νόμου ορίζεται κατ' ελάχιστο στο ποσό των δύο εκατομμυρίων (2.000.000) δραχμών, εκτός αν ζητήθηκε από τον ενάγοντα μικρότερο ποσό ή η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια. Η

Μ. Κανελλοπούλου-Μπότη, Αστική ευθύνη για παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ΕφΑΔ 2009, σελ 786 και Β. Δούκα, Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στη σχέση εργασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011, σελ 276-280

¹⁸ Βλ Π. Αρμαμέντο και Β. Σωτηρόπουλο, Προσωπικά Δεδομένα-Ερμηνεία Ν. 2472/1997, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ 568, Β. Δούκα και Ι. Ιγγλεζάκη, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα-Η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και οι συνέπειες της, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ 286-287

χρηματική αυτή ικανοποίηση επιδικάζεται ανεξαρτήτως από την αιτούμενη αποζημίωση για περιουσιακή βλάβη.

3. Οι απαιτήσεις του παρόντος άρθρου εκδικάζονται κατά τα άρθρα 664 - 676 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ανεξάρτητα από την τυχόν έκδοση ή μη απόφασης της Αρχής ή την τυχόν άσκηση ποινικής δίωξης, καθώς και από την αναστολή ή αναβολή της για οποιοδήποτε λόγο. Η απόφαση του δικαστηρίου εκδίδεται μέσα σε δύο (2) μήνες από την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο.

2 Νομική φύση της αστικής ευθύνης από παράβαση του ν. 2472/1997

Η αστική ευθύνη από παράβαση του ν. 2472/1997 συνιστά ένα είδος πρωτογενούς ευθύνης προς αποζημίωση, το οποίο επιμερίζεται σε αδικοπρακτική ευθύνη (αρ. 23 παρ. 1 εδ. α)¹⁹ και ευθύνη από διακινδύνευση (αρ. 23 παρ. 1 εδ. γ).²⁰ Ως προς την αδικοπρακτική ευθύνη έχει υποστηριχθεί ότι η παράβαση του ν. 2472/1997 συνιστά ειδικό αστικό αδίκημα, ήτοι ένα αδίκημα το οποίο δεν προβλέπεται στον αστικό κώδικα αλλά σε ειδικότερες διατάξεις του δικαίου, το οποίο κρίνεται ως τέτοιο λόγω της ομοιότητας των προϋποθέσεων που τάσσει ο προκείμενος νόμος και ο ΑΚ στο κεφάλαιο περί αδικοπραξιών (914 επ.). Συγκεκριμένα στο ά εδάφιο της 1ης παραγράφου του άρθρου 23 τίθενται οι εξής προϋποθέσεις: (α) συμπεριφορά που παραβιάζει τον υπό εξέταση νόμο, (β) ζημία και (γ) αιτιώδης συνάφεια. Ως προς την προϋπόθεση του πταίσματος το παρόν άρθρο θεσπίζει γνήσια αντικειμενική ευθύνη προς αποζημίωση, καθώς δεν προκύπτει από τη γραμματική διατύπωση του η σχετική προϋπόθεση, όπως προκύπτει σαφώς από τη διάταξη του αρ. 914 ΑΚ. Περαιτέρω το γ εδάφιο επεκτείνει την ευθύνη του ζημιώσαντος και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο υπόχρεος όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον. Πρόκειται για τις περιπτώσεις που ο υπόχρεος ενέχεται σε αποζημίωση αντικειμενικά δηλαδή ανεξαρτήτως πταίσματος και παρανομίας, επειδή είχε την υποχρέωση να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον. Ratio θέσπισης αυτής της διάταξης είναι ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας με τη δραστηριότητα του, για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του, δημιουργεί κινδύνους για τα υποκείμενα των δεδομένων, την πραγμάτωση των οποίων εγγυάται ότι θα αποτρέψει, άλλως θα αποκαταστήσει τη ζημία που προκλήθηκε. Εν προκειμένω η ευθύνη είναι αντικειμενική καθώς βάσει της σταθμίσεως των συμφερόντων των μερών κρίνεται δικαιότερη η ανόρθωση της ζημίας από τον ωφελούμενο από μια δραστηριότητα από ότι από το θύμα αυτής.²¹ Συνοψίζοντας τα ανωτέρα θα λέγαμε ότι στο άρθρο 23 παράγραφος 1 δημιουργούνται δύο πραγματικά ευθύνης στο μεν πρώτο εδάφιο καθιερώνεται αδικοπρακτική ευθύνη με προϋπόθεση το παράνομο, όχι όμως το πταίσμα, στο δε τρίτο ευθύνη από διακινδύνευση ήτοι ευθύνη ανεξάρτητη από πταίσμα και παρανομία. Ως εκ

¹⁹ Απ. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, σελ 665

²⁰ Μ. Σταθόπουλος, ΝοΒ 2000, σελ 17 και Π. Αρμαμέντος-Β. Σωτηρόπουλος, σελ 551

²¹ Π. Κορνηλάκης, Η ευθύνη από διακινδύνευση, σελ 135

τούτου η ευθύνη του υπόχρεου σε αποζημίωση είναι πάντα γνήσια αντικειμενική.

Αναφορικά με την ευθύνη που γεννάται λόγω πρόκλησης ηθικής βλάβης στο υποκείμενο των δεδομένων, στην 2η παράγραφο του άρθρου 23 προβλέπεται ότι *η κατά το άρθρο 932 ΑΚ χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης για παράβαση του παρόντος νόμου ορίζεται κατ’ ελάχιστο στο ποσό των δύο εκατομμυρίων (2.000.000) δραχμών, εκτός αν ζητήθηκε από τον ενάγοντα μικρότερο ποσό ή η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια*. Με την παρούσα διάταξη ο νομοθέτης θέλησε να μετριάσει την ευθύνη του υποχρέου σε χρηματική ικανοποίηση έναντι του υποχρέου σε αποζημίωση, καθώς προέβλεψε την απαλλαγή από την ευθύνη όποιου αποδείξει ότι η παράβαση του οφείλεται σε αμέλεια. Ως προς το είδος της ευθύνης που γεννάται σε βάρος του υπόχρεου σε αποκατάσταση της ηθικής βλάβης, έχει υποστηριχθεί ότι η 932 ΑΚ δεν αποσκοπεί να μεταβάλλει τους όρους της αδικοπρακτικής ευθύνης είτε πρόκειται για υποκειμενική είτε για αντικειμενική ευθύνη,²² με συνέπεια η γνήσια αντικειμενική ευθύνη που προβλέπεται στην πρώτη παράγραφο, ως ευθύνη του τελούντος το αδίκημα, να τρέπεται σε νόθο, δηλαδή σε υποκειμενική με αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, λόγω της δυνατότητας που χορηγείται στην επόμενη παράγραφο στο ίδιο πρόσωπο να αποδείξει, ότι δεν ενήργησε δολίως κατά την πρόκληση της ηθικής βλάβης. Σε κάθε περίπτωση η απόκλιση από τη γνήσια αντικειμενική ευθύνη παραμένει εξαιρετική και αφορά αποκλειστικά την αστική ευθύνη προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης.

²² Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ. 318

3 Δικαιούχοι αποζημίωσης

Η ελληνική νομοθεσία, κατ' ακολουθία προς την ευρωπαϊκή, όρισε ως δικαιούχους της αξίωσης αποζημίωσης μόνον τα φυσικά πρόσωπα. Η θέση αυτή προκύπτει από τον ορισμό που αποδίδει το άρθρο 2 (γ) του ν. 2472/1997 στο υποκείμενο των δεδομένων, κατά το οποίο **“Υποκείμενο των δεδομένων” είναι το φυσικό πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί, δηλαδή μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός η περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική, πολιτική ή κοινωνική.** Το άρθρο αυτό προβλέφθηκε σε συνέχεια του ταυτάριθμου άρθρου της οδηγίας 95/46/EK, η οποία προσδιόρισε ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε **φυσικό πρόσωπο** του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί. Αντίθετα για τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου δεν υπήρξε μέριμνα του νομοθέτη, με συνέπεια να δύνανται να προστατευτούν από παράνομες προσβολές αναφερόμενες στο όνομα, την τιμή, την υπόληψη, την πίστη, τη φήμη, το επάγγελμα κ.λ.π. από τις διατάξεις των άρθρων 57, 59 και 932 Α.Κ..²³

Όσον αφορά στο εύρος των δικαιούχων που περιλαμβάνει η διάταξη του άρθρου 23, έχουν υποστηριχθεί δύο απόψεις. Σύμφωνα με την άποψη του Ιω. Ιγγλεζάκη στο ν. 2472/1997 δεν προβλέπεται ρητά ως προϋπόθεση η επελθούσα ζημία να αφορά το υποκείμενο των δεδομένων. Εξ αυτού του λόγου κάθε πρόσωπο που έχει υποστεί ζημία δικαιούται αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης,²⁴ χωρίς να έχουν αποτελέσει αντικείμενο παράνομης επεξεργασίας τα δικά του δεδομένα αλλά τα δεδομένα τρίτων. Την άποψη αυτή ενστερνίζεται και η Β. Δούκα η οποία υποστηρίζει πώς αξίωση αποζημίωσης για αποκατάσταση περιουσιακής ή μη περιουσιακής ζημίας έχει αυτός που υπέστη άμεση βλάβη, δε μπορεί όμως να αποκλεισθεί και κάθε άλλος, όπως επί παραδείγματι τα μέλη της οικογενείας του.²⁵ Αντίθετη προς τους παραπάνω εμφανίζεται η νομολογία του Α.Π. καθώς σύμφωνα με τη με αριθ. 1257/2005

²³ Σ. Πατεράκη, σελ 285 και 286

²⁴ Ι. Ιγγλεζάκη, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, σελ 282

²⁵ Β. Δούκα, σελ 279

απόφαση του²⁶ φορέας της αξίωσης για χρηματική ικανοποίηση λόγω παραβίασης της νομοθεσίας περί προστασίας προσωπικών δεδομένων είναι αυτός που υπέστη άμεσα την ηθική βλάβη παθών, δηλαδή το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων. Τρίτα πρόσωπα που θίγονται έμμεσα από τις παραβάσεις του Νόμου περί Προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως προς το υποκείμενο των δεδομένων δεν καθίστανται και αυτά φορείς της προβλεπόμενης από το νόμο τούτο σχετικής αξίωσης για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, διότι τα πρόσωπα αυτά βρίσκονται εκτός του πεδίου προστασίας του περί προσωπικών δεδομένων νόμου αυτού.²⁷ Πράγματι σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου προκύπτει ότι σκοπός του είναι η προστασία της ιδιωτικής ζωής και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων από την επεξεργασία δεδομένων που τα αφορούν κατά συνέπεια τρίτα πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα δεν έχουν υποστεί επεξεργασία δεν εμπίπτουν στις προστατευτικές του διατάξεις. Περαιτέρω για να γίνει αποδεκτή η άποψη του Ιω. Ιγγλεζάκη θα έπρεπε να θέτει ένα όριο αιτιότητας, ανάμεσα στο νόμιμο λόγο ευθύνης και την ζημία, προκειμένου να μην επεκτείνεται η ευθύνη προς αποζημίωση και στις πιο απομακρυσμένες συνέπειες.²⁸ Η περί του αντιθέτου παραδοχή θα οδηγούσε σε σωρεία αγωγών από μέρους των εμμέσως ζημιωθέντων, και δη από όσους επικαλούνταν ηθική βλάβη, καθώς ο νομοθέτης

²⁶ Στην υπόθεση αυτή ο Α, δικηγόρος στο επάγγελμα, κατά την εξέτασή του ως μάρτυρα στον Πταισματοδίκη Πειραιά, χρησιμοποίησε ως αποδείξεις τέσσερα έγγραφα που αφορούσαν ποινική υπόθεση μιας αλλοδαπής εταιρείας κατά του Β και είχαν εξαχθεί από σχηματισθείσα σε βάρος του τελευταίου ποινική δικογραφία που τηρείται στο Αρχείο του Πλημμελειοδικείου Πειραιά. Ο Β, επίσης δικηγόρος, άσκησε αγωγή σε βάρος του Α ισχυριζόμενος ότι οι περιεχόμενες στα έγγραφα αυτά πληροφορίες, αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, κατά την έννοια του άρθρου 2 περίπτωση β' του Ν. 2472/1997, της αλλοδαπής εταιρείας και ότι ο εναγόμενος τα επεξεργάστηκε παράνομα, δηλαδή χωρίς να έχει προηγηθεί παραγγελία ανακριτικής πράξης που θα επέτρεπε τη συσχέτιση των εγγράφων αυτών με τη διενεργούμενη εις βάρος του ενάγοντος προανάκριση και ότι ο εναγόμενος μολονότι, ως δικηγόρος, γνώριζε, διαφορετικά από βαριά αμέλειά του αγνοούσε, πως χωρίς την άδεια του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει τα δεδομένα αυτά και μάλιστα εναντίον τρίτου, όπως είναι ο ενάγων, εν τούτοις, τα χρησιμοποίησε, κατά παράβαση των οριζόμενων στο Ν. 2472/1997 και τα εισήγαγε στην εναντίον του ενάγοντος ποινική δικογραφία. Ότι οι πράξεις αυτές του εναγομένου συνιστούν αδικοπραξία, η οποία προκάλεσε ηθική βλάβη στον ενάγοντα, για την αποκατάσταση της οποίας δικαιούται χρηματικής ικανοποίησης.

²⁷ ΑΠ 1257/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”

²⁸ Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ 175

ευνόησε τους ζημιωθέντες σε μη περιουσιακά αγαθά από παράβαση του ν. 2472/1997 και θέσπισε υπέρ αυτών ένα ελάχιστο όριο χρηματικής ικανοποίησης, το οποίο ανέρχεται στο ποσό των 5.862,40 €, εκτός εάν ζητήθηκε μικρότερο ποσό από τον ενάγοντα ή η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια. Άλλωστε όπως επισημαίνει και ο ίδιος η περίπτωση όπου θα θίγεται κάποιο άλλο πρόσωπο θα είναι μάλλον σπάνια.

4 Υπόχρεοι προς αποζημίωση

Σύμφωνα με το άρθρο 23 υπόχρεοι σε αποζημίωση είναι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (ν.π.ι.δ.), που κατά παράβαση του ν. 2472/1997, προκαλούν περιουσιακή ζημία ή ηθική βλάβη. Με την προκειμένη διάταξη ο νομοθέτης όρισε ρητά ως εν δυνάμει ενεχόμενους σε αποζημίωση από την παράβαση του νόμου τα φυσικά πρόσωπα και τα ν.π.ι.δ, ενώ εξ αντιδιαστολής αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της διάταξης το Δημόσιο. Ωστόσο ο νομοθέτης απέφυγε να καθορίσει τις ιδιότητες που πρέπει να φέρουν τα εν λόγω πρόσωπα προκειμένου να υπαχθούν στο ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης. Κατά την άποψη των Π. Αρμαμέντου και Β. Σωτηρόπουλου ο νομοθέτης δεν χρησιμοποιεί την ορολογία του νόμου (υπεύθυνος επεξεργασίας, εκτελών την επεξεργασία κ.λ.π.) προκειμένου προσδιορίζει τους υποχρέους σε αποζημίωση αλλά αναφέρεται αόριστα σε φυσικά πρόσωπα και ν.π.ι.δ. με στόχο να διευρύνει, ει δυνατόν, την κατηγορία των οφειλετών. Αντίστοιχη επιλογή ακολούθησε δε και για τον δικαιούχο της αποζημίωσης, ο οποίος αναφέρεται ως υποκείμενο των δεδομένων. Ως εκ τούτου υπόχρεοι προς αποζημίωση θα είναι οπωσδήποτε όλοι οι περιγραφόμενοι από το νόμο ως εν δυνάμει εμπλεκόμενοι στην επεξεργασία, δηλαδή ο υπεύθυνος επεξεργασίας²⁹, ο εκτελών την επεξεργασία³⁰, ο τρίτος³¹ ή ο αποδέκτης των δεδομένων³², χωρίς να αποκλείεται να περιληφθούν στον κύκλο των υποχρέων και άλλα πρόσωπα τα οποία ενεπλάκησαν εντελώς “άτυπα” στην

²⁹ “Υπεύθυνος επεξεργασίας”, οποιοσδήποτε καθορίζει το σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός. Όταν ο σκοπός και ο τρόπος της επεξεργασίας καθορίζονται με διατάξεις νόμου ή κανονιστικές διατάξεις εθνικού ή κοινοτικού δικαίου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια βάσει των οποίων γίνεται η επιλογή του καθορίζονται αντίστοιχα από το εθνικό ή το κοινοτικό δίκαιο.

³⁰ “Εκτελών την επεξεργασία”, οποιοσδήποτε επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό υπεύθυνου επεξεργασίας, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός.

³¹ “Τρίτος”, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός, εκτός από το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας και τα πρόσωπα που είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, εφόσον ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας.

³² “Αποδέκτης”, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός, στον οποίο ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για τρίτο ή όχι.

επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και προκάλεσαν ή συμμετείχαν στην παράβαση.³³

Εντούτοις η ανωτέρω άποψη δεν συμβαδίζει με το είδος της ευθύνης που ιδρύουν τα εδάφια ά και γ της παραγράφου 1 του άρθρου 23 του νόμου αλλά και με το γενικότερο πνεύμα του αστικού δικαίου. Προκειμένου να επεξηγήσουμε τη θέση μας θα προχωρήσουμε σε μια ακροθιγή παρουσίαση των υπό εξέταση προσώπων. Ως υπεύθυνος επεξεργασίας νοείται όποιος προσδιορίζει σωρευτικά τον σκοπό και τον τρόπο της επεξεργασίας, ήτοι καθορίζει το συμφέρον το οποίο εξυπηρετείται μέσω ταύτης (το οποίο στην πλειονότητα των περιπτώσεων έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα και απορρέει από το καταστατικό του υπευθύνου επεξεργασίας, εάν πρόκειται για ΝΠΙΔ) τις μορφές αλλά και τα μέσα επεξεργασίας.³⁴ Αντίθετα ως εκτελών την επεξεργασία ή ο άνευ εξουσιοδοτήσεως τρίτος, θεωρείται όποιος αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει την επεξεργασία **για λογαριασμό του πρώτου** σε εκπλήρωση συμβατικής υποχρεώσεως, όταν ανάμεσα στον ίδιο και τον υπεύθυνο επεξεργασίας έχει συναφθεί σύμβαση έργου, εργασίας, εντολής ή εταιρείας. Από την ανωτέρω περιγραφή προκύπτει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την κύρια ευθύνη για την διενέργεια της επεξεργασίας, αφού διευθύνει τις εργασίες πραγμάτωσης της. Από την άλλη ο εκτελών την επεξεργασία ή ο άνευ εξουσιοδοτήσεως τρίτος διαδραματίζουν έναν επικουρικό-εκτελεστικό ρόλο στην επεξεργασία αφού αναλαμβάνουν τη διεκπεραίωση των υποθέσεων του πρώτου προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων του.

Αναφορικά με την αντίθεση της άποψης της θεωρίας προς το είδος της ευθύνης που ιδρύει το άρθρο 23 παρατηρητέα είναι τα ακόλουθα. Όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο η ευθύνη που προβλέπεται στο μεν πρώτο εδάφιο είναι αντικειμενική καθώς δεν προϋποτίθεται ρητά για τη γέννηση της πταίσμα, ενώ στο τρίτο εδάφιο ο υπόχρεος σε αποζημίωση ευθύνεται αντικειμενικά ως φορέας μιας πηγής ιδιαίτερων κινδύνων. Η ratio γέννησης της αντικειμενικής ευθύνης στηρίχθηκε στην ιδέα ότι όταν κάποιος πορίζει οφέλη από τη ζημιογόνα δραστηριότητα του (π.χ. ΑΚ 922 και 925) ή έχει στη σφαίρα επιρροής του μια πηγή κινδύνων (π.χ. 924 και 925) είναι δίκαιο να υποχρεωθεί να ανορθώσει κάθε ζημία που απορρέει από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα ακόμη κι αν δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του.³⁵ Ως εκ τούτου η υπαγωγή στην

³³ Π.Αρμαμέντο-Β.Σωτηρόπουλο, σελ 553

³⁴ Π.Αρμαμέντο-Β.Σωτηρόπουλο, σελ 85

³⁵ Βλ σχετικά Μ. Σταθόπουλο, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ 314-314, Π.Κορνηλάκη, Η ευθύνη από διακινδύνευση και Π. Φύλιο, Ενοχικό Δίκαιο-Ειδικό Μέρος, σελ 454 επ. (όπως παρατίθενται στη βιβλιογραφία).

έννοια της αντικειμενικής ευθύνης, που καθιερώνεται στο άρθρο 23 παρ. 1, προσώπων που δεν αντλούν οφέλη από την ζημιογόνα δραστηριότητα ή δεν εξουσιάζουν την πηγή των κινδύνων, όπως είναι εν προκειμένω ο εκτελών την επεξεργασία ή ο τρίτος, θα αντέκειτο στην εν γένει ρυθμιστική πρόθεση του νομοθέτη, όταν προβλέπει γνήσια αντικειμενική ευθύνη.

Η άποψη μας περί ανάγκης μετριασμού της ευθύνης του εκτελούντος την επεξεργασία και του τρίτου, έναντι του υπευθύνου επεξεργασίας, είναι σύμφωνη και με την γενική δικαιοσύνη αρχή που ιδρύει το άρθρο 922 ΑΚ κατά την οποία ο προστήσας κάποιον σε μια υπηρεσία ευθύνεται αντικειμενικά και χωρίς δικό του πταίσμα, επειδή (κατά κανόνα) έπαισε ο προστηθείς,³⁶ φέρει δηλαδή στις περιπτώσεις που η ευθύνη του προστηθέντος είναι υποκειμενική βαρύτερη αυτού ευθύνη με κύρια δικαιολογία ότι η ζημία προέρχεται από πρόσωπα που χρησιμοποιεί ο προστήσας προκειμένου να αυξήσει τα κέρδη του ή να εξελίξει την επαγγελματική του δραστηριότητα (ιδέα του επαγγελματικού κινδύνου)³⁷. Το επιχείρημα ότι η ευθύνη του εκτελούντος την επεξεργασία πρέπει να είναι ηπιότερη έναντι του υπευθύνου επεξεργασίας, ήτοι φορέα του επιχειρηματικού κινδύνου, προκύπτει και από το άρθρο 652 ΑΚ σύμφωνα με το οποίο ο εργαζόμενος ευθύνεται μόνο για τις ζημίες που προξένησε στον εργοδότη από δόλο ή αμέλεια. Με την παρούσα διάταξη ο νομοθέτης επιμέρισε τον κίνδυνο ανάμεσα στα συγκρουόμενα μέρη (εργοδότη και εργαζόμενο) με την αιτιολογία ότι ο εργοδότης πορίζεται τα οφέλη από την εργασία με τάση ζημιών άρα θα πρέπει και να επωμιστεί κατά ένα μέρος και τους κινδύνους της.³⁸ Άλλως ο εργαζόμενος θα μπορούσε να υποχρεωθεί ακόμη και σε εξαντλητική οικονομική επιβάρυνση για ζημίες που προκλήθηκαν ανεξαρτήτως πταίσματος του.

Στα υποκεφάλαια που ακολουθούν γίνεται μνεία σε καθένα από τα πρόσωπα που μας απασχόλησαν ξεχωριστά και στο νομοθετικό πλαίσιο με βάση το οποίο γεννάται η ευθύνη τους προς αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση.

4.1 Υπεύθυνος επεξεργασίας

Σύμφωνα με το άρθρο 2 περ. ζ του ν. 2472/1997 ως υπεύθυνος επεξεργασίας νοείται

³⁶ Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ 143-144

³⁷ Βλ σχετικά με την ιδέα του επαγγελματικού κινδύνου Π. Κορνηλάκη, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, σελ 473

³⁸ Π. Φύλιος, σελ 404-405

οποιοσδήποτε καθορίζει τον σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός. Ήδη από την ορολογία που χρησιμοποιείται στο νόμο “υπεύθυνος επεξεργασίας” προκύπτει ότι πρόκειται για το πρόσωπο που φέρει την βαρύτερη ευθύνη ανάμεσα στους εμπλεκόμενους στην επεξεργασία. Εξ αυτού του λόγου κρίνεται πλέον ή βέβαιον ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπάγεται στους ενεχόμενους σε αποζημίωση κατά το άρθρο 23 περί αστικής ευθύνης του ν. 2472/1997. Η σκέψη αυτή επιβεβαιώνεται και από την οδηγία 95/46 της Ε.Ε., προς ενσωμάτωση της οποίας εκδόθηκε ο ν. 2472/1997, στο κείμενο της οποίας ως υπόχρεος προς αποκατάσταση της ζημίας αναφέρεται **ο υπεύθυνος επεξεργασίας**. Συγκεκριμένα στο άρθρο 23 “περί ευθύνης” αναφέρει ότι στην περίπτωση κατά την οποία **ο υπεύθυνος της επεξεργασίας** δεν σέβεται τα δικαιώματα των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα, οι εθνικές νομοθεσίες πρέπει να προβλέπουν τη δυνατότητα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου προκειμένου οι ζημιές τις οποίες ενδέχεται να υποστούν τα πρόσωπα από αθέμιτη επεξεργασία **να αποκαθίστανται από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας**. Παρατηρείται δε ότι στην εν λόγω οδηγία ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι το μόνο πρόσωπο το οποίο νομιμοποιείται παθητικά, ενώ τα λοιπά πρόσωπα που εμπλέκονται στην επεξεργασία δεν αναφέρονται ως υπόχρεοι σε αποζημίωση. Η προκείμενη διάταξη της οδηγίας δε μετεγράφη επακριβώς στην ελληνική έννομη τάξη, ο έλληνας νομοθέτης επέλεξε να μην ορίσει τους ενεχόμενους από την παράβαση, επιλογή που ακολουθήθηκε και ως προς το δικαιούχο της επεξεργασίας. Εξ αυτού του λόγου υποστηρίζεται ότι στο άρθρο 23 υπάγονται εκτός από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ο εκτελών την επεξεργασία, ο τρίτος, ο αποδέκτης και πιθανόν κάθε πρόσωπο που προκάλεσε ή μετείχε στην παράβαση.³⁹ Ωστόσο από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) έχει κριθεί ότι η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών προς την οδηγία 95/46/ΕΚ δεν περιορίζεται σε μια ελάχιστη εναρμόνιση, αλλά καταλήγει σε εναρμόνιση η οποία είναι, κατ’ αρχήν, πλήρης,⁴⁰ προκειμένου να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατοχυρώνοντας ταυτόχρονα υψηλό επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των προσώπων τα οποία αφορούν τα δεδομένα αυτά. Όταν μια οδηγία ακολουθεί την **προσέγγιση της πλήρους ή μέγιστης εναρμόνισης** τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διατηρούν ή να εγκρίνουν διατάξεις που να αποκλίνουν από εκείνες που ορίζονται στην οδηγία,

³⁹ Π.Αρμαμέντο-Β.Σωτηρόπουλος, σελ. 553

⁴⁰ ΔΕΚ C-468/10, Απόφαση του Δικαστηρίου (τρίτο τμήμα) της 24ης Νοεμβρίου 2011

είτε είναι περισσότερο είτε λιγότερο αυστηρές.⁴¹ Κατά συνέπεια ο εθνικός νομοθέτης δεν δύναται κατά την μεταφορά της οδηγίας να διαφοροποιεί τις εθνικές διατάξεις ούτε επί τα χείρω αλλά ούτε επί τα βελτίω, διότι μια τέτοια ενέργεια θα αντέκειτο στην υποχρέωση που του επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο να εναρμονιστεί πλήρως με το περιεχόμενο της οδηγίας. Εν προκειμένω η υπαγωγή, στις διατάξεις του άρθρου 23, του συνόλου των μετεχόντων στην επεξεργασία θα καθιστούσε ευμενέστερη την θέση του υποκειμένου της επεξεργασίας, διότι θα ευθύνοντο αντικειμενικά όλα τα πρόσωπα που εμπλέκονται στην επεξεργασία. Εντούτοις μια τέτοιου είδους ερμηνεία θα έρχονταν σε αντίθεση προς το γράμμα της οδηγίας περί αστικής ευθύνης αποκλειστικά και μόνο του υπευθύνου της επεξεργασίας. Προκειμένου να ιαθεί αυτή η αντινομία ο δικαστής οφείλει να προβεί σε ερμηνεία σύμφωνη προς την οδηγία⁴², εξειδικεύοντας τον όρο υπόχρεος σε αποζημίωση και ταυτίζοντας τον με τον όρο υπεύθυνος επεξεργασίας.

4.2 Εκτελών την επεξεργασία

Όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας εντέλλει τρίτα πρόσωπα να διενεργήσουν την επεξεργασία τότε τίθεται το ζήτημα του επιμερισμού της αστικής ευθύνης μεταξύ του υπευθύνου και του εκτελούντος την επεξεργασία. Σύμφωνα με τον ορισμό του νόμου εκτελών την επεξεργασία είναι οποιοσδήποτε επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του υπευθύνου επεξεργασίας, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός.⁴³ Η επεξεργασία για λογαριασμό του υπευθύνου επεξεργασίας συνήθως ενεργείται σε εκπλήρωση συμβατικής υποχρέωσης, προκύπτουσα από σύμβαση έργου, εργασίας, εντολής ή εταιρείας. Εντός της συμβάσεως ο υπεύθυνος επεξεργασίας περιγράφει το πλαίσιο των σκοπών και των τρόπων εντός του οποίου μπορεί να κινηθεί ο εκτελών την επεξεργασία, έχοντας στην ουσία το γενικό πρόσταγμα και άρα την κύρια ευθύνη για τη

⁴¹ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Πράσινο Βιβλίο σχετικά με την επανεξέταση του κοινοτικού κεκτημένου για την προστασία των καταναλωτών COM 744 τελικό/Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 256 της 27/10/2007 σελ 0027 – 0030.

⁴² ΔΕΚ C-98/09, Απόφαση του Δικαστηρίου (τέταρτο τμήμα) της 24ης Ιουνίου 2010

⁴³ Βλ αρ. 2 περ. η του ν. 2472/1997

διενέργεια της επεξεργασίας.⁴⁴ Ως προς το μέτρο της ευθύνης του κάθε μέρους στην θεωρία υποστηρίζεται ότι ο εκτελών την επεξεργασία ενέχεται σε αποζημίωση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23, καθώς ο νομοθέτης επέλεξε να μην ορίσει ποια από τα οριζόμενα στο άρθρο 2 του νόμου πρόσωπα ενέχονται από την παράβαση, προκειμένου να είναι δυνατή η υπαγωγή στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων οποιουδήποτε από τους εμπλεκόμενους στην επεξεργασία. Όσον αφορά την αδικοπρακτική ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας εφαρμογή έχει κατ' αρχήν το άρθρο 922 ΑΚ⁴⁵ σύμφωνα με το οποίο ο υπεύθυνος επεξεργασίας ευθύνεται για τις ζημιές που προκαλεί ο προστηθείς του και εν προκειμένω εκτελών την επεξεργασία, όταν πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις: 1) **σχέση πρόστησης**, η οποία υπάρχει όταν ο προστήσας, που μπορεί να είναι και αντιπροσωπευόμενος σε υλικές ενέργειες, διατηρεί το δικαίωμα να δίδει οδηγίες και εντολές στον προστηθέντα αντιπρόσωπό του κατά τη διενέργεια υλικών κυρίως ενεργειών σε σχέση με τον τρόπο εκπλήρωσης της υπηρεσίας του, ή ο τελευταίος υπόκειται σε συγκεκριμένες υποχρεώσεις, 2) **ενέργεια του προστηθέντος παράνομη όχι όμως και υπαίτια σύμφωνα με την 1η παράγραφο του άρθρου 23** και 3) **η ζημιογόνος ενέργεια του προστηθέντος να έγινε κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας που του είχε ανατεθεί** ακόμη και κατά κατάχρηση της υπηρεσίας του αυτής, η οποία υφίσταται όταν η ζημιογόνος πράξη τελέσθηκε εντός των ορίων των καθηκόντων που ανατέθηκαν στον προστηθέντα, ή επ' ευκαιρία ή εξ αφορμής της υπηρεσίας, αλλά κατά παράβαση των εντολών και των οδηγιών, που δόθηκαν σ' αυτόν ή καθ' υπέρβαση των καθηκόντων του, που διέπουν τη μεταξύ τους σχέση, **εφόσον μεταξύ της ζημιογόνου ενέργειας του προστηθέντος και της υπηρεσίας που ανατέθηκε σ' αυτόν υπάρχει εσωτερική συνάφεια**, υπό την έννοια ότι η αδικοπραξία δεν θα ήταν δυνατόν να υπάρξει χωρίς την ιδιαίτερη σχέση ή ότι η τελευταία υπήρξε το αναγκαίο μέσον για την τέλεση της αδικοπραξίας (ΑΠ 1224/2008, ΑΠ 425/2007, ΑΠ 1507/2005, ΑΠ 306/2005, ΑΠ 957/2003), που κατέστη (τέλεση) δυνατή, εξαιτίας ακριβώς της θέσης, των μέσων και των ευκαιριών που ανέθεσε ο αντιπρόσωπος **στο πλαίσιο της ειδικής σχέσης προς τον αντιπροσωπευόμενο**, και με την χρησιμοποίησή τους για άλλον σκοπό από εκείνον για τον οποίο του ανατέθηκαν.⁴⁶

Αναφορικά με την σχέση **εξάρτησης** των δύο μερών, τα οποία σπανίως συνδέονται με σχέση

⁴⁴ Π.Αρμαμέντος-Β.Σωτηρόπουλος, σελ 87-89

⁴⁵ Στο ίδιο, σελ 89 και 553

⁴⁶ ΑΠ 331/2010, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”

εργασίας, έχει νομολογηθεί πώς στη μίσθωση έργου, πρόστηση του εργολάβου από τον εργοδότη κατ' αρχήν μεν δεν υπάρχει, όμως υφίσταται πρόστηση όταν στη συγκεκριμένη περίπτωση ο εργοδότης ρητώς ή σιωπηρώς, ιδίως ως εκ της φύσεως του έργου, επιφύλαξε στον εαυτό του τη διεύθυνση και την επίβλεψη της εκτέλεσης του έργου και ειδικότερα το δικαίωμα παροχής οδηγιών στον εργολάβο.⁴⁷ Ως εκ τούτου ο εκτελών την επεξεργασία λογίζεται ως προστηθείς εφόσον τελεί υπό τον έλεγχο ή έστω υπό τις εν γένει οδηγίες του υπευθύνου επεξεργασίας κατά την τέλεση του αδικήματος. Αντίθετα όταν ο εκτελών την επεξεργασία ενεργεί αυτόβουλα, χωρίς να παρεμβαίνει ο υπεύθυνος επεξεργασίας, τότε αναλαμβάνει το ρόλο του τελευταίου, καθώς επεξεργάζεται τα δεδομένα καθορίζοντας ο ίδιος το σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας. Την σκέψη αυτή αποτύπωσε η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα στη με αριθ. 50/2000⁴⁸ απόφαση της σχετικά με τους “όρους για την νόμιμη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της άμεσης εμπορίας ή διαφήμισης και της διαπίστωσης πιστοληπτικής ικανότητας”. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή ως υπεύθυνος επεξεργασίας κατά το στάδιο της συλλογής θεωρείται τόσο ο εντολοδόχος όσο και ο εντολέας στην περίπτωση που η επεξεργασία γίνεται κατ' εντολή. Ο εντολοδόχος παύει να θεωρείται υπεύθυνος επεξεργασίας μόνο στην περίπτωση κατά την οποία μετά την πρώτη διαβίβαση διαγράφει τα δεδομένα από τα δικά του αρχεία.

Ωστόσο η άποψη της θεωρίας περί υπαγωγής του εκτελούντος την επεξεργασία στο άρθρο 23 δε μας βρίσκει σύμφωνους για τους λόγους που ήδη προαναφέρθηκαν, ήτοι: α) Μερικοί από τους λόγους για τους οποίους θεσπίζεται στο αστικό δίκαιο αντικειμενική ευθύνη (ευθύνη ανεξαρτήτως πταίσματος και κατά κανόνα και παρανομίας) είναι πρώτον το γεγονός ότι ο ζημιώσας αντλεί οφέλη από την ζημιογόνα δραστηριότητα και δεύτερον το γεγονός ότι ο ζημιώσας έχει στην σφαίρα επιρροής του μια πηγή ιδιαίτερων κινδύνων την εκδήλωσή των οποίων μπορεί και οφείλει να αποτρέψει. Εν προκειμένω ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι αυτός

⁴⁷ ΕφΠειρ 523/2009, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”-Αντίθετες οι αποφάσεις των ΠολΠρΑθ 7059/2010 (http://www.bregiannos-lawfirm.gr/index.php?cata_id=12&Datain=66&LID=1) και ΕφΑθ 5915/2010 (Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”) σύμφωνα με τις οποίες στην έννοια της πρόστησης δεν είναι αναγκαίο το στοιχείο της εξάρτησης, γεγονός που σημαίνει ότι δεν αποκλείεται να καταλογισθεί ευθύνη και σε όσους χρησιμοποιούν ως προστηθέντες πρόσωπα, τα οποία δεν είναι σε θέση να ελέγξουν, να επιβλέψουν και να δώσουν σ' αυτά εντολές ή οδηγίες για τον τρόπο εκτέλεσης της ανατεθείσας «υπηρεσίας».

⁴⁸ <http://www.dpa.gr>

ο οποίος διευθύνει την διενέργεια της επεξεργασίας και άρα εξουσιάζει την επικίνδυνη δραστηριότητα, αποκομίζει όφελος από αυτήν και έχει την δυνατότητα να λάβει τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα προκειμένου να αποφευχθεί η εκδήλωση της ζημίας.⁴⁹ Είναι λοιπόν εύλογο να φέρει μόνον εκείνος αντικειμενική ευθύνη από την παράνομη επεξεργασία, εν σχέσει προς τον εκτελούντα την επεξεργασία, ο οποίος αναμιγνύεται ως ενδιάμεσος σύμφωνα με τη βούληση του πρώτου, χωρίς ούτε να πορίζει τα ίδια οφέλη ούτε να μπορεί να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την αποτροπή της πρόκλησης των ζημιών, β) Η μη υπαγωγή του εκτελούντος την επεξεργασία στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 23 είναι σύμφωνη και με τη γενική δικαιοϊκή αρχή που ιδρύει το άρθρο 922 ΑΚ κατά την οποία ο προστήσας κάποιον σε μια υπηρεσία ευθύνεται αντικειμενικά και χωρίς δικό του πταίσμα, επειδή (κατά κανόνα) έπταισε ο προστηθείς,⁵⁰ φέρει δηλαδή στις περιπτώσεις που η ευθύνη του προστηθέντος είναι υποκειμενική βαρύτερη αυτού ευθύνη και (γ) Η σύμφωνη προς την οδηγία 95/46/ΕΚ ερμηνεία του άρθρου 23, σε ενσωμάτωση της οποίας εκδόθηκε ο ν. 2472/1997, επιβάλλει την καθιέρωση αστικής ευθύνης σε βάρος μόνο του υπευθύνου επεξεργασίας. Δια τους ανωτέρω λόγους προτείνεται η **συσταλτική ερμηνεία** της διατάξεως του άρθρου 23 παρ. 1 περιορίζοντας το πεδίο εφαρμογής της στον υπεύθυνο επεξεργασίας. Ως προς δε τον εκτελούντα την επεξεργασία η ευθύνη του προς αποζημίωση εκπορεύεται από τις διατάξεις του ενοχικού δικαίου.

Ειδικότερα ο εργαζόμενος/εκτελών την επεξεργασία ευθύνεται όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων **652 παρ. 1, 330, 914 και 932 ΑΚ**. Από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ότι ο εργαζόμενος υπέχει υποκειμενική ευθύνη προς αποζημίωση για τη ζημία που έπαθε ο τρίτος, εάν κατά την εκτέλεση της εργασίας του παρέβη την υποχρέωση επιμελείας του να ενεργήσει όπως απαιτούν η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη (αρθρ. 288 ΑΚ). Αντίθετα ο εργοδότης ευθύνεται αντικειμενικά, σύμφωνα με το άρθρο 922 ΑΚ, ευθύνεται δηλαδή και χωρίς δικό του πταίσμα επειδή έπταισε ο προστηθείς.⁵¹ Περαιτέρω ως προς την ευθύνη του εργαζόμενου έναντι του εργοδότη στο άρθρο 652 ΑΚ προβλέπεται ότι ο εργαζόμενος ευθύνεται για την ζημία που προξενείται από τον ίδιο στον εργοδότη από δόλο ή αμέλεια. Στη θεωρία έχει υποστηριχθεί πως η ζημία επιμερίζεται ανάμεσα στα δύο μέρη διότι ο εργοδότης

⁴⁹ Περί ευθύνης από διακινδύνευση βλ. Ιω. Δεληγιάννη-Π. Κορνηλάκη, σελ. 367-368

⁵⁰ Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ. 143-144

⁵¹ Στο ίδιο, σελ. 144

πορίζει οφέλη από την επικίνδυνη εργασία και άρα οφείλει να επωμιστεί κατά ένα μέρος και τον απότοκο των κινδύνων αυτών, δηλαδή τη ζημία. Ο επιμερισμός της ζημίας γίνεται με τα ακόλουθα κριτήρια: α) την πάρα πολύ ελαφρά αμέλεια, που απαλλάσσει τον εργαζόμενο έναντι του εργοδότη, β) τη βαρεία αμέλεια, που γεννά πλήρη ευθύνη του εργαζομένου απέναντι στον εργοδότη για το σύνολο της ζημίας και γ) την ελαφρά αμέλεια, η οποία γεννά έναντι του εργοδότη υποχρέωση σε εύλογη αποζημίωση.⁵²

Ως προς τους παρέχοντες ανεξάρτητες υπηρεσίες/εκτελούντες την επεξεργασία εφαρμογής τυγχάνουν οι διατάξεις των άρθρων **914, 919 και 932 ΑΚ**, οι οποίες ιδρύουν υποκειμενική ευθύνη σε βάρος του εκτελούντος την επεξεργασία. Ο εργοδότης δε, ενέχεται σε αποζημίωση, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 922 ΑΚ, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, ο παρέχων ανεξάρτητες υπηρεσίες δεν διαφέρει σε επίπεδο πρόσθησης από τον εργαζόμενο, αφού η σχέση προσθήσεως έχει τέτοια ευρύτητα, ώστε να καλύπτει κάθε εκούσια χρησιμοποίηση άλλων προσώπων και μπορεί να στηρίζεται σε σύμβαση εργασίας, έργου ή εντολής. Δεν απαιτείται δηλαδή για την πλήρωση της προϋπόθεσης εξάρτησης μεταξύ προσθησαντος και προσθηθέντος η παροχή δεσμευτικών ειδικών οδηγιών, όσον αφορά το χρόνο, τόπο και τρόπο παροχής της εργασίας, αλλά αρκεί η παροχή γενικών οδηγιών ή μιας γενικής εποπτείας. Αντίθετα ο εργοδότης αποκομίζει από την ανάμιξη του ενδιάμεσου προσώπου, το οποίο εντάσσει στο πεδίο της δραστηριότητας του (επαγγελματικής, επιχειρηματικής κλπ.), ωφέλεια, εξ ου και ευθύνεται για αλλότριες πράξεις σύμφωνα με το άρθρο 922 ΑΚ. **Είναι επομένως εύλογο να φέρει αυτός βαρύτερη ευθύνη από τον προσθηθέντα και εν προκειμένω αντικειμενική αφού από τους κινδύνους που προκύπτουν από τη δραστηριότητα των χρησιμοποιούμενων προσώπων καρπώνεται τα οφέλη.**⁵³ Ως εκ τούτου εκτελών την επεξεργασία με σύμβαση έργου θα ευθύνεται σε περίπτωση ζημιογόνου παράβασης των άρθρων του ν. 2472/1997, σύμφωνα με τα άρθρα 914, 919 και 932 ΑΚ και ο υπεύθυνος επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 922 ΑΚ.

Σε σχέση με την άποψη της θεωρίας⁵⁴, η οποία προβλέπει γνήσια αντικειμενική ευθύνη τόσο για τον υπεύθυνο επεξεργασίας όσο και για τον εκτελούντα αυτήν, η ανωτέρω άποψη μειονεκτεί ως προς το ότι ο ζημιωθείς/υποκείμενο των δεδομένων δεν θα αποζημιωθεί στην περίπτωση που ο

⁵² Δ. Τραυλός Τζανετάτος, σελ. 452

⁵³ ΠολΠρΘεσ 8413/2005, Αρμενόπουλος 2006, σελ 1909

⁵⁴ Π.Αρμαμέντος-Β.Σωτηρόπουλος, σελ 88

εκτελών την επεξεργασία δεν ενήργησε από δόλο ή αμέλεια. Τούτο δε συμβαίνει διότι ο εκτελών την επεξεργασία φέρει υποκειμενική ευθύνη σύμφωνα με τα άρθρα 914, 919 και 932 ή 652, 914, και 932 ΑΚ, ενώ παράλληλα ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενέχεται μεν αντικειμενικά σύμφωνα με το άρθρο 922 ΑΚ μόνο όμως για τις πταισματικές πράξεις του προστηθέντος του.

Υποτιθέστω ότι η ανωτέρω άποψη δεν γίνεται δεκτή καθώς παρουσιάζει το μειονέκτημα που προαναφέρθηκε, θα μπορούσε να γίνει δεκτή μια λιγότερο ευνοϊκή αλλά παράλληλα λιγότερο επαχθής λύση για τον εκτελούντα την επεξεργασία. **Θα μπορούσαμε δηλαδή να δεχθούμε ότι ο εκτελών την επεξεργασία ενέχεται σε αποζημίωση σύμφωνα με το ά εδάφιο της 1ης παραγράφου του άρθρου 23, ενώ ο υπεύθυνος επεξεργασίας σύμφωνα με το γ εδάφιο της εν λόγω παραγράφου. Η ερμηνεία αυτή θα επέλυε δύο κομβικής σημασίας ζητήματα, πρώτον δεν θα υπήρχε κενό ως προς την ευθύνη του εκτελούντος την επεξεργασία, ο οποίος θα ενέχονταν μεν αντικειμενικά, όπως ορίζει ο νόμος, αλλά μόνο στις περιπτώσεις που παραβίαζε κάποια από τις διατάξεις του νόμου, και δεύτερον θα έδινε απάντηση στο ερώτημα περί θέσπισης δύο πραγματικών ευθύνης, καθώς στο μεν πρώτο εδάφιο θα υπάγονταν ο εκτελών την επεξεργασία, ενώ στο τρίτο ο υπεύθυνος αυτής.**

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με τη διατυπωθείσα στη θεωρία άποψη,⁵⁵ όταν ο εκτελών την επεξεργασία παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων του ν. 2472/1997, προκαλώντας παράλληλα στο υποκείμενο των δεδομένων ζημία, τότε ενέχεται σε αποζημίωση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23 του αυτού νόμου. Αντίθετα κατά την άποψη μας ο εκτελών την επεξεργασία ευθύνεται για τη ζημιογόνα επεξεργασία σύμφωνα με τις διατάξεις του ΑΚ 914 επ καθώς η αστική ευθύνη που προβλέπεται στο άρθρο 23 αφορά τον υπεύθυνο επεξεργασίας και μόνο, εξ ου και ο νομοθέτης την προέβλεψε γνήσια αντικειμενική. Εάν η δεύτερη άποψη δεν γίνει δεκτή ο εκτελών την επεξεργασία θα μπορούσε να υπαχθεί στο ά εδάφιο της 1ης παραγράφου του άρθρου 23, υπέχοντας ευθύνη στις περιπτώσεις που προκάλεσε ζημία ύστερα από παράβαση του ν 2472/1997, ανεξαρτήτως όμως πταίσματος του. Σε κάθε περίπτωση, όποια άποψη κι αν γίνει αποδεκτή, ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπάγεται στη διάταξη του άρθρου 922 ΑΚ περί προστήσεως, αφού στη μεν πρώτη και τρίτη η ευθύνη που καθιερώνει το άρθρο 23 είναι ειδική αδικοπρακτική ευθύνη, ενώ στη δεύτερη εφαρμόζονται ευθέως οι διατάξεις περί αδικοπραξιών (914 επ). Οι περισσότεροι υπόχρεοι σε αποζημίωση ευθύνονται έναντι του υποκειμένου των

⁵⁵ Στο ίδιο, σελ 553

δεδομένων κατά τις διατάξεις για την ενοχή εις ολόκληρον (481 και 926 ΑΚ)⁵⁶.

4.3 Τρίτος

Σύμφωνα με το άρθρο 2 περίπτωση θ του ν. 2472/1997 τρίτος είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός, το οποίο δεν υπάγεται σε καμία από τις προβλεπόμενες στο νόμο κατηγορίες,⁵⁷ συμμετέχει όμως στην επεξεργασία των δεδομένων, ενεργώντας υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας, χωρίς να του παρέχεται εξουσιοδότηση προς τούτο. Κατά την άποψη των Π. Αρμαμέντου και Β. Σωτηρόπουλου ο τρίτος προβλέφθηκε από το νομοθέτη αφαιρετικά προκειμένου να εφαρμοστούν οι προστατευτικές για το υποκείμενο των δεδομένων διατάξεις του νόμου σε βάρος κάθε προσώπου, το οποίο να μην δεν υδήνατο να προβλέψει ο τελευταίος, εμπλέκετο όμως στην επεξεργασία των δεδομένων. Μια από τις κατεξοχήν προστατευτικές διατάξεις του νόμου είναι αυτή του άρθρου 23 περί αστικής ευθύνης, θα πρέπει συνεπώς ο τρίτος να εναχθεί σε αποζημίωση σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, όπως ισχύει για τις λοιπές κατηγορίες του νόμου και εν προκειμένω για τον εκτελούντα την επεξεργασία και τον υπεύθυνο αυτής.⁵⁸ Αντίθετα κατά τη νεότευκτη άποψη, που εκφράστηκε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, ο τρίτος θα πρέπει να υπαχθεί στις διατάξεις 914, 919 και 932 ΑΚ ή και 652, 914 και 932 ΑΚ όταν ενεργεί υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας, ενώ αν αυτή δεν τύχει αποδοχής ο τρίτος θα ευθύνεται προς αποζημίωση σύμφωνα με το άρθρο 23. Τέλος για τους ίδιους λόγους που εκτέθηκαν στο προηγούμενο υποκεφάλαιο ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενέχεται σε αποζημίωση σύμφωνα με το άρθρο 922 ΑΚ περί προστήσεως, ενώ εφαρμογής τυγχάνουν και τα άρθρα 926 και 481 ΑΚ περί πολυπρόσωπων ενοχών.

⁵⁶ Μ. Σταθόπουλος, *Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου*, σελ 320

⁵⁷ Υποκείμενο των δεδομένων, υπεύθυνος επεξεργασίας, εκτελών την επεξεργασία και αποδέκτης.

⁵⁸ Π. Αρμαμέντος-Β. Σωτηρόπουλος, σελ 89-90

4.4 Αποδέκτης

Η ιδιότητα του αποδέκτη αποδίδεται σε όποιον ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα, δηλαδή σε όποιον τα συλλέγει⁵⁹ προκειμένου να τα συσχετίσει, τροποποιήσει, διαδώσει κλπ ο ίδιος ή άλλος. Η δράση του δηλαδή περιορίζεται στο στάδιο της συλλογής, πριν την επεξεργασία. Ωστόσο ο νομοθέτης περιέλαβε στο άρθρο 2 περίπτωση δ και τη συλλογή ως μορφή επεξεργασίας, εξ ου και ο αποδέκτης περιλαμβάνεται στους πιθανούς ζημιώσαντες και άρα υπόχρεους σε αποζημίωση. Κατά την κρίση μας στο στάδιο της συλλογής είναι σχεδόν απίθανο να προκληθεί ζημία σε βάρος του υποκειμένου των δεδομένων και άρα να γεννηθεί ευθύνη του αποδέκτη προς αποζημίωση. Αντίθετα εάν ο αποδέκτης προβεί σε εν στενή εννοία επεξεργασία,⁶⁰ τότε το πρόσωπο του θα ταυτίζεται με αυτό του υπεύθυνου επεξεργασίας, του εκτελούντος την επεξεργασία ή του τρίτου και σε περίπτωση πρόκλησης ζημίας⁶¹ θα υπέχει την αστική ευθύνη που προβλέπεται δια αυτούς, όπως περιγράφηκε ανωτέρω.

4.5 Φυσικά Πρόσωπα

Τα φυσικά πρόσωπα που ανήκουν σε οποιαδήποτε από τις κατηγορίες του υπεύθυνου επεξεργασίας, του εκτελούντος αυτήν, του τρίτου ή του αποδέκτη, ενέχονται σε αποζημίωση υπό τις προϋποθέσεις που τάσσει το άρθρο 23 του ν. 2472/1997. Εξαιρούνται οι υπάλληλοι του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ ή των ΟΤΑ οι οποίοι ευθύνονται εις ολόκληρο με την υπηρεσία τους κατ’

⁵⁹ “Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” (“επεξεργασία”), κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται, από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διατήρηση ή αποθήκευση, η τροποποίηση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, η διασύνδεση, η δέσμευση (κλείδωμα), η διαγραφή, η καταστροφή.

⁶⁰ Η καταχώριση, η οργάνωση, η διατήρηση ή αποθήκευση, η τροποποίηση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, η διασύνδεση, η δέσμευση (κλείδωμα), η διαγραφή, η καταστροφή

⁶¹ Π. Αρμαμέντος-Β.Σωτηρόπουλος, σελ 48, 91 και 92

εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 105 και 106 ΕισΝΑΚ.⁶²

4.6 Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου

Ως υπεύθυνος επεξεργασίας ορίζεται οποιοσδήποτε καθορίζει το σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, **δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός**. Παρόλα αυτά στο άρθρο 23 αναγνωρίζεται αστική ευθύνη σε βάρος μόνο του νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου και όχι σε βάρος του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των δημοσίων αρχών.

4.7 Αστική ευθύνη του Δημοσίου

Όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι το Δημόσιο, ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ εφαρμοστέες, για ζημιογόνες πράξεις των οργάνων του, είναι οι διατάξεις των άρθρων 105 και 106 ΕισΝΑΚ σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 57, 59, 914, 919 και 932 ΑΚ⁶³ και όχι το άρθρο 23 του ν. 2472/1997, το οποίο προβλέπει ως πιθανούς ενεχόμενους σε αποζημίωση, από παράβαση των διατάξεων του νόμου, μόνον τα φυσικά πρόσωπα και τα ΝΠΔΔ.

Κατ'άρθρο 105 ΕισΝΑΚ το Δημόσιο⁶⁴ ενέχεται σε αποζημίωση για παράνομες και ζημιογόνες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του, κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, εκτός αν η πράξη ή παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Κατά την έννοια της διάταξης αυτής η ευθύνη του Δημοσίου στοιχειοθετείται όταν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: α) με πράξη ή παράλειψη οργάνου της Διοικήσεως παραβιάζεται συγκεκριμένη διάταξη νόμου, αλλά και όταν παραλείπονται τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις που προσδιορίζονται στην εν γένει κείμενη νομοθεσία, τις αρχές

⁶² Στο ίδιο σελ 554

⁶³ ΣτΕ 2463/1998, Διοικητική Δίκη 2000, σελ 616 και ΔιοικΠρΑθ 10468/2009, Αρμενόπουλος 2010, σελ 1382

⁶⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 106 ΕισΝΑΚ οι ΟΤΑ και τα ΝΠΔΔ ευθύνονται όμοια με το Δημόσιο για πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων τους.

της καλής πίστης ή προκύπτουν από τα διδάγματα της κοινής πείρας (ΣτΕ 2146/2004), β) η πράξη ή παράλειψη του διοικητικού οργάνου προκαλεί ζημία και γ) η ζημία και η παράνομη πράξη ή παράλειψη συνδέονται αιτιωδώς, οσάκις δηλαδή η πράξη ή παράλειψη, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, ήταν ικανή και μπορούσε αντικειμενικά να επιφέρει, κατά τη συνηθισμένη και κανονική πορεία των πραγμάτων, το επιζήμιο αποτέλεσμα (ΣτΕ 3696/2006).⁶⁵ Όσον αφορά στην υπαιτιότητα του οργάνου, δεν αποτελεί προϋπόθεση για τη στοιχειοθέτηση της αστικής ευθύνης του Δημοσίου.⁶⁶

Η προστασία που επιφυλάσσει το άρθρο 105 ΕισΝΑΚ για το ζημιωθέντα είναι όμοια με αυτήν του άρθρου 23 σε συνδυασμό με το άρθρο 922 ΑΚ, καθώς ο υπεύθυνος επεξεργασίας ευθύνεται και στις δύο περιπτώσεις αντικειμενικά για τις πράξεις των οργάνων του. Διαφέρει όμως ως προς το ότι δεν προβλέπει όριο χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, όπως προβλέπει το άρθρο 23 του ν. 2472/1997, με αποτέλεσμα το Δημόσιο να έχει προνομιακή θέση έναντι των άλλων ζημιωσάντων, χωρίς τούτο να προκύπτει από τις λοιπές διατάξεις του νόμου. Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 2 ο νομοθέτης ορίζει ως υπεύθυνους επεξεργασίας, εκτελούντες αυτήν, τρίτους και αποδέκτες των δεδομένων τόσο τα φυσικά πρόσωπα και τα ΝΠΙΔ **όσο και το Δημόσιο**. Τα πρόσωπα αυτά οφείλουν να τηρούν κάποιες υποχρεώσεις προκειμένου να είναι νόμιμη η επεξεργασία, όπως είναι η λήψη συγκατάθεσης από το υποκείμενο των δεδομένων (αρ. 5), η γνωστοποίηση του αρχείου στην Αρχή ή/και η λήψη άδειας προκειμένου για ευαίσθητα δεδομένα (αρ. 6 και 7), η τήρηση του απορρήτου και η λήψη μέτρων ασφαλείας κατά την επεξεργασία (αρ. 10) κ.λ.π. ενώ παράλληλα οφείλουν να σέβονται τα δικαιώματα του υποκειμένου όπως αυτά διαγράφονται στα άρθρα 11-14 ν. 2472/1997. Περαιτέρω εάν δεν είναι συνεπείς σε αυτές τις υποχρεώσεις, τους επιβάλλονται διοικητικές κυρώσεις, εφόσον το κρίνει σκόπιμο η Αρχή (αρ. 21). Κατά συνέπεια το Δημόσιο ως υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει τις ίδιες υποχρεώσεις με τα φυσικά πρόσωπα και τα ΝΠΙΔ, ενώ σε περίπτωση μη τήρησης τους υφίσταται από την Αρχή διοικητικές κυρώσεις. Η διακριτική μεταχείριση σε επίπεδο αστικής ευθύνης έχει σαν αποτέλεσμα να μην απολαύει ο ζημιωθείς από το Δημόσιο την ίδια αστική προστασία που απολαύει ο ζημιωθείς από τα φυσικά πρόσωπα ή ΝΠΙΔ. Προκειμένου λοιπόν να αρθεί η άνιση αντιμετώπιση των ζημιωθέντων, η οποία θίγει το άρθρο 4 Σ περί ισότητας,

⁶⁵ Κ. Χώλιος, σελ 850

⁶⁶ Ε. Σπηλιωτόπουλος, σελ 246

προτείνεται η **διασταλτική ερμηνεία** του γράμματος του νόμου, η επεκτατική δηλαδή εφαρμογή του άρθρου 23 και στο Δημόσιο, ΟΤΑ και ΝΠΔΔ, ώστε να εναρμονιστεί το γράμμα της διάταξης με το κανονιστικό νόημα του νόμου.⁶⁷ Προς άρση αυτής της διαφοροποίησης οι Π. Αρμαμέντος και Β.Σωτηρόπουλος προτείνουν μια διαφορετική λύση. Επειδή θεωρούν πώς η εξαίρεση του Δημοσίου, ΟΤΑ και ΝΠΔΔ από το άρθρο 23 εισάγει μια αδικαιολόγητη διάκριση, που θίγει τα αποζημιωτικά δικαιώματα των δικαιούχων κατά τρόπο που αντίκειται στα άρθρα 9Α Σ και 17 Σ, **προτείνουν την εφαρμογή των γενικών διατάξεων για την ευθύνη του Δημοσίου, υπό το φώς των ευεργετικών διατάξεων του άρθρου 23 του νόμου περί προσωπικών δεδομένων.**⁶⁸

⁶⁷ Περί διασταλτικής ερμηνείας βλ Π. Παπανικολάου, σελ 141 επ.

⁶⁸ Π. Αρμαμέντος-Β.Σωτηρόπουλος, σελ 555 και 556

5 Νόμιμος λόγος ευθύνης

Στο άρθρο 23 του ν. 2472/1997 ιδρύεται αστική ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας λόγω παράνομης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η αστική ευθύνη αναλύεται σε ευθύνη προς αποζημίωση λόγω περιουσιακής ζημίας και σε ευθύνη προς χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης απαιτείται η πλήρωση των προϋποθέσεων που ισχύουν εν γένει στο δίκαιο της αποζημίωσης, δηλαδή νόμιμος λόγος ευθύνης, ζημία και αιτιώδης μεταξύ τους συνάφεια. Οι δύο κύριες απόψεις που έχουν υποστηριχθεί, σχετικά με το είδος της ευθύνης που ιδρύεται στο άρθρο 23 είναι οι εξής: (α) ότι πρόκειται για αδικοπρακτική ευθύνη, οπότε ο νόμιμος λόγος ευθύνης εδώ είναι το αδίκημα, δηλαδή η παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά⁶⁹ και (β) ότι καθιερώνεται ευθύνη από διακινδύνευση, που σημαίνει ότι ο έχων δραστηριότητες που αποτελούν πηγές ιδιαίτερων κινδύνων, όπως είναι εν προκειμένω ο υπεύθυνος επεξεργασίας, είναι υπόχρεος να αποκαταστήσει κάθε ζημία που προκαλείται σε τρίτους από την πραγμάτωση των ιδιαίτερων αυτών κινδύνων, ανεξάρτητα από το αν παρανόμησε ή έπταισε.⁷⁰

5.1 Παράνομο

Με αφορμή την ύπαρξη διστάμενων απόψεων σχετικά με το νόμιμο λόγο ευθύνης και προς κατανόηση όσων θα ακολουθήσουν, η έννοια του παρανόμου θα πρέπει να διακριθεί σε τρεις κατηγορίες :

α) Στο εν στενή έννοια παράνομο, το οποίο καθιερώνεται όταν θίγεται απόλυτο δικαίωμα είτε έννομο συμφέρον, που εμπίπτει στον προστατευτικό σκοπό ενός απαγορευτικού ή επιτακτικού κανόνα δικαίου,⁷¹

β) Στο εν ευρεία έννοια παράνομο, κατά το οποίο παρανομεί όποιος δεν τηρεί τις υποχρεώσεις επιμέλειας και ασφάλειας, που επιτάσσουν οι ανάγκες των σύγχρονων κοινωνικών συναλλαγών,

⁶⁹ Βλ σχετικά με την αδικοπρακτική ευθύνη: Μ. Σταθόπουλο, *Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου*, σελ 157

⁷⁰ Ιω. Δεληγιάννης-Π. Κορνηλάκης, , σελ 366

⁷¹ Βλ Μ. Σταθόπουλο, ο.π. σελ 303-308

χωρίς αυτές να ορίζονται σε γραπτούς κανόνες του θετικού δικαίου.⁷²

γ) Στο παράνομο το οποίο εντάσσεται στην ευθύνη από διακινδύνευση. Η ευθύνη από διακινδύνευση συνιστά μια *sui generis* ευθύνη που προβλέπεται από τις θεσπιζόμενες διατάξεις προκειμένου ο κάτοχος των πηγών ιδιαίτερων κινδύνων ή ο δραστηριοποιούμενος σε κινδυνώδεις περιβάλλον να επωμιστεί το βάρος της αποζημίωσης χωρίς η πρόκληση της ζημίας να οφείλεται απαραίτητα σε δική του παράνομη συμπεριφορά. Με τη θέσπιση της ευθύνης από διακινδύνευση επιτυγχάνεται η δικαιότερη κατανομή της ζημίας, αφού, ακόμη και στις περιπτώσεις τυχαίων ζημιών, η ευθύνη προς αποζημίωση επιρρίπτεται στον κάτοχο ή στον εκμεταλλεύόμενο την πηγή των ιδιαίτερων κινδύνων και όχι στον ίδιο τον ζημιωθέντα. Δικαιολογητικός λόγος των περιπτώσεων αυτών είναι ότι ο έχων κινδυνώδεις δραστηριότητες ή περιουσιακά στοιχεία αντλεί οφέλη από τη λειτουργία αυτών και έχει τη δυνατότητα αλλά και την υποχρέωση να λάβει τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα πριν την εκδήλωση της ζημίας.⁷³

Σύμφωνα με την άποψη του Μ. Σταθόπουλου, η οποία θα αναλυθεί εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο, **το άρθρο 23 καθιερώνει ευθύνη από διακινδύνευση**. Κατά την άποψη του *τούτο ανταποκρίνεται καλύτερα στην πρόθεση του νομοθέτη να επεκτείνει τον έλεγχο στην αφετηρία, στα ίδια τα γεγονότα της συλλογής και κατοχής της πληροφορίας, γεγονότα που συνιστούν πηγές κινδύνων για τα υποκείμενα των δεδομένων*. Στόχος του θεωρεί ότι είναι ο έλεγχος κατά το δυνατόν των πηγών κινδύνων και όχι κατ' ανάγκη να ψεχθεί ο κάτοχος τους. Άλλωστε, όπως υποστηρίζει, ο κάτοχος αυτών των πληροφοριών είναι συνήθως κερδοσκοπικός οργανισμός, ο οποίος εκμεταλλεύεται εμπορικά τις πληροφορίες αυτές αντλώντας οφέλη, συνεπώς θα πρέπει να επωμιστεί και το βάρος της ευθύνης. Επισημαίνει δε ότι με τα σύγχρονα δεδομένα ο κάτοχος της πληροφορίας έχει ανάλογη θέση με αυτή του βιομηχάνου, του οποίου οι δραστηριότητες και εγκαταστάσεις αποτέλεσαν την αφορμή για τη θέσπιση των διατάξεων περί ευθύνης από διακινδύνευση.⁷⁴

Από την άλλη ο Απ. Γεωργιάδης υποστηρίζει ότι σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 23 του ν. 2472/1997 η αστική ευθύνη προς αποζημίωση γεννάται όταν *φυσικό ή νομικό πρόσωπο*

⁷² Π. Κορνηλάκης, Η ευθύνη από διακινδύνευση, σελ 156

⁷³ Ιω. Δεληγιάννης-Π. Κορνηλάκης, σελ 367-368

⁷⁴ Μ. Σταθόπουλος, ΝοΒ 2000, σελ 17

ιδιωτικού δικαίου, κατά παράβαση του παρόντος νόμου προκαλεί περιουσιακή βλάβη, χωρίς όμως να εξαρκεί για τη θεμελίωση της η παράβαση οποιασδήποτε από αυτές τις διατάξεις. Κατά την άποψη του για να θεμελιωθεί ευθύνη από την παράβαση των παραπάνω κανόνων νόμιμης και θεμιτής επεξεργασίας **πρέπει να παραβιάζονται οι κανόνες εκείνοι που προστατεύουν τα έννομα συμφέροντα των προσώπων που θίγονται από την παραβίαση** (εν στενή εννοία παράνομο).⁷⁵

Την ανωτέρω άποψη υποστηρίζει και η Μ. Κανελλοπούλου-Μπότη, η οποία θεωρεί ότι η πράξη του υπευθύνου επεξεργασίας είναι παράνομη όταν προσκρούει σε διάταξη του ν. 2472/1997, η οποία προστατεύει απόλυτα δικαιώματα ή έννομα συμφέροντα των υποκειμένων. Εισφέρει δε, εν σχέσει με την προεκτεθείσα άποψη, το επιπρόσθετο επιχείρημα, ότι για τις περιπτώσεις που παραβιάζονται, άλλες διατάξεις από εκείνες που προστατεύουν έννομα συμφέροντα των υποκειμένων, έχουν προβλεφθεί διοικητικού και ποινικού χαρακτήρα κυρώσεις στο εν λόγω νομοθέτημα. Περαιτέρω συστηματοποιεί τις υποχρεώσεις που ανακύπτουν εν γένει από την παράβαση του ν. 2472/1997 σε πέντε είδη: α) Υποχρέωση προς λήψη συγκατάθεσης, β) Υποχρέωση λήψης άδειας από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ), γ) Υποχρέωση λόγω του τρόπου λήψης και φύσης των δεδομένων που υπέστησαν επεξεργασία, δ) Υποχρέωση ως προς την ασφάλεια των δεδομένων και ε) Υποχρεώσεις ως προς την τήρηση των δικαιωμάτων ενημέρωσης, πρόσβασης και αντίρρησης υπέρ των υποκειμένων που προβλέπονται στα άρθρα 11, 12 και 13 του ν. 2472/1997. Κατά την κρίση της από όλες τις υποχρεώσεις μόνο η τελευταία αποτελεί υπόδειγμα παρανόμου συμπεριφοράς με την έννοια της παράβασης διάταξης που θεμελιώνει δικαίωμα.⁷⁶

Αντίθετη με την άποψη του Απ. Γεωργιάδη εμφανίζεται η νομολογία. Σύμφωνα με την διαμορφωθείσα νομολογιακή πρακτική η ευθύνη προς αποζημίωση γεννάται όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν τηρεί οποιαδήποτε από τις διατάξεις του 2472/1997 περί νόμιμης επεξεργασίας, όπως είναι εκείνες των άρθρων 4 και 5 που αφορούν στα χαρακτηριστικά και τις προϋποθέσεις της επεξεργασίας, χωρίς να είναι απαραίτητη για την θεμελίωση της έννοιας του παρανόμου η παραβίαση κάποιου κανόνα που προστατεύει δικαίωμα ή έννομο συμφέρον του υποκειμένου (βλ αρ. 11-13). Επί παραδείγματι το ΜονΠρΘεσ/νίκης με τη με αριθ. 2950/2002

⁷⁵ Απ. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, σελ 665

⁷⁶ Μ. Κανελλοπούλου-Μπότη, σελ 786

απόφαση του⁷⁷, επεδίκασε υπέρ του υποκειμένου της επεξεργασίας χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, διότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας διαβίβασε στον αποδέκτη δυσμενή για το υποκείμενο προσωπικά δεδομένα χωρίς ως όφειλε να τα επικαιροποιήσει **προσβάλλοντας κατ'αυτόν τον τρόπο την αρχή της ακρίβειας των δεδομένων, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 4 παρ. 1(γ) του ίδιου νόμου**. Επίσης με την απόφαση 733/2009⁷⁸ το Εφετείο Θεσσαλονίκης επεδίκασε χρηματική ικανοποίηση υπέρ της ενάγουσας, καθώς η εναγόμενη σε προηγούμενη αντιδικία με την πρώτη επικαλέστηκε αποφάσεις που καταμαρτυρούσαν την τάση της προς διαφιλονίκηση και τις οποίες δεν απέδειξε ότι συνέλεξε από τα αρχεία του δικαστηρίου μετά από έγκριση του αρμοδίου προέδρου του δικαστηρίου για τις ποινικές αποφάσεις και του προϊσταμένου του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης για τις αστικές αποφάσεις, κατά τη νόμιμη διαδικασία. Μάλιστα το δικαστήριο έκρινε ότι στη συλλογή αυτή, η οποία συνιστά μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που περιλαμβάνονται σε αρχείο, η εναγομένη προέβη κατ' αθέμιτο και μη νόμιμο τρόπο, με αποτέλεσμα **να παραβιάσει τις γενικές αρχές του άρθρου 4 του Ν 2472/1997** που πρέπει να διέπουν κατ' αρχήν την επεξεργασία των δεδομένων.

Αντιστοίχως ο ΑΠ με την πιο πρόσφατη απόφαση του με αριθ. 1107/2011⁷⁹ επιβεβαίωσε την υπ' αριθ. 8521/2006 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, σύμφωνα με την οποία η καταχώρηση σε φύλλο αξιολόγησης άλλου μισθωτού και ανακοίνωση σ' αυτόν προσωπικών στοιχείων από τα απόρρητα φύλλα αξιολόγησης του αναιρεσίβλητου (ενάγοντος), σχετικά με τη βαθμολογία του και την υπηρεσιακή του επίδοση, **χωρίς τη συγκατάθεσή του και χωρίς εν προκειμένω να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 5 παρ. 2 του Ν. 2472/1997 και ιδίως της περίπτωσης α', για την κατ' εξαίρεση επεξεργασία τέτοιων δεδομένων, χωρίς την συγκατάθεση του υποκειμένου τους, συνιστά παράνομη και υπαίτια (από αμέλεια) καταχώρηση και ανακοίνωση στοιχείων της υπηρεσιακής του κατάστασης, η οποία προσβάλλει την προσωπικότητα αυτού και προκαλεί αμφισβήτηση της υπηρεσιακής του επάρκειας, γεγονός που επιφέρει διαταραχή της ψυχικής του ηρεμίας, αλλά και υπηρεσιακή μείωση στο επαγγελματικό του περιβάλλον**. Ως εκ τούτου ο ενάγων υπέστη

⁷⁷ ΜονΠρΘεσ/νίκης 2950/2002, ΝοΒ 2002, σελ 713

⁷⁸ ΕφΘεσ/νίκης 733/2009, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΝΟΜΟΣ”

⁷⁹ ΑΠ 1107/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”

ηθική βλάβη, για την οποία δικαιούται να αξιώσει χρηματική ικανοποίηση από την εναγομένη, το αρμόδιο όργανο της οποίας, κατά την καταχώρηση και ανακοίνωση των προσωπικών του δεδομένων, χωρίς ενημέρωσή του, όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα επέλευσης της προαναφερόμενης ηθικής βλάβης.

Τέλος έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι το άρθρο 23 καθιερώνει ευθύνη προς αποζημίωση και σε βάρος όσων παραβιάζουν τη γενική υποχρέωση επιμέλειας (εν ευρεία εννοία παράνομο). Η ρηξικέλευθη αυτή άποψη διατυπώθηκε από τον Τιμολέοντα Κοσμίδη, ο οποίος θεωρεί ότι **το άρθρο 23 καθιερώνει στα ά και γ εδάφια της 1ης παραγράφου του δύο πραγματικά ευθύνης**. Στο μεν πρώτο εδάφιο του εν λόγω άρθρου ο νομοθέτης ιδρύει αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του όποιου παραβίασε τις διατάξεις του ν. 2472/1997, ενώ στο τρίτο εδάφιο **ιδρύει ευθύνη σε βάρος όποιου επέδειξε μια εξωτερικά αμελή συμπεριφορά**, σε όποιον δηλαδή δεν τήρησε την επιμελή συμπεριφορά που οφείλει να τηρεί ο μέσος συνετός κοινωνός. Η θέση αυτή εκπορεύεται από το ίδιο το γράμμα του νόμου “και όταν όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον” με το **και** να λειτουργεί επιδοτικά και διευκρινιστικά, καλύπτοντας κάθε ζημιογόνο πράξη ή παράλειψη που δε μπορούσε να προβλεφθεί, και με το **όφειλε** να ταυτίζει το παράνομο με κάθε εν γένει αμελή και αντισυναλλακτική συμπεριφορά. Η άποψη περί δύο πραγματικών ευθύνης είναι σύμφωνη και με τη βούληση του νομοθέτη, ο οποίος ήθελε να προστατεύσει αποτελεσματικά το υποκείμενο των δεδομένων από κάθε εξαιρετική παράβαση που δε μπορούσε να προβλεφθεί. Σε αντίθετη περίπτωση, εάν δηλαδή προκρίνονταν η υποκειμενική ευθύνη, θα έμεναν εκτός του πεδίου εφαρμογής του νόμου αρκετές παραβάσεις.⁸⁰

Κατά την άποψη μας πράγματι η πρώτη παράγραφος του άρθρου 23 καθιερώνει δύο πραγματικά ευθύνης. Στο πρώτο εδάφιο προβλέπεται ότι “Φυσικό ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, που κατά παράβαση του παρόντος νόμου προκαλεί περιουσιακή βλάβη, υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση” καθορίζοντας ως παράνομη τη συμπεριφορά που παραβιάζει τις διατάξεις του ν. 2472/1997 και ορθότερα, όπως ελέγχθη ανωτέρω, τη συμπεριφορά που θίγει τις προστατευτικές ενός δικαιώματος ή εννόμου συμφέροντος διατάξεις του προκείμενου νόμου. Περαιτέρω στο

⁸⁰ Τιμολέων Κοσμίδης, Η αστική ευθύνη κατ’ άρθρο 23 του ν. 2472/97, Πρακτικά από το Συνέδριο της Ένωσης Αστικολόγων με θέμα: «Η προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στη σύγχρονη εποχή των μεγάλων αμφισβητήσεων»

τρίτο εδάφιο ορίζεται ότι “*Η ευθύνη υπάρχει και όταν ο υπόχρεος όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον*” ευθύνεται δηλαδή ο υπεύθυνος επεξεργασίας για κάθε ζημία που προκαλείται στο υποκείμενο των δεδομένων, επειδή εκ του νόμου φέρει την υποχρέωση να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον και να τον αποζημιώσει, εάν ζημιωθεί, χωρίς να αποτελούν το παράνομο και η υπαιτιότητα, λόγους γέννησης της ευθύνης του. Καθιερώνεται συνεπώς γνήσια αντικειμενική ευθύνη, η οποία επιβάλλεται με βάση την ιδέα της διακινδύνευσης για τον εξής λόγο, διότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εγκυμονεί υψίστης σημασίας κινδύνους για τη ζωή και την υπόσταση του υποκειμένου των δεδομένων. Η θέση αυτή είναι σύμφωνη και με τη βούληση του νομοθέτη, όπως αυτή αποτυπώνεται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου, κατά την οποία οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι εκείνοι που τον ώθησαν στη θέσπιση ενός ειδικότερου των γενικών διατάξεων του ΑΚ πεδίου προστασίας. Εν κατακλείδι θα λέγαμε ότι το πρώτο εδάφιο ιδρύει αδικοπρακτική ευθύνη προϋπόθεση γέννησης της οποίας αποτελεί το εν στενή εννοία παράνομο, το παράνομο δηλαδή που γεννάται όταν ο μετέχων στην επεξεργασία προσβάλλει απόλυτο δικαίωμα ή έννομο συμφέρον που προβλέπεται σε απαγορευτική ή επιτακτική διάταξη νόμου, ενώ αντίθετα το τρίτο εδάφιο καθιερώνει ευθύνη από διακινδύνευση με τον υπόχρεο να ευθύνεται ακόμη κι αν δεν παρανόμησε επειδή ακριβώς είναι φορέας πηγών κινδύνων. Με την υιοθέτηση αυτής της άποψης καθιερώνεται ευρύτερη προστασία προς όφελος του υποκειμένου των δεδομένων, σε σχέση με την προστασία που κρίνει ως επαρκή ο Τιμολέων Κοσμίδης, για το λόγο του ότι η εξωτερικά αμελής συμπεριφορά, ως μορφή παρανόμου, αφήνει αρρυθμιστές περιπτώσεις που ο υπεύθυνος επεξεργασίας ήταν υπόδειγμα σύνεσης και επαγγελματισμού και παρόλα αυτά η ζημία προκλήθηκε. Η αποδοχή αυτής της άποψης θα οδηγούσε σε ανεπιεική για το ζημιωθέντα αποτελέσματα, ο οποίος δεν θα μπορούσε σε αυτή την περίπτωση να ζητήσει από κανέναν την αποκατάσταση της ζημίας του.

5.2 Υπαιτιότητα

Το στοιχείο του πταίσματος είναι και το πιο ακανθώδες στο πλαίσιο της αστικής ευθύνης από προσβολή του ν. 2472/1997. Σύμφωνα με την υπό εξέταση διάταξη η ευθύνη υφίσταται όταν φυσικό ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου κατά παράβαση του 2472/1997 προκαλεί περιουσιακή βλάβη, αλλά **και όταν ο υπόχρεος σε αποζημίωση όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον**. Αναφορικά με τη διάταξη αυτή έχουν υποστηριχθεί τρεις απόψεις: α)

θεσπίζεται νόθος αντικειμενική ευθύνη, β) θεσπίζεται γνήσια αντικειμενική ευθύνη και γ) θεσπίζεται υποκειμενική ευθύνη.

Σύμφωνα με τη νομολογία του ΑΠ⁸¹ η ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας, όπως αυτή προκύπτει, από τις διατάξεις του άρθρου 23 του ν.2472/1997 και του ταυτάριθμου άρθρου της κοινοτικής οδηγίας 95/46/EK είναι **νόθος αντικειμενική** και προϋποθέτει α) συμπεριφορά (πράξη ή παράλειψη) που παραβιάζει τις διατάξεις του ν.2472/1997 ή (και) των εξουσιοδότησης αυτού εκδοθεισών κανονιστικών πράξεων της Αρχής, β) ηθική βλάβη, γ) αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ της συμπεριφοράς και της ηθικής βλάβης και δ) υπαιτιότητα, ήτοι γνώση ή υπαίτια άγνοια αφενός των περιστατικών που συνιστούν την παράβαση και αφετέρου της πιθανότητας να επέλθει ηθική βλάβη.⁸² Η ύπαρξη υπαιτιότητας τεκμαίρεται, και ως εκ τούτου ο υπεύθυνος επεξεργασίας, προκειμένου να απαλλαγεί από την ευθύνη του, έχει το βάρος να αποδείξει ότι ανυπαίτως αγνοούσε τα θεμελιωτικά του πταίσματός του πραγματικά γεγονότα.⁸³

Την ίδια άποψη με τη νομολογία του ΑΠ ενστερνίζονται ο Ιω. Ιγγλεζάκης και ο Μιχ. Αυγουστιανάκης. Σύμφωνα με την άποψη του πρώτου ο ζημιωθείς δεν υποχρεούται από το νόμο να αποδείξει ότι η ζημία οφείλεται σε πταίσμα του υπευθύνου επεξεργασίας (άρθρο 23 παρ. 1 εδάφιο α) Παρόλα αυτά η ευθύνη που θεσπίζεται δεν είναι αντικειμενική, αλλά **προϋπόθεση θεμελίωσης της είναι η υπαιτιότητα**, όπως προκύπτει a contrario από τη διάταξη του άρθρου 23 παρ. 1 εδάφιο γ. Η άποψη αυτή είναι σύμφωνη τόσο με το γράμμα της διάταξης, που προβλέπει απαλλαγή από την ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας, όσο και με την ανάγκη να μεμφθεί ο νομοθέτης τον κάτοχο μιας πηγής αυξημένων κινδύνων, όπως είναι εν προκειμένω ο υπεύθυνος επεξεργασίας και για αυτόν το λόγο καθιερώνει νόθο αντικειμενική και όχι υποκειμενική ευθύνη.⁸⁴ Παράλληλα ο Μιχ. Αυγουστιανάκης υποστηρίζει ότι η ευθύνη του άρθρου 23 είναι **νόθος αντικειμενική** και ο υπεύθυνος επεξεργασίας απαλλάσσεται από την ευθύνη προς αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση **αν δεν γνώριζε**, ούτε όφειλε να γνωρίζει

⁸¹ ΑΠ 1923/2006, ΝοΒ 2006, σελ 367, ΑΠ 353/2009, ΝοΒ 2009, σελ 1428 και ΑΠ 174/2011, ΝοΒ 2011, σελ 1606

⁸² Αναφέρονται μόνο αποφάσεις που επιδικάζουν χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, διότι δεν έχει προκύψει από την σχετική έρευνα καμία απόφαση που να κρίνει αποκαταστέα την περιουσιακή βλάβη του υποκειμένου των δεδομένων.

⁸³ ΑΠ 353/2009, ΝοΒ 2009, σελ 1428

⁸⁴ Ιωάννης Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, σελ 283 και 284

την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον.⁸⁵

Αντίθετα σύμφωνα με την άποψη των Π. Αρμαμέντου και Β. Σωτηρόπουλου το άρθρο 23 διακρίνει την αστική ευθύνη ανάλογα με το είδος της ζημίας. Στην 1η παράγραφο καθιερώνει **γνήσια αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του προκαλέσαντος περιουσιακή ζημία**, ενώ στην 2η η αστική ευθύνη ορίζεται ως **νόθος αντικειμενική, όταν το υποκείμενο της επεξεργασίας υφίσταται ηθική βλάβη**. Όσον αφορά στην περιουσιακή ζημιά η ευθύνη είναι γνήσια αντικειμενική για δύο λόγους. Πρώτον διότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας, ο εκτελών την επεξεργασία ή ο τρίτος επιχειρούν μια δραστηριότητα η οποία είναι από τη φύση της επικίνδυνη, συνεπώς έχουν *ιδιαίτερη νομική υποχρέωση* να γνωρίζουν ότι από δική τους, έστω και ανυπαίτια πράξη ή παράλειψη μπορεί να προκληθεί ζημία σε άλλον. Δεύτερον διότι στην διάταξη δεν προβλέπεται ρητά η υπαιτιότητα ως προϋπόθεση θεμελίωσης της ευθύνης, όπως προβλέπεται στα άρθρα 914 επ. ΑΚ. Ωστόσο στην περίπτωση που δεν όφειλαν να γνωρίζουν την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον, η ευθύνη από παράβαση του νόμου χάνει το χαρακτήρα της **ευθύνης από αφηρημένη διακινδύνευση**, η οποία επιτείνει το μέτρο επιμέλειας που οφείλει να επιδεικνύει ο υπόχρεος και προσλαμβάνει στοιχεία νόθου αντικειμενικής, δηλαδή υποκειμενικής ευθύνης με αντεστραμμένο το βάρος απόδειξης της υπαιτιότητας. Συνεπώς η ευθύνη του υποχρέου σε αποζημίωση είναι **κατ' αρχήν** γνήσια αντικειμενική. Ως προς την ηθική βλάβη είναι σαφές από το γράμμα της διάταξης ότι για να στοιχειοθετηθεί ευθύνη προς χρηματική ικανοποίηση προσαπαιτείται υπαιτιότητα, καθώς εάν η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια το ποσό που οφείλεται ως χρηματική ικανοποίηση μπορεί να είναι κατώτερο του προβλεπόμενου στο νόμο. Παρόλα αυτά η ευθύνη δεν είναι υποκειμενική αλλά νόθος αντικειμενική, δηλαδή ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει το βάρος της απόδειξης της ελλείψεως του πταίσματος του. Η άποψη αυτή δεν προκύπτει από το νόμο αλλά από τον προστατευτικό χαρακτήρα του νομοθετήματος και την αρχή που το διαπνέει “εν αμφιβολία υπέρ του υποκειμένου”.⁸⁶

Την άποψη περί ευθύνης από διακινδύνευση υποστηρίζει, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο Μ. Σταθόπουλος, ο οποίος θεωρεί πως για ορισμένες κυρώσεις όπως είναι η αποζημίωση ή **ακόμη και η χρηματική ικανοποίηση, η ευθύνη πρέπει να είναι αντικειμενική**. “*Τούτο ανταποκρίνεται καλύτερα στην πρόθεση του νομοθέτη να επεκταθεί ο*

⁸⁵ Μ. Αυγουστιανάκης, σελ 709

⁸⁶ Π.Αρμαμέντος και Β.Σωτηρόπουλος, σελ 551 και 563 & Β. Σωτηρόπουλος, ΝοΒ 2005, σελ 1205

έλεγχος στην αφετηρία, στα ίδια τα γεγονότα της συλλογής και κατοχής της πληροφορίας, γεγονότα που τα θεωρεί πηγή κινδύνων για τα υποκείμενα. Στόχος είναι να τεθεί κατά το δυνατό υπό έλεγχο η πηγή κινδύνων και όχι κατ' ανάγκη να τιμωρηθεί ο κάτοχος τους, με το να του αποδοθεί μομφή.”⁸⁷

Μια εντελώς διαφορετική άποψη εισάγει η Β. Δούκα, η οποία θεωρεί ότι η αστική ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας συνιστά ειδική περίπτωση αδικοπρακτικής ευθύνης, που συμπληρώνει τις διατάξεις των άρθρων 57, 59, 914, 932 του ΑΚ⁸⁸ εξ ου και η ρητή αναφορά του ν. 2472/1997 στο άρθρο 932 ΑΚ περί χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης. Κατά την κρίση της το β εδάφιο της παραγράφου 1, το οποίο προβλέπει ότι *η ευθύνη υπάρχει και όταν ο υπόχρεος όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον*, καθιερώνει υποκειμενική ευθύνη. Ο νομοθέτης με τη φράση αυτή θέλησε να διευρύνει την υπαιτιότητα υπό την έννοια ότι **η ευθύνη υπάρχει και επί υπαιτιότητας σε μεγαλύτερο βαθμό και στην περίπτωση δηλαδή του ενδεχόμενου δόλου.**⁸⁹

Κατά την άποψη μας η αρχή της υποκειμενικής ευθύνης αποτελεί τον κανόνα στο σύνολο της ελληνικής έννομης τάξης. Παρόλα αυτά λόγω της συνεχούς εξέλιξης της τεχνολογίας αναδείχθηκε η ανάγκη υιοθέτησης της διακινδύνευσης ως κριτήριο καταλογισμού, από την άποψη του ότι ο κατέχων και χρησιμοποιών την τεχνογνωσία ήταν φορέας πηγών ιδιαίτερων κινδύνων. Ως ιδιαίτερος νοείται ο κίνδυνος, ο οποίος α) δε μπορεί να ελεγχθεί ακόμη κι αν καταβληθεί η απαιτούμενη επιμέλεια και β) ενυπάρχει στον ίδιο τον τρόπο δομής και οργάνωσης της κοινωνίας.⁹⁰ Εν προκειμένω ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει απεριόριστες δυνατότητες συσσώρευσης και συσχετισμού πληροφοριών για όλες τις εκφάνσεις της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής του ανθρώπου, με αποτέλεσμα να υφίσταται υπαρκτός ο κίνδυνος προσβολής της προσωπικότητας του. Εξ αυτού του λόγου ο νομοθέτης καθιερώνει με το γ εδάφιο της 1ης παραγράφου του ν. 2472/1997 ευθύνη από διακινδύνευση ήτοι γνήσια αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του. Η θέση αυτή προκύπτει τόσο από τη φράση *η ευθύνη υπάρχει και όταν ο υπόχρεος*

⁸⁷ Μ. Σταθόπουλος, ΝοΒ 2000, σελ 17

⁸⁸ ΑΠ 2100/2001, ΝοΒ 2010, σελ 1222

⁸⁹ Βικτώρια Δούκα, σελ 277-278

⁹⁰ Ιω.Δεληγιάννης-Π.Κορνηλάκης, σελ 365-366

όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον, κατά την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας ευθύνεται πάντα από μόνο το γεγονός ότι έχει την υποχρέωση να γνωρίζει τους κανόνες προστασίας και ασφάλειας των υποκειμένων επεξεργασίας και τους εγγενείς με τη δραστηριότητα του κινδύνους προσβολής της προσωπικότητας, ανεξαρτήτως πταίσματος του, όσο και από την ιδέα του ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας αναλαμβάνει έναν επαγγελματικό κίνδυνο προκειμένου να πορίσει οφέλη άρα είναι δικαιότερο να επωμιστεί ο ίδιος την αποκατάσταση της ζημίας από ότι ο τυχαίος ζημιωθείς.⁹¹ Η άποψη αυτή εκπορεύεται και από την αιτιολογική έκθεση του ν. 2472/1997 κατά την οποία από εικοσαετίας και πλέον, στις τεχνολογικά προηγμένες κοινωνίες, έχει γίνει κοινός τόπος ότι, για την προστασία του ατόμου από την πληροφορική, δεν αρκούν οι γενικές διατάξεις περί προστασίας της προσωπικότητας. Επιβάλλονται ειδικές ρυθμίσεις, ουσιαστικές αλλά και δικονομικές, διότι οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι ασυγκρίτως πιο άμεσοι και, εν πάση περιπτώσει, διαφορετικής τάξεως για το άτομο και την ιδιωτική ζωή απ' ό,τι οι συνήθεις προσβολές της προσωπικότητας.

Σε αυτό το σημείο και εντελώς επιγραμματικά θα πρέπει να προστεθεί η εξής σκέψη, σε συνέχεια της διάκρισης που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η ευθύνη που καθιερώνεται στο ά εδάφιο της 1ης παραγράφου του άρθρου 23 είναι και αυτή αντικειμενική συμφώνως με την γραμματική ερμηνεία του άρθρου, καθώς μόνες προϋποθέσεις γέννησης της ευθύνης προς αποζημίωση είναι το παράνομο σε συνδυασμό με τη ζημία και τη μεταξύ τους αιτιώδη συνάφεια. Η ανάγκη ύπαρξης πταίσματος του υπευθύνου επεξεργασίας θα έπρεπε να διατυπώνεται ρητά, προκειμένου να αποτελέσει όρο θεμελίωσης της ευθύνης.

Τέλος όσον αφορά στον προκαλούντα ηθική βλάβη, υπέχει νόθο αντικειμενική ευθύνη. Η κρίση αυτή απορρέει από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 932 ΑΚ, που προβλέπεται στο ν. 2472/1997. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό «Σε περίπτωση **αδικοπραξίας** το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει **εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης**», τίθεται δηλαδή ως προϋπόθεση για την επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης η τέλεση αδικοπραξίας. Ως αδικοπραξία δε, δε νοείται μόνο η πληρούσα τις προϋποθέσεις του άρθρου 914 ΑΚ δηλαδή η υπαίτια και παράνομη πράξη αλλά και η ανεξαρτήτως πταίσματος παράνομη

⁹¹ Π. Κορνηλάκης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, σελ 472-472

πράξη εφόσον γεννά υποχρέωση αποζημίωσης.⁹² Άλλωστε σύμφωνα με την άποψη του Μ. Σταθόπουλου η 932 ΑΚ δεν αποσκοπεί να μεταβάλλει τους όρους της αδικοπρακτικής ευθύνης είτε πρόκειται για υποκειμενική είτε αντικειμενική ευθύνη.⁹³ Εν προκειμένω η αδικοπρακτική ευθύνη του ν. 2472/1997 είναι γνήσια αντικειμενική, επειδή όμως η παράγραφος 2 του άρθρου 23 του ίδιου νόμου προβλέπει ότι εάν η παράβαση του ηθικώς βλάψαντα οφείλεται σε αμέλεια επιδικάζεται μικρότερο ποσό από το ελάχιστο προβλεπόμενο στο νόμο, η ευθύνη τρέπεται σε νόθο αντικειμενική, με τον εναγόμενο να φέρει το βάρος της απόδειξης. Η επιλογή του νομοθέτη να δώσει την δυνατότητα στον εναγόμενο να ανταποδείξει ότι κατά την πρόκληση της ηθικής βλάβης ενήργησε αμελώς, εν αντιθέσει προς τον εναγόμενο-ζημιώσαντα ο οποίος ενέχεται σε αποζημίωση ανεξαρτήτως πταίσματος του, οφείλεται στο γεγονός ότι ο πρώτος καλείται να καταβάλλει από ένα ποσό και άνω (5.860,40 Ευρώ) ανεξαρτήτως του μεγέθους της ηθικής βλάβης. Κατά την κρίση μας η επιδίκαση του εν λόγω ποσού χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα στους εναγόμενους να ανταποδείξουν ότι ενήργησαν αμελώς και άρα οφείλεται μικρότερο ποσό, θα αντέκειτο στην αρχή της stricto sensu αναλογικότητας, καθώς θα αποτελούσε ένα μέτρο δυσανάλογα επαχθέστερο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό που είναι η προστασία του υποκειμένου των δεδομένων.

Οι ανωτέρω σκέψεις επιβεβαιώνονται και από το γεγονός ότι οι διατάξεις οι οποίες ίσχυαν πριν από τη θέσπιση του άρθρου 23, ήτοι οι διατάξεις των άρθρων 57 και 59 ΑΚ περί προστασίας της προσωπικότητας, θεσπίζουν η μεν πρώτη αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του υποχρέου σε αποζημίωση λόγω περιουσιακής βλάβης, η δε δεύτερη υποκειμενική ευθύνη σε βάρος του υπόχρεου σε χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Από την εισηγητική έκθεση⁹⁴ του ν. 2472/1997 προκύπτει ότι ο νομοθέτης θέλησε να εξειδικεύσει αυτές τις γενικές ρήτρες και όχι να διαφοροποιήσει το πλέγμα προστασίας που ίσχυε υπέρ του υποκειμένου. Περαιτέρω έθεσε ως

⁹² Σ. Πατεράκης, , σελ 254

⁹³ Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ. 318

⁹⁴ Από εικοσαετίας και πλέον, στις τεχνολογικά προηγμένες κοινωνίες, έχει γίνει κοινός τόπος ότι, για την προστασία του ατόμου από την πληροφορική, δεν αρκούν οι γενικές διατάξεις περί προστασίας της προσωπικότητας. Επιβάλλονται ειδικές ρυθμίσεις, ουσιαστικές αλλά και δικονομικές, διότι οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι ασυγκρίτως πιο άμεσοι και, εν πάση περιπτώσει, διαφορετικής τάξεως για το άτομο και την ιδιωτική ζωή απ' ό,τι οι συνήθεις προσβολές της προσωπικότητας.

στόχο τη διεύρυνση της προστασίας⁹⁵ του υποκειμένου εξ ου και η ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας λόγω πρόκλησης ηθικής βλάβης είναι νόθος αντικειμενική, ευρύτερη δηλαδή της υποκειμενικής που προβλέπει το αντίστοιχο άρθρο του ΑΚ (αρ. 59 ΑΚ), αφού πλέον το βάρος απόδειξης του πταίσματος φέρει ο υπεύθυνος επεξεργασίας.

Ωστόσο έχοντας υπόψη την προσέγγιση του ΔΕΚ κατά την οποία η οδηγία 95/46 συνιστά οδηγία πλήρους εναρμόνισης με συνέπεια οι διατάξεις της να προηγούνται όλων των αντιστοίχων εθνικών διατάξεων, επιβάλλεται μια σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο ερμηνεία. Συγκεκριμένα στο άρθρο 23 της ανωτέρω οδηγίας, περί αστικής ευθύνης, καθιερώνεται νόθος αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του υπευθύνου επεξεργασίας, ήτοι αντικειμενική ευθύνη με αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, συνεπώς η σύμφωνη προς αυτό το άρθρο ερμηνεία οδηγεί στο ερμηνευτικό πόρισμα ότι η ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας είναι νόθος και όχι γνήσια αντικειμενική.

⁹⁵ Μ. Σταθόπουλος, ΝοΒ 2000, σελ 17

6 Βλάβη

Κατά το δίκαιο που ορίζουν οι διατάξεις του άρθρου 23 του ν. 2472/1997, μεταξύ των κατά περίπτωση απαιτούμενων προϋποθέσεων γέννησης της αστικής ευθύνης από την προσβλητική σε βάρος του υποκειμένου των δεδομένων επεξεργασία, είναι και η βλάβη. Ως βλάβη νοείται τόσο η περιουσιακή βλάβη άλλως ζημία όσο και η ηθική.

6.1 Περιουσιακή βλάβη

Περιουσιακή βλάβη υφίσταται το υποκείμενο των δεδομένων, όταν ο ζημιώσας προσβάλλει το περιουσιακό δικαίωμα που έχει επί των προσωπικών πληροφοριών του. Τη θεωρία έχει απασχολήσει το ζήτημα σχετικά με το κατά πόσον τα προσωπικά δεδομένα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περιουσιακού δικαιώματος. Σύμφωνα με την άποψη των Θ. Παπαχρίστου και Γ. Λέκκα το δικαίωμα των προσωπικών δεδομένων ως ειδικότερη μορφή του δικαιώματος της προσωπικότητας είναι απόλυτο και προσωποπαγές δικαίωμα. **Εντούτοις, η φύση του δικαιώματος επί των προσωπικών δεδομένων ως προσωπικού και προσωποπαγούς δεν αποκλείει την ύπαρξη περιουσιακών δικαιωμάτων επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δηλαδή δικαιωμάτων με τα οποία ικανοποιείται οικονομικό συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων και συνακόλουθα έχουν οικονομική αξία.**^{96 97} Αντίθετη εμφανίζεται η Α. Μήτρου κατά την άποψη της οποίας **η εμπραγμάτωση των**

⁹⁶ Θ. Παπαχρίστου και Γ. Λέκκας, σελ 4-5

⁹⁷ Ωστόσο, επισημαίνουν ότι η σύσταση περιουσιακού δικαιώματος δεν επιτρέπεται επί γενετικών δεδομένων που δεν αποτελούν δεδομένα του προσώπου αλλά το ίδιο το πρόσωπο. Αντίθετη ήταν η κρίση του Εφετείου της Καλιφόρνια στην υπόθεση Moore. Ο Moore υποβλήθηκε σε εγχείρηση με την οποία του αφαιρέθηκε ο σπλήνας. Μετά την επέμβαση οι ιατροί ανακάλυψαν ότι τα κύτταρα του παρουσίαζαν θεραπευτικές ιδιότητες. Χωρίς τη συγκατάθεση του κράτησαν το σπλήνα του προκειμένου να εκμεταλλευτούν οικονομικά τα κύτταρα που θα αποσπούσαν από αυτόν. Παράλληλα, αποσκοπώντας να εξελίξουν την έρευνα τους, ζήτησαν από τον Moore να επισκέπτεται τακτικά το νοσοκομείο με το πρόσχημα ότι πρέπει να παρακολουθείται η υγεία του. Το δικαστήριο έκρινε ότι ο ενάγων ορθώς αξίωσε αποζημίωση καθώς έχει περιουσιακό δικαίωμα επί του γενετικού του υλικού. Παρόλα αυτά η περίπτωση Moore αποτελεί μια εξαιρετική περίπτωση αναγνώρισης δικαιώματος κυριότητας επί γενετικών δεδομένων./Ι. Κριάρη-Κατράνη, σελ 178

δικαιωμάτων της προσωπικότητας, εκτός των ερμηνευτικών αδιεξόδων στα οποία οδηγεί σχετικά με το ποιος είναι ο κύριος της πληροφορίας, αντίκειται και στο ίδιο το οικοδόμημα της Κοινωνίας της Πληροφορίας το οποίο έχει χτιστεί πάνω στη διάδοση της πληροφορίας.

Περαιτέρω υποστηρίζει πώς εάν τα προσωπικά δεδομένα χαρακτηρίζονταν ως περιουσιακά στοιχεία ο άνθρωπος θα αντιμετωπιζόταν από το δίκαιο ως αντικείμενο και όχι ως υποκείμενο.⁹⁸ Εντούτοις στην πράξη ο άνθρωπος χορηγεί καθημερινά προσωπικά δεδομένα του, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για εμπορικούς (π.χ. τήρηση πελατολογίου), διαφημιστικούς (π.χ. ενημέρωση από καταστήματα σχετικά με προσφορές), συναλλακτικούς (π.χ. σύναψη δανείου με τράπεζα) ή άλλους σκοπούς, προκειμένου δηλαδή να αποτελέσουν αντικείμενο οικονομικής εκμετάλλευσης, με αποτέλεσμα να μην έχει πολύ σημασία η συζήτηση σχετικά με το επιτρεπτό της σύστασης περιουσιακού δικαιώματος επί των προσωπικών δεδομένων σε θεωρητικό επίπεδο.

Στο ν. 2472/1997 η υποχρέωση αποκατάστασης της περιουσιακής ζημίας προβλέπεται στην 1η παράγραφο του άρθρου 23. Αποκαταστήα δε είναι η ζημία στο σύνολο της καθώς ο ίδιος ο νομοθέτης υποχρεώνει τον οφειλέτη σε πλήρη αποζημίωση, ικανοποιώντας την αρχή “όλα ή τίποτε”. Ήδη από το νόμιμο λόγο ευθύνης προκύπτει ότι ο ζημιώσας οφείλει αρνητικό διαφέρον ή διαφέρον εμπιστοσύνης, καθώς έχουμε να κάνουμε με πρωτογενή ευθύνη προς αποζημίωση απευθείας από το νόμο. Το αρνητικό διαφέρον περιλαμβάνει τόσο τη θετική ζημία που υπέστη ο ζημιωθείς, η οποία συνίσταται στη μείωση του ενεργητικού της περιουσίας του είτε στην αύξηση του παθητικού της, όσο και το διαφυγόν κέρδος, όπως αυτό περιγράφεται στο άρθρο 298 ΑΚ, δηλαδή το κέρδος που προσδοκά κανείς με πιθανότητα σύμφωνα με τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων ή τις ειδικές περιστάσεις και ιδίως τα προπαρασκευαστικά μέτρα που έχουν ληφθεί.

Εξειδικεύοντας την έννοια της θετικής ζημίας θα πρέπει να τη διακρίνουμε: (α) σε μείωση του ενεργητικού και (β) σε αύξηση του παθητικού. Ως περίπτωση μείωσης του ενεργητικού του υποκειμένου των δεδομένων μπορεί να νοηθεί εκείνη κατά την οποία η Τράπεζα αναζητά από τον αντισυμβαλλόμενο της, την επιστροφή του δανείου που του χορήγησε, επειδή εκ των υστέρων ενημερώθηκε από την Τειρεσίας Α.Ε. ότι υπήρχε στα αρχεία της μια εγγραφή σε βάρος του περί πτωχεύσεως. Όσον αφορά στο άλλο σκέλος της θετικής ζημίας, την αύξηση του

⁹⁸ Γ.Μανιάτης-Λ.Μήτρου, σελ 34 -36

παθητικού του υποκειμένου επεξεργασίας, μοναδική περίπτωση που μπορεί να εντοπιστεί είναι αυτή που αναφέρεται από τους Π.Αρμαμέντο και Β.Σωτηρόπουλο, σύμφωνα με τους οποίους, *αύξηση του παθητικού επέρχεται όταν για τους σκοπούς μιας παράνομης ενέργειας γίνεται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, η οποία επιφέρει τον καταλογισμό μιας υποχρέωσης στο υποκείμενο των δεδομένων. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η παράνομη επιβολή προστίμου.*⁹⁹

Σε κάθε περίπτωση οι περιπτώσεις κατά τις οποίες το υποκείμενο των δεδομένων θα έχει υποστεί θετική ζημία είναι μάλλον σπάνιες.

Αντίθετα οι περιπτώσεις κατά τις οποίες το υποκείμενο των δεδομένων θα έχει υποστεί αποθετική ζημία είναι πλείονες, ωστόσο λόγω του άυλου χαρακτήρα του αντικειμένου της ζημίας (των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) η απόδειξη της ύπαρξης και περαιτέρω η αποτίμηση της είναι δυσχερής.¹⁰⁰ Ως τέτοιο παράδειγμα αναφέρεται από τον Ιω. Ιγγλεζάκη η περίπτωση μη πρόσληψης εργαζομένου για λόγους που ανάγονται σε ευαίσθητα προσωπικά του δεδομένα και τα οποία γνωστοποιήθηκαν στον εργοδότη άνευ συναινέσεως του. Σε αυτή την περίπτωση είναι δυσχερώς αποδείξιμο τόσο το εάν υπέστη περιουσιακή ζημία όσο και ο αριθμός των μισθών που πρέπει να καταβληθούν υπό την προϋπόθεση ότι η ζημία είναι υποστατή.¹⁰¹ Την άποψη αυτή πιστοποιεί και η ανυπαρξία έστω και μιας ευρέως γνωστής δικαστικής απόφασης που να επιδικάζει αποζημίωση λόγω περιουσιακής βλάβης.

Αντίστοιχες δυσκολίες παρουσιάζει και η επιδίκαση περιουσιακής ζημίας στο υποκείμενο των δεδομένων από την Τειρεσίας Α.Ε., όταν η τελευταία παραλείπει να ελέγξει την ακρίβεια των δυσμενών για το υποκείμενο δεδομένων και ταυτόχρονα αμελεί να το ενημερώσει για τη μεταβίβαση των δεδομένων του σε τρίτους. Πιο συγκεκριμένα όταν η Τειρεσίας Α.Ε. δεν αίρει μια εσφαλμένη εγγραφή σχετικά με δεδομένα που αφορούν σε διαταγές πληρωμής, προγράμματα πλειστηριασμού κινητών ή ακινήτων, μεταβολές προσωπικών εταιρειών, ΑΕ, ΕΠΕ και Κοινοπραξιών, υποθήκες και προσημειώσεις, κατασχέσεις, ακάλυπτες επιταγές και διαμαρτυρημένες συναλλαγματικές, γραμμάτια εις διαταγή κ.λπ. πλήττει εν γένει τη φερεγγυότητα και πιστοληπτική ικανότητα του ιδιώτη ή της επιχείρησης με αποτέλεσμα να

⁹⁹ Π.Αρμαμέντος-Β.Σωτηρόπουλος, σελ 561-562

¹⁰⁰ Μ. Κανελλοπούλου-Μπότη, σελ 795

¹⁰¹ Ι. Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, σελ 286

αδυνατούν να αγοράσουν επί πιστώσει, να λάβουν μια πιστωτική κάρτα ή ένα δάνειο. Πάρα ταύτα και ενώ εν προκειμένω υφίσταται παράνομη (εσφαλμένη εγγραφή και παράλειψη ενημέρωσης του υποκειμένου-αρ. 4 και 11) και υπαίτια (αμελής) πράξη, η οποία συνδέεται αιτιωδώς με το ζημιογόνο αποτέλεσμα (διαφυγόν κέρδος), τα ελληνικά δικαστήρια¹⁰² ως σήμερα επιδικάζουν μόνο ηθική βλάβη υπέρ του υποκειμένου της επεξεργασίας με το σκεπτικό ότι η *παράνομη και υπαίτια (από αμέλεια) λήψη, χρήση και ανακοίνωση των οικονομικών δεδομένων του ενάγοντος από τα όργανα της Τειρεσίας Α.Ε. προσέβαλε την προσωπικότητα αυτού ως προς την έκφανση της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και προκάλεσε αμφισβήτηση της πιστοληπτικής ικανότητας αυτού, γεγονός που επέφερε διατάραξη της ψυχικής ηρεμίας του, αλλά και σοβαρή μείωση της κοινωνικής υπόληψης και της επαγγελματικής αξιοπιστίας του.*¹⁰³

6.2 Ηθική βλάβη

Σε αντίθεση με την περιουσιακή ζημία, η οποία αποκαθίσταται πάντοτε, η ηθική βλάβη αποκαθίσταται μόνο όπου ορίζει ο νόμος (άρθρο 299 Α.Κ.). Ο λόγος για τον οποίο η διάταξη αυτή τέθηκε σε ισχύ ήταν ο φόβος αύξησης των αιτημάτων αποκατάστασης της ηθικής βλάβης και του ύψους αυτών. Ως εκ τούτου ο νομοθέτης προέβλεψε μόνον δύο άρθρα στον ΑΚ που αφορούν στην καταβολή χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης και τα οποία είναι το αρ. 59 περί προβολής της προσωπικότητας και το αρ. 932 περί αδικοπραξίας.¹⁰⁴ Ωστόσο σε μεταγενέστερο στάδιο εισήγαγε νέες, εξωκωδικές αυτή τη φορά διατάξεις¹⁰⁵ περί ηθικής βλάβης, μια εκ των οποίων είναι και αυτή του άρθρου 23 του ν. 2472/1997. Ειδικότερα σύμφωνα με την 2η παράγραφο του άρθρου 23 «*Η κατά το άρθρο 932 ΑΚ χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης για παράβαση του παρόντος νόμου ορίζεται κατ'ελάχιστο στο ποσό των δύο εκατομμυρίων (2.000.000) δραχμών, εκτός αν ζητήθηκε από τον ενάγοντα μικρότερο ποσό ή η παράβαση*

¹⁰² Ενδεικτικά ΑΠ 174/2011, ΝοΒ 2011, σελ 1606/ ΑΠ 1257/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”/ ΕφΠατρών 298/2008, Αχαϊκή Νομολογία 2009, σελ 15/ΕφΑθ 217/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ” και ΕφΑθ 101/2012, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”

¹⁰³ ΕφΑθ 3833/2003, ΝοΒ 2004, σελ 247

¹⁰⁴ Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ. 167

¹⁰⁵ Βλ αρ. 1 και 4 παρ. 10 των ν. 1178/1981 και 2328/1995 αντίστοιχα.

οφείλεται σε αμέλεια. Η χρηματική αυτή ικανοποίηση επιδικάζεται ανεξαρτήτως από την αιτούμενη αποζημίωση για περιουσιακή βλάβη.»

Η επιλογή του νομοθέτη να διευρύνει τον αριθμό των διατάξεων περί ηθικής βλάβης, παρότι στόχος του είναι η περιοριστική ρύθμιση αυτών, προκαλεί απορία, δεδομένου ότι στο εν λόγω άρθρο δεν διαφοροποιεί την έννοια της ενοχής προς χρηματική ικανοποίηση αλλά επαναλαμβάνει το άρθρο 932 ΑΚ. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα γιατί ο νομοθέτης επέλεξε να εισφέρει στο νομικό κόσμο μια νέα διάταξη περί ηθικής βλάβης, όταν ο συνδυασμός των άρθρων 23 παρ. 1 του ν. 2472/1997 και 932 ΑΚ αρκούσε για να προστατευθούν τα μη περιουσιακά αγαθά του υποκειμένου των δεδομένων. Πράγματι η προστασία που παρέχουν τα ανωτέρω άρθρα για την χρηματική ικανοποίηση του φορέα της αξίωσης είναι επαρκής, ωστόσο με την θέσπιση της νέας αυτής διάταξης και μάλιστα υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 932 Α.Κ. ο νομοθέτης κατάφερε να πετύχει δύο νέους στόχους (α) να προβλέψει ένα ελάχιστο όριο χρηματικής ικανοποίησης¹⁰⁶ που εκείνος έκρινε εύλογο (το οποίο ανέρχεται στο ποσό των 5.862,40 Ευρώ, εκτός εάν ζητήθηκε μικρότερο ποσό από τον ενάγοντα ή η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια),¹⁰⁷ χωρίς παράλληλα να διαφοροποιήσει τους όρους του Α.Κ. περί ηθικής βλάβης και (β) να θεμελιώσει νόθο αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του υπευθύνου επεξεργασίας¹⁰⁸ και όχι γνήσια αντικειμενική, όπως θα ίσχυε στην περίπτωση που η αποκατάσταση της ηθικής βλάβης ρυθμιζόνταν από τις διατάξεις των άρθρων 23 παρ. 1 του ν. 2472/1997 εν συνδ 932 ΑΚ.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί πώς η πρόβλεψη της ηθικής βλάβης από παράβαση του ν. 2472/1997 έδωσε νόημα στην διάταξη περί αστικής ευθύνης, η οποία σε διαφορετική περίπτωση θα είχε περιπέσει σε αχρησία. Η άποψη αυτή ερείδεται στο ότι η ηθική βλάβη αποτελεί το είδος της αποζημίωσης που επιδικάζεται κατεξοχήν από τα ελληνικά δικαστήρια¹⁰⁹, σε αντιδιαστολή προς την περιουσιακή ζημία, η οποία όπως προαναφέρθηκε δεν φαίνεται ως σήμερα να έχει απασχολήσει. Άλλωστε όπως προκύπτει από το άρθρο 23 η χρηματική ικανοποίηση επιδικάζεται ανεξαρτήτως του εάν ο ενάγων αιτήθηκε περιουσιακή ζημία. **Η**

¹⁰⁶ Στο κεφάλαιο 11 γίνεται εκτενής αναφορά στη θέσπιση ελάχιστου ορίου χρηματικής ικανοποίησης και στη συνταγματικότητα της διάταξης.

¹⁰⁷ Ι. Ιγγλεζάκης, Προστασία προσωπικών δεδομένων στο σύστημα πληροφοριών “ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ”, σελ 60

¹⁰⁸ Βλ υποκεφάλαιο 5.2

¹⁰⁹ Βλ υποσημείωση 102

νομολογιακή αυτή πρακτική αποδίδεται στο γεγονός του η ηθική βλάβη τεκμαίρεται, όταν πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις γέννησης της αστικής ευθύνης (παράνομο και υπαιτιότητα) χωρίς να απαιτείται και να αποδεικνύεται, εν αντιθέσει προς την περιουσιακή ζημία η οποία χρήζει αποδείξεως. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την άποψη της Μ. Κ. Κανελλοπούλου-Μπότη ο ν. 2754/1997 προστατεύει την προσωπικότητα του υποκειμένου των δεδομένων απονέμοντας του ένα απόλυτο δικαίωμα. Περαιτέρω για την επιδίκαση της ηθικής βλάβης αρκεί η παράβαση αυτού του απόλυτου δικαιώματος και η συνδρομή της υπαιτιότητας (εάν πρόκειται για υποκειμενική ή νόθο αντικειμενική ευθύνη με αντιστροφή του βάρους της απόδειξης) του υπεύθυνου επεξεργασίας προκειμένου να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα. Δεν προσαπαιτείται δηλαδή και η απόδειξη της λύπης, της στεναχώριας κ.λ.π. που προκάλεσε η προσβολή της προσωπικότητας στο υποκείμενο.¹¹⁰ Προς επίρρωση των ανωτέρω θα αναφερθούμε στην απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών 959/2004¹¹¹ κατά την οποία *συνιστά παράνομη προσβολή της προσωπικότητας σύμφωνα με το άρθρο 57 ΑΚ η χωρίς τη συναίνεση του προσώπου λήψη της εικόνας του ολικώς ή μερικώς (π.χ. προτομή), πλαστικώς ή γραφικώς (προσωπογραφία, φωτογραφία, κινηματογράφιση), χωρίς περαιτέρω να απαιτείται και η παρουσίαση της φωτογραφίας ή η αναπαραγωγή ή η διάθεσή της στο κοινό..... Ο ισχυρισμός του εναγομένου ότι δεν προέβη σε επίδειξη των επίμαχων φωτογραφιών αφενός μεν αποδεικνύεται εκ των προεκτεθέντων ψευδής, αφετέρου και αληθής υποτιθέμενος ουδεμία έννομη επιρροή θα ασκούσε, δεδομένου ότι, όπως προεκτέθηκε στη μείζονα σκέψη της παρούσας, η παρουσίαση της φωτογραφίας ή η διάθεσή της στο κοινό δεν αποτελούν αναγκαία στοιχεία για τη συγκρότηση της παράνομης προσβολής της προσωπικότητας, η οποία επέρχεται λόγω της αυθαίρετης λήψης της εικόνας ενός προσώπου. Και ναι μεν δεν προέκυψε από το σύνολο του αποδεικτικού υλικού η δημιουργία και επεξεργασία από μέρους του εναγομένου αρχείου φωτογραφιών της ενάγουσας κατά τις διατάξεις των άρθρων 4, 5, και 7 του ν. 2472/1997, πλην όμως η λήψη και μόνων αυτών των επίδικων φωτογραφιών, την οποία συνομολογεί και ο εναγόμενος, χωρίς τη συναίνεση αυτής και επί τω σκοπώ αμφισβήτησης του μεγέθους της αναπηρίας της, συνιστά παράνομη προσβολή της προσωπικότητάς της εκ της οποίας αυτή υπέστη ηθική βλάβη.*

Ως περιπτώσεις ηθικής βλάβης από τη νομολογία αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής: 1) Η προσκόμιση από τον εργοδότη (Τράπεζα) στο δικαστήριο στοιχείων περί της υγείας του

¹¹⁰ Μ. Κανελλοπούλου-Μπότη, σελ 797

¹¹¹ ΜονΠρΑθ 959/2004, ΝοΒ 2004, σελ 1590

υπαλλήλου σε πολιτική δίκη, όπου τα εν λόγω στοιχεία δεν ήταν απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του εννόμου συμφέροντος της¹¹², 2) Η χορήγηση του δυσμενούς στοιχείου της οφειλής χρέους σε τρίτον, από την Τειρεσίας Α.Ε., χωρίς να ερευνήσει την εξόφληση ή μη της οφειλής με αποτέλεσμα να ματαιωθεί η προσφορά χορήγησης πιστωτικής κάρτας προς τον τέως οφειλέτη,¹¹³ 3) Η αποστολή από εταιρεία πώλησεως προϊόντων εξ αποστάσεως, διαφημιστικών φυλλαδίων και κουπονιών παραγγελίας στο όνομα και τη διεύθυνσή του ενάγοντος, παρά τις αντιρρήσεις και την εγγραφή του στο Μητρώο που τηρεί η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και αφορά τα πρόσωπα που δεν επιθυμούν να περιλαμβάνονται σε αρχεία με σκοπό την προώθηση προμήθειας αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών εξ αποστάσεως.¹¹⁴ και 4) Η χορήγηση ευαίσθητων δεδομένων ασθενούς από διαγνωστικό κέντρο σε ασφαλιστική εταιρεία, χωρίς την έγγραφη συγκατάθεση του και την προηγούμενη άδεια της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.¹¹⁵

¹¹² ΑΠ 353/2009, ΝοΒ 2009, σελ 1428

¹¹³ ΜονΠρΑθ 373/2004, ΔΕΕ 2004, σελ 557

¹¹⁴ ΜονΠρΑθ 1988/2002, ΝοΒ 2003, σελ 79

¹¹⁵ ΑΠ 2100/2009, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΓΣΟΚΡΑΤΗΣ”

7 Αιτιώδης συνάφεια

Τρίτη προϋπόθεση γέννησης της ευθύνης προς αποζημίωση είναι η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου ανάμεσα στο νόμιμο λόγο ευθύνης και τη ζημία. Ως αιτιώδης σύνδεσμος νοείται η λογική σχέση που συνδέει το ζημιογόνο γεγονός με τη ζημία, σαν αίτιο προς αιτιατό. Η αναγκαιότητα πλήρωσης αυτής της προϋπόθεσης για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης δεν προκύπτει από το ίδιο το δίκαιο της αποζημίωσης αλλά συνάγεται ως λογικό και ερμηνευτικό προαπαιτούμενο των σχετικών διατάξεων.¹¹⁶ Δικαιολογητική βάση θέσπισης της είναι η ανάγκη περιορισμού των υποψήφιων προς αποζημίωση ζημιογόνων αποτελεσμάτων, ώστε να μην ενέχεται σε αποζημίωση ο υπόχρεος και για τις πιο απομακρυσμένες ζημίες. Κριτήρια περιορισμού των επιζήμιων συνεπειών έχουν τεθεί από τις εξής θεωρίες: θεωρία του ισοδυνάμου των όρων, θεωρία της πρόσφορης αιτίας και θεωρία του σκοπού του κανόνα δικαίου. Κατά την πρώτη θεωρία αιτιώδης συνάφεια υπάρχει ανάμεσα σε μια πράξη και ένα αποτέλεσμα, όταν η πρώτη είναι αναγκαίος όρος για την επέλευση του αποτελέσματος, όταν δηλαδή εάν απαλειφθεί η πράξη συναπολείπεται και το αποτέλεσμα.¹¹⁷ Κατά τη δεύτερη ο αιτιώδης σύνδεσμος υφίσταται όταν η ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη του ζημιωθέντος, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, ήταν ικανή και μπορούσε να επιφέρει κατά τη συνηθισμένη και κανονική πορεία των πραγμάτων το επιζήμιο αποτέλεσμα.¹¹⁸ Σύμφωνα με την τρίτη θεωρία κρίσιμο κριτήριο για τον έλεγχο της συνδρομής της αιτιώδους συνάφειας είναι ο σκοπός στον οποίο αποβλέπει η διάταξη που ιδρύει την ευθύνη προς αποζημίωση. Η θεωρία αυτή βρίσκει έρεισμα στο νόμο καθώς όταν μια διάταξη έχει σκοπό να προστατέψει δικαιώματα ή συμφέροντα συγκεκριμένων προσώπων, η επιδίκαση αποζημίωσης προς όφελος τρίτων μη περιλαμβανόμενων στο κύκλο των προστατευτέων προσώπων θα αντέκειτο προς αυτήν.¹¹⁹ Τέλος κατά την άποψη του Μ. Σταθόπουλου η 2^η και η 3^η θεωρία πρέπει να συνδυαστούν προκειμένου να καταλήξουμε στις ζημίες που πρέπει να καταλογισθούν αντικειμενικά στον δράστη. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι η προσφορότητα αποτελεί ένα απλό και ενιαίο κριτήριο περιορισμού για όλες τις περιπτώσεις,

¹¹⁶ Π. Λαζαράτος-Π. Μακρή, σελ 242

¹¹⁷ Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ 174-176

¹¹⁸ ΑΠ 867/2001, Ελλ. Δικ/νη 2002, σελ 767

¹¹⁹ Μιχ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ 181-183 και ΑΠ 1485/2010, ΝοΒ 2011, σελ 586

ενώ το κριτήριο του σκοπού του κανόνα δικαίου επιτελεί την παραπέρα αποστολή του λογικού περιορισμού της ευθύνης εφόσον τέτοιος περιορισμός προκύπτει ύστερα από ειδική εξέταση του εκάστοτε παραβιαζόμενου κανόνα.¹²⁰ Κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία¹²¹ είναι η δεύτερη εκ των θεωριών, της πρόσφορης αιτίας. Ωστόσο στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το κριτήριο του σκοπού του κανόνα δικαίου προκειμένου να κρίνουμε ποιες ζημιές πρέπει να αποκατασταθούν. Ειδικότερα σύμφωνα με τη με αριθ. 1257/2005 απόφαση του ΑΠ¹²² **φορέας της αξίωσης για χρηματική ικανοποίηση λόγω παραβίασης της νομοθεσίας περί προστασίας προσωπικών δεδομένων είναι αυτός που υπέστη άμεσα την ηθική βλάβη παθών, δηλαδή το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων. Τρίτα πρόσωπα που θίγονται έμμεσα από τις παραβάσεις του Νόμου περί Προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως προς το υποκείμενο των δεδομένων δεν καθίστανται και αυτά φορείς της προβλεπόμενης από το νόμο τούτο σχετικής αξίωσης για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, διότι τα πρόσωπα αυτά βρίσκονται εκτός του πεδίου προστασίας του περί προσωπικών δεδομένων νόμου αυτού.**

¹²⁰ Στο ίδιο σύγγραμμα, σελ 185-186

¹²¹ Στο ίδιο σύγγραμμα, σελ 179-181 και βλ ενδεικτικά ΑΠ 69/2011, ΑΠ 141/2011 και ΑΠ 239/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”, ΑΠ 180/2011 και ΑΠ 641/2011, ΝοΒ 2011, σελ 1607 και 2336 αντίστοιχα.

¹²² Βλ υποσημείωση 26

8 Η μεταφορά της κοινοτικής οδηγίας 95/46

Ο νόμος 2472/1997 θεσπίστηκε προκειμένου να ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο η οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Ως πρωταρχικός στόχος της οδηγίας τέθηκε η προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων εξ ου και προβλέφθηκαν ένδικα μέσα και κυρώσεις σε βάρος του υπευθύνου επεξεργασίας. Ειδικότερα η αστική του ευθύνη προβλέφθηκε στο άρθρο 23 “περί ευθύνης” σύμφωνα με το οποίο “1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι κάθε πρόσωπο θιγόμενο από αθέμιτη επεξεργασία ή κάθε άλλη ενέργεια που δεν συμβιβάζεται με τις εθνικές διατάξεις εφαρμογής της παρούσας οδηγίας έχει δικαίωμα αποκατάστασης της επελθούσας ζημίας από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας. 2. Ο υπεύθυνος της επεξεργασίας μπορεί να απαλλαγεί της ευθύνης αυτής, εν μέρει ή εν όλω, εάν αποδείξει ότι δεν ευθύνεται για το ζημιολόγο γεγονός.” Από τη συνολική επισκόπηση των άρθρων του άρθρου 23 ν. 2472/1997 και του ταυτάριθμου άρθρου της οδηγίας 95/46 της Ε.Ε. καταλήγουμε στα κατωτέρω συμπεράσματα. Η οδηγία στο εν λόγω άρθρο προβλέπει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας ευθύνεται σε αποζημίωση κάθε φορά που προβαίνει σε **αθέμιτη επεξεργασία ή κάθε άλλη ενέργεια κατά παράβαση των διατάξεων των εθνικών νομοθεσιών**. Η προκείμενη διάταξη έχει αποτελέσει αντικείμενο κριτικής καθώς θεωρήθηκε ότι ο όρος αθέμιτη περιορίζει το εύρος των αξιώσεων του υποκειμένου των δεδομένων, το οποίο αντίθετα επικαλούμενο το εσωτερικό δίκαιο μπορεί να αναζητήσει αποζημίωση ακόμη κι αν διενεργείται θεμιτή επεξεργασία κατά παράβαση των δικαιωμάτων του. Απάντηση στο ζήτημα αυτό δίνει ο Ιωάννης Ιγγλεζάκης, ο οποίος υποστηρίζει πώς η επίσημη μετάφραση της οδηγίας αποδίδει εσφαλμένα ως αθέμιτη επεξεργασία τον όρο “unlawful processing operation”, ενώ κατ’ ορθή μετάφραση σημαίνει παράνομη επεξεργασία.¹²³ Εντούτοις θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ακόμη κι αν η επεξεργασία ορθά χαρακτηρίστηκε αθέμιτη, το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να προστατευθεί με βάση τη διάταξη της οδηγίας επικαλούμενο **κάθε άλλη ενέργεια που παραβιάζει την εθνική νομοθεσία**, όπως είναι για παράδειγμα η άνευ ενημερώσεως του υποκειμένου θεμιτή επεξεργασία. Η πρόβλεψη της προϋπόθεσης του παρανόμου, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί ευθύνη προς αποζημίωση, έρχεται σε αντίθεση προς τη διάταξη του γ

¹²³ Ι. Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, σελ 280

εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 23 του ν. 2472/1997, κατά την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπέχει ευθύνη ανεξαρτήτως του εάν παρανόμησε ή όχι, με την αιτιολογία ότι είναι κάτοχος μιας ιδιαίτερης πηγής κινδύνων και άρα οφείλει να αποκαταστήσει τη ζημία που προκαλείται από την πραγμάτωσή τους (ιδέα της διακινδύνευσης).¹²⁴ Ως προς την προϋπόθεση της υπαιτιότητας η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 23 της οδηγίας θεσπίζει νόθο αντικειμενική ευθύνη, δηλαδή υποκειμενική ευθύνη με αντιστροφή του βάρους απόδειξης,¹²⁵ εν αντιθέσει προς τον εθνικό νομοθέτη, ο οποίος ιδρύει γνήσια αντικειμενική ευθύνη του υποχρέου σε αποζημίωση. Τέλος αναφορικά με τα πρόσωπα που είναι εν δυνάμει υπόχρεοι ή δικαιούχοι αποζημίωσης, η οδηγία δεν θέτει περιορισμούς. Εξ εναντίας ο εσωτερικός νόμος προβλέπει ότι μόνον φυσικά ή ΝΠΙΔ υπέχουν αστική ευθύνη. Συμπερασματικά θα λέγαμε πώς η διάσταση ανάμεσα στην οδηγία 95/46 της Ε.Ε. και στο ν. 2472/1997 γεννά ερωτηματικά καθώς έχει κριθεί από το ΔΕΚ ότι η εναρμόνιση των εν λόγω εθνικών νομοθεσιών δεν περιορίζεται σε μια ελάχιστη εναρμόνιση, αλλά καταλήγει σε εναρμόνιση η οποία είναι, κατ’ αρχήν, πλήρης. Υπό το πρίσμα αυτό, η οδηγία 95/46 επιδιώκει τη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατοχυρώνοντας ταυτόχρονα υψηλό επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των προσώπων τα οποία αφορούν τα δεδομένα αυτά.¹²⁶

¹²⁴ Βλ υποκεφάλαιο 2.1

¹²⁵ Ι. Ιγγλεζάκης, Επιστ. Επετ. Δ.Σ.Θ. 1994, σελ 176

¹²⁶ ΔΕΚ C-468/10, Απόφαση του Δικαστηρίου (τρίτο τμήμα) της 24ης Νοεμβρίου 2011

9 Σχέση αστικής ευθύνης του αρ. 23 και αστικής ευθύνης των άρθρων του ΑΚ-Σύγκριση.

9.1 Τα αρ. 57 και 59 ΑΚ

Η προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας αποτυπώθηκε στην Ελλάδα ήδη από τη δεκαετία του 1930 στα άρθρα 57 και 59 ΑΚ.¹²⁷ Οι διατάξεις των άρθρων αυτών ήταν οι μόνες που ικανοποιούσαν το αίτημα για προστασία του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, έως τη θέσπιση του ν. 2472/1997, οπότε και ο ενάγων προσέθεσε νέες διατάξεις στη νομική του φαρέτρα, τις οποίες μπορούσε να επικαλεστεί παράλληλα με εκείνες του ΑΚ. Ο λόγος που ο νομοθέτης αποφάσισε να εισαγάγει ένα επιπλέον νομοθετικό πλαίσιο προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων αποτυπώνεται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου: **“Από εικοσαετίας και πλέον, στις τεχνολογικά προηγμένες κοινωνίες, έχει γίνει κοινός τόπος ότι, για την προστασία του ατόμου από την πληροφορική, δεν αρκούν οι γενικές διατάξεις περί προστασίας της προσωπικότητας. Επιβάλλονται ειδικές ρυθμίσεις, ουσιαστικές αλλά και δικονομικές, διότι οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι ασυγκρίτως πιο άμεσοι και, εν πάση περιπτώσει, διαφορετικής τάξεως για το άτομο και την ιδιωτική ζωή απ' ό,τι οι συνήθεις προσβολές της προσωπικότητας. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν είναι απλώς χρήσιμες. Είναι και αναγκαίες για να διασφαλισθεί ο φιλελεύθερος και δικαιοκρατικός χαρακτήρας της τεχνολογικής ανάπτυξης. Η θέσπιση κανόνων για τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων που αφορούν τη ζωή και την υπόσταση του κάθε ατόμου δεν κατοχυρώνει απλώς την ιδιωτική σφαίρα του, αλλά συναρτάται με την εν γένει άσκηση των περισσότερων από τα θεμελιώδη δικαιώματά του. Ο πολίτης, επί παραδείγματι, συμμετέχει ελεύθερα σε μια συνδικαλιστική οργάνωση ή σε ένα οικολογικό σωματείο μόνο αν γνωρίζει ότι δεν "φακελώνεται" για τη συμμετοχή του αυτή.**

Υπέρ της θέσπισης του ν. 2472/1997 τάχθηκε ο Μ. Σταθόπουλος υποστηρίζοντας ότι ο νέος νόμος προσέφερε τρία σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι των διατάξεων του ΑΚ: Πρώτον **οι νέοι κανόνες εξειδίκευσαν τις γενικές ρήτρες του ΑΚ** με αποτέλεσμα α) να μην έχει άπλετη ευχέρεια ο δικαστής να κρίνει ποιες προσβολές από επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προστατεύονται από το δίκαιο και ποιες όχι και β) να καθοριστεί με σαφήνεια η

¹²⁷ Μ. Σταθόπουλος, ΝοΒ 2000, ο.π. σελ 7

προστασία των υποκειμένων των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Δεύτερον **στο νέο νόμο περιελήφθησαν προσβολές, οι οποίες γεννήθηκαν με την εξέλιξη της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και δυσχερώς υπάγονταν στα άρθρα του ΑΚ**, με συνέπεια να διευρυνθούν οι προστατευτικές διατάξεις υπέρ του υποκειμένου. Τέλος ο νέος νόμος **εισέφερε προληπτικού χαρακτήρα διατάξεις**,¹²⁸ παρέχοντας στο υποκείμενο την ευχέρεια πληροφόρησης σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων του και αποτροπής αυτής, όσο ακόμη ελλοχεύει ο κίνδυνος προσβολής,¹²⁹ εν αντιθέσει προς τις διατάξεις του ΑΚ, οι οποίες προέβλεπαν μόνο εκ των υστέρων προστασία.¹³⁰

Πρόσθετα επιχειρήματα υπέρ της θέσπισης του νομοθετικού πλαισίου περί προστασίας από επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εισφέρει η Λ. Μήτρου. **Η συγγραφέας υποστηρίζει πώς ο ν. 2472/1997 δεν εξειδικεύει απλώς τη γενική ρήτρα του άρθρου 57 ΑΚ αλλά οργανώνει ένα αυτοτελές σύστημα κανόνων, εγγυήσεων και δικαιωμάτων που ερείδεται στα άρθρο 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 9 και πλέον 9Α του Συντάγματος. Περαιτέρω θεωρεί πώς ο νέος νόμος ενεργοποίησε τις διατάξεις του άρθρου 57 ΑΚ.** Έως τη θέσπιση του δεν υπήρχε νομοθετικό πλαίσιο που να επιτρέπει την προάσπιση του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, όπως αυτό αποτυπώνεται στο νέο νόμο. Η επίκληση του άρθρου 57 ΑΚ ενώπιον των Πολιτικών Δικαστηρίων, λόγω προσβολής των προσωπικών δεδομένων, δεν ήταν δυνατή, καθώς δεν υπήρχαν απαγορευτικές ή επιτακτικές διατάξεις, η παράβαση των οποίων να ικανοποιεί την προϋπόθεση που θέτει το άρθρο περί παράνομης¹³¹ προσβολής.¹³² Ωστόσο με την θέσπιση ειδικών διατάξεων περί προσβολής του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού καθίσταται δυνατή η παράλληλη σώρευση στο δικόγραφο των άρθρων 57 και 59 ΑΚ και των άρθρων του ν. 2472/1997.

Σε συνέχεια των ανωτέρω ο Μιχ. Αυγουστιανάκης επισημαίνει μια ακόμη ευνοϊκή επενέργεια

¹²⁸ Στο ίδιο σελ 17

¹²⁹ Δικαιώματα ενημέρωσης, πρόσβασης και αντίρρησης (άρθρα 11, 12 και 13)

¹³⁰ Α. Καλαντζής, σελ 336

¹³¹ Ο Π. Λαδάς θεωρεί πώς για τον παράνομο χαρακτήρα της προσβολής δεν απαιτείται η πράξη να προσκρούει σε συγκεκριμένη διάταξη νόμου, αλλά αρκεί να έρχεται σε αντίθεση και προς τις γενικές αρχές του δικαίου/Π. Λαδάς, σελ 26

¹³² Λ. Μήτρου, ΔιΜΕΕ 2009, σελ 406

του νέου νόμου έναντι του γενικού πλαισίου. Συγκεκριμένα θεωρεί πώς **ο νέος νόμος δεν προστατεύει τον πολίτη μόνο από την αθέμιτη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων**, όπως το άρθρο 57 ΑΚ, το οποίο προϋποθέτει παράνομη προσβολή της προσωπικότητας για να στοιχειοθετηθεί ευθύνη του πράττοντος την επεξεργασία, **αλλά αρκεί κάθε επεξεργασία ακόμη κι αν είναι θεμιτή, για να ενεργοποιηθεί η προστασία του υποκειμένου**. Η προστασία αυτή ερείδεται στο δικαίωμα πρόσβασης και ενημέρωσης του υποκειμένου (άρθρα 11 και 12)¹³³ σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων του, ώστε να έχει την ευχέρεια να προβάλλει είτε απλώς δικαίωμα αντίρρησης στον υπεύθυνο επεξεργασίας ή και να προσφύγει στην Αρχή, για όσο διάστημα πιθανολογείται η προσβολή και πριν ακόμη εκδηλωθεί (άρθρο 13).

Τέλος ο Β. Σωτηρόπουλος εκφράζει την άποψη, πώς **ο όρος δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα χαρακτηρίζεται από τέτοια ευρύτητα, ώστε η προσβολή κάθε τέτοιου στοιχείου να μη μπορεί να θεωρηθεί ότι προσβάλλει άνευ ετέρου την προσωπικότητα**. Επί παραδείγματι δυσχερώς θα μπορούσε να θεμελιωθεί προσβολή της προσωπικότητας, για τα πληροφοριακά ασήμαντα, αλλά χρηστικά σημαντικότερα δεδομένα, όπως είναι ο Αριθμός Φορολογικού Μητρώου (ΑΦΜ), που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας κατά παράβαση του ν. 2472/1997.

Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω, οι διαφορές μεταξύ των άρθρων 57 και 59 ΑΚ περί προστασίας της προσωπικότητας και του άρθρου 23 του ν. 2472/1997 περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων, θα μπορούσαν να συνοψιστούν στις εξής:

Πρώτον οι διατάξεις του ν. 2472/1997 παρέχουν στο υποκείμενο των δεδομένων την ευχέρεια να λάβει μέτρα που θα αποτρέψουν την επεξεργασία των δεδομένων του. Ως προληπτικού χαρακτήρα διατάξεις νοούνται εκείνες που επιβαρύνουν τον υπεύθυνο επεξεργασίας με την υποχρέωση (α) λήψης προηγούμενης συγκατάθεσης από το υποκείμενο των δεδομένων, (β) γνωστοποίησης του αρχείου των δεδομένων στην Αρχή και (γ) λήψης προηγούμενης άδειας από την Αρχή προκειμένου να επεξεργαστεί ευαίσθητα δεδομένα (άρθρα 5, 6 και 7). Επιπλέον νοούνται και εκείνες με τις οποίες το ίδιο το υποκείμενο μπορεί να προστατευτεί, πριν ακόμη εκδηλωθεί η προσβολή, όταν ακόμα η επεξεργασία είναι θεμιτή, και αποτυπώνονται στα άρθρα 13 και 14 περί δικαιώματος αντίρρησης και προσωρινής δικαστικής προστασίας. Αντίθετα στα άρθρα 57 και 59 ΑΚ προβλέπονται κυρίως κατασταλτικά μέτρα. Πιο συγκεκριμένα ο

¹³³ Μ. Αυγουστιανάκης, σελ 710

προσβληθείς μπορεί να αξιώσει από τον προσβάλλοντα άρση της προσβολής, αποζημίωση σύμφωνα με τις διατάξεις περί αδικοπραξιών (914 ΑΚ) και χρηματική ή άλλη ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Το μόνο μέτρο το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί προληπτικό είναι η αξίωση για παράλειψη στο μέλλον, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 57 ΑΚ. Η αξίωση όμως αυτή δεν έχει καθαρά προληπτικό χαρακτήρα, καθώς ο ενάγων μπορεί να την απαιτήσει εφόσον ήδη έχει λάβει χώρα μια πρώτη προσβολή, η οποία είναι ακόμη υποστατή και διαρκής.

Μια ακόμη διαφορά, η οποία γίνεται ήδη φανερή από τα παραπάνω, είναι τα μέσα προστασίας που παρέχονται στο υποκείμενο των δεδομένων είτε εν γένει στον προσβληθέντα στην προσωπικότητα του. Σαφέστερα στο άρθρο 23 του ν. 2472/1997 προβλέπεται μόνο η αξίωση για αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση λόγω περιουσιακής ζημίας και ηθικής βλάβης αντίστοιχα. Αντίθετα στο άρθρο 57 ΑΚ προστίθεται στην αποζημίωση, η άρση της προσβολής και η παράλειψη στο μέλλον, ενώ στο άρθρο 59 ΑΚ ορίζεται πώς η ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης δεν είναι απαραίτητα χρηματική αλλά μπορεί να συνίσταται και σε δημοσίευμα ή οτιδήποτε άλλο επιβάλλεται από τις περιστάσεις. Συμπερασματικά θα λέγαμε πως ο ΑΚ μπορεί να μην προβλέπει μέτρα πρόληψης της προσβολής περιέχει όμως ένα ευρύ φάσμα μέσων προστασίας υπέρ του υποκειμένου.

Τέλος παρατηρούνται ομοιότητες ως προς το είδος της ευθύνης που ιδρύεται στα υπό εξέταση άρθρα. Τα μεν άρθρα 57 ΑΚ και 23 παρ. 1 του ν. 2472/1997 ιδρύουν αντικειμενική ευθύνη του υποχρέου σε αποζημίωση, τα δε 59 ΑΚ και 23 παρ. 2 του ν. 2472/1997 προϋποθέτουν για τη γέννηση της ευθύνης λόγω ηθικής βλάβης την ύπαρξη πταίσματος, με την διαφορά ότι το πρώτο θεσπίζει υποκειμενική ενώ το δεύτερο νόθο αντικειμενική ευθύνη.

9.2 Τα αρ. 914 επ. και 932 ΑΚ

Ο ν. 2472/1997 προέβλεψε στο άρθρο 23 αστική ευθύνη προς αποζημίωση σε βάρος του μετέχοντος στην επεξεργασία. Οι προϋποθέσεις που θέτει το παρόν άρθρο προσομοιάζουν με εκείνες του άρθρου 914 ΑΚ και ακόμη περισσότερο με εκείνες των άρθρων 922 και 924 ΑΚ, εξ ου και ο Απ. Γεωργιάδης κάνει λόγο για ειδικό αστικό αδίκημα¹³⁴. Προκειμένου να εντοπίσουμε

¹³⁴ Απ. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, σελ 665

τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στις διατάξεις του νομού περί προσωπικών δεδομένων και εκείνες του ΑΚ, θα πρέπει να αναφερθούμε και πάλι στα δύο πραγματικά ευθύνης, που ιδρύει το εν λόγω άρθρο, δηλαδή στην ύπαρξη δύο διακριτών εδαφίων στην παράγραφο 1 του άρθρου 23, όπου το μεν πρώτο θεσπίζει αδικοπρακτική ευθύνη και το δεύτερο ευθύνη από διακινδύνευση.

Αναφορικά με το ά εδάφιο της 1ης παραγράφου του άρθρου 23 ο νομοθέτης απαιτεί για την επιδίκαση πλήρους αποζημίωσης σε περίπτωση περιουσιακής βλάβης, την παράβαση του παρόντος νόμου, ανεξαρτήτως όμως του πταίσματος του υποχρέου. Προϋποθέτει επομένως παράνομο, ζημία και αιτιώδη μεταξύ τους συνάφεια αλλά όχι πταίσμα. Από το σύνολο των διατάξεων περί αδικοπραξιών μόνο η διάταξη του άρθρου **922 ΑΚ** ταυτίζεται πλήρως με το υπό εξέταση εδάφιο, όσον αφορά στις προϋποθέσεις γέννησης της ευθύνης προς αποζημίωση, καθώς σύμφωνα με το γράμμα της διάταξης ο προστήσας κάποιον άλλο σε μια υπηρεσία ευθύνεται για τη ζημία που ο υπηρέτης ή ο προστηθείς προξένησε σε τρίτον **παράνομα** κατά την υπηρεσία του, χωρίς να απαιτείται και πταίσμα αυτού.¹³⁵

Περαιτέρω το γ εδάφιο της 1ης παραγράφου του άρθρου 23, το οποίο όπως προείπαμε θεσπίζει ευθύνη από διακινδύνευση, δηλαδή αντικειμενική ευθύνη απαλλαγμένη από την προϋπόθεση του παρανόμου και της υπαιτιότητας και θεμελιωμένη στην υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να γνωρίζει όταν ξεκινά τη δραστηριότητα τους εγγενείς σε αυτήν κινδύνους και την αναγκαιότητα λήψης των κατάλληλων για το υποκείμενο μέτρων ασφαλείας (αρ. 10), ταυτίζεται με την διάταξη του άρθρου **924 παρ. 1 ΑΚ** το οποίο προβλέπει ευθύνη από διακινδύνευση σε βάρος του κατόχου ζώου. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή σε περίπτωση ζημίας σε τρίτο από το ζώο τεκμαίρεται αμάχητα, (μαχητά όταν πρόκειται για κατοικίδιο-βλ 922 παρ. 2) ότι ο εποπτεύων το ζώο παραμέλησε και μάλιστα υπαίτια την υποχρέωση για φύλαξη και εποπτεία του ζώου και ότι η υπαίτια παραμέληση, δηλαδή το αδίκημα, συνδέεται αιτιωδώς με τη ζημία.¹³⁶ Η δικαιολογητική βάση θέσπισης βαρύτερης ευθύνης και εν προκειμένω

¹³⁵ Ωστόσο έχει υποστηριχθεί από τον Π. Κορνηλάκη ότι η ουσία της ρύθμισης έγκειται ακριβώς στην επέκταση της ευθύνης του προστηθέντος και στον προστήσαντα και όχι στην θέσπιση ευθύνης του προστήσαντος σε περίπτωση που δεν ευθύνεται ο προστηθείς. Εξ αυτού του λόγου η ευθύνη του προστήσαντος θεμελιώνεται όταν ο προστηθείς ενήργησε παράνομα αλλά και υπαίτια./Π. Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, σελ 379-380

¹³⁶ Στο ίδιο σελ 390-391

αντικειμενικής ευθύνης σε βάρος του κατόχου του ζώου σε σχέση με την πταισματική ευθύνη που προβλέπεται στο εν γένει εφαρμοστέο άρθρο περί αδικοπραξιών, το άρθρο 914 ΑΚ, είναι η ανάγκη κινητοποίησης όποιου αποφασίζει να εμπλακεί σε μια κινδυνώδη δραστηριότητα, ώστε να επιδείξει υπέρτερη επιμέλεια από το μέσο συνετό άνθρωπο. Άλλωστε είναι ο μόνος ο οποίος πορίζει οφέλη και μπορεί να λάβει τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα ώστε να αποτραπεί η ζημία.

Τέλος όσον αφορά στην αστική ευθύνη λόγω ηθικής βλάβης που καθιερώνεται στην παράγραφο 1 εδάφιο β και στην παράγραφο 2 του άρθρου 23 του ν. 2472/1997 εν συγκρίσει προς την ηθική βλάβη του άρθρου 932 ΑΚ εντοπίζονται οι εξής διαφορές:

Η ευθύνη που προβλέπει το άρθρο 23 είναι νόθος αντικειμενική εν αντιθέσει προς την ευθύνη του άρθρου 932 ΑΚ η οποία είναι υποκειμενική. Περαιτέρω σύμφωνα με το άρθρο 932 ΑΚ ο δικαστής **δύναται** να επιδικάσει **εύλογη** κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 23 ο δικαστής **υποχρεούται** να επιδικάσει χρηματική ικανοποίηση και μάλιστα όχι μικρότερη του ποσού των **5.862,40 Ε**, εκτός εάν ο ενάγων ζητήσει μικρότερο ποσό ή η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια.¹³⁷

¹³⁷ Π. Αρμαμέντος και Β. Σωτηρόπουλος, σελ 557

10 Η αστική ευθύνη του αρ. 23 εν σχέσει προς την αστική ευθύνη άλλων νόμων του δικαίου της πληροφορίας

10.1 Νόμος 3471/2006: Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Ο ν. 3471/2006 “Για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών”¹³⁸ θεσπίστηκε προκειμένου να ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο η Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Ιουλίου 2002 “σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών” (Οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες). Ο Ευρωπαίος νομοθέτης έκρινε πώς η οδηγία 95/46 “Για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών”, και κατ’ επέκτασιν το εσωτερικό δίκαιο και εν προκειμένω ο ν. 2472/1997, ήταν ανεπαρκής και δε μπορούσε να ανταποκριθεί στις ειδικές απαιτήσεις που γεννούν οι νέες προηγμένες ψηφιακές τεχνολογίες στα δημόσια τηλεπικοινωνιακά δίκτυα.¹³⁹ Εξ αυτού του λόγου κρίθηκε αναγκαία η θέσπιση ειδικών νομοθετικών, κανονιστικών και τεχνικών διατάξεων που θα εξειδίκευαν και θα συμπλήρωναν το πλέγμα των νομοθετικών ρυθμίσεων του ν. 2472/1997.¹⁴⁰ Οι διατάξεις αυτές λόγω του εξιδιασμένου περιεχομένου τους δεν διαθέτουν αυτοτέλεια αλλά συνυπάρχουν με εκείνες του ν. 2472/1997, οι οποίες εφαρμόζονται, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 2, και για κάθε ζήτημα σχετικό με την παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών που δεν ρυθμίζεται ειδικότερα από το νόμο,¹⁴¹ όπου δηλαδή ο νομοθέτης καταλείπει κενά. Σύμφωνα δε με ρητή διάταξη του νόμου (άρθρο 3 παρ. 1 περί του πεδίου εφαρμογής του ν. 3471/2006) ο ν.

¹³⁸ Ο ν. 3471/2006 θεσπίστηκε μετά την πρόσφατη εισαγωγή του ν. 2774/1999 (ΦΕΚ Α 298) περί “Προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα” προκειμένου να προσαρμόσει το εν λόγω νομοθετικό πλαίσιο στις διαρκώς εξελισσόμενες τεχνολογίες στα δημόσια δίκτυα επικοινωνίας.

¹³⁹ Εισηγητική έκθεση ν. 2774/1999 (ΦΕΚ Α 298) περί “Προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα”

¹⁴⁰ Βλ άρθρο 3 παρ. 2 του εν λόγω νόμου αλλά και Β. Σομπόλου, σελ 145

¹⁴¹ Α. Γέροντας, σελ 251

2472/1997 εφαρμόζεται, όταν πραγματοποιείται επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο μη διαθέσιμων στο κοινό ηλεκτρονικών υπηρεσιών, με άλλα λόγια όταν επεξεργάζονται εταιρείες ή δημόσιες υπηρεσίες δεδομένα εντός του εσωτερικού τους δικτύου (ενδοεπικοινωνία).¹⁴²

Όσον αφορά στα μέσα προστασίας που παρέχει ο ν. 3471/2006 στο υποκείμενο των δεδομένων και συγκεκριμένα στην αστική ευθύνη που γεννάται από παράβαση του αυτού νόμου, ο νομοθέτης προέβλεψε το άρθρο 14 σύμφωνα με το οποίο:

- 1. Φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά παράβαση του νόμου αυτού, προκαλεί περιουσιακή βλάβη υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση. Αν προκάλεσε ηθική βλάβη, υποχρεούται σε χρηματική ικανοποίηση.*
- 2. Η κατά το άρθρο 932 Α.Κ. χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης για παράβαση του παρόντος νόμου ορίζεται, κατ' ελάχιστο, στο ποσό των δέκα χιλιάδων ευρώ (10.000), εκτός αν ζητηθεί από τον ενάγοντα μικρότερο ποσό. Η χρηματική ικανοποίηση επιδικάζεται ανεξάρτητα από την αιτούμενη αποζημίωση για περιουσιακή βλάβη.*
- 3. Οι απαιτήσεις του παρόντος άρθρου εκδικάζονται κατά τη διαδικασία των άρθρων 664 έως 676 Κ.Πολ.Δ., ανεξάρτητα από την έκδοση ή μη απόφασης της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα ή της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών για τη διαπίστωση παρανομίας ή την άσκηση ποινικής δίωξης.*

Σχετικά με το είδος της ευθύνης που προκύπτει από παράβαση των διατάξεων του άρθρου 14, έχουν διατυπωθεί δύο απόψεις. Σύμφωνα με την άποψη της Κ. Αρκούλη η υποχρέωση προς αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση του άρθρου 14 γεννάται όταν συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις: α) τέλεση πράξης που αντίκειται στις ρυθμίσεις του ν. 3471/2006 (εν στενή εννοία παράνομη πράξη), β) πρόκληση περιουσιακής ζημίας από φυσικό ή νομικό πρόσωπο και γ) ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ αφενός της παράνομης πράξης και αφετέρου της περιουσιακής ζημίας. Ως προς την προϋπόθεση του πταίσματος, ενώ η ευθύνη προς αποζημίωση προϋποθέτει κατά κανόνα πταίσμα (υποκειμενική ευθύνη), η προκείμενη διάταξη καθιερώνει γνήσια αντικειμενική ευθύνη καθώς για τη γέννηση της δεν προσαπαιτείται υπαιτιότητα.¹⁴³

¹⁴² Β. Τουντόπουλος, σελ 477

¹⁴³ Κ. Αρκούλη, σελ 128-129

Αντίθετα κατά την άποψη της Βαλεντίνης Σομπόλου, η κατά το άρθρο 14 αστική ευθύνη είναι νόθος αντικειμενική, που σημαίνει ότι ο υπόχρεος φέρει το βάρος να αποδείξει ότι δεν γνώριζε, ούτε όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα επέλευσης της βλάβης.¹⁴⁴

Συγκρίνοντας τις διατάξεις του άρθρου 23 του ν. 2472/1997 και του άρθρου 14 του ν. 3471/2006 καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα. Ως προς τον υπόχρεο σε αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση, το άρθρο 23 προβλέπει ως υπόχρεους μόνο τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, εξαιρώντας σαφώς από το γράμμα της διάταξης το Δημόσιο, τα ΝΠΔΔ και τους ΟΤΑ, τα οποία, όπως προειπώθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, υπέχουν ευθύνη με βάση τις γενικώς ισχύουσες διατάξεις περί αστικής ευθύνης του Δημοσίου και των λοιπών νομικών προσώπων του (άρθρα 105 και 106 ΕισΝΑΚ). Αντίθετα ο νομοθέτης στο άρθρο 14, έχοντας εντοπίσει την πλημμελή διατύπωση του πρώτου νόμου, περί προσωπικών δεδομένων (ν. 2472/1997), έρχεται να άρει τη δυσμενή διάκριση σε βάρος των φυσικών προσώπων και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, υπάγοντας κάθε νομικό πρόσωπο στην ειδικότερη αυτήν διάταξη. Εντούτοις εκτός του νομικού πλαισίου του ν. 3471/2006 παραμένει το Δημόσιο, το οποίο υπέχει αστική ευθύνη για τις πράξεις των οργάνων του σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ σε συνδυασμό με εκείνες των άρθρων 57, 59, 914, 919 και 932 ΑΚ.

Ως προς τις προϋποθέσεις γέννησης της ευθύνης προς αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση. Σε προηγούμενο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην ύπαρξη δύο πραγματικών ευθύνης σύμφωνα με τη διακριτή διατύπωση των εδαφίων α και γ της παραγράφου 1 του άρθρου 23. Κατά το πρώτο εδάφιο ο υπόχρεος προς αποζημίωση ευθύνεται εάν παραβίασε προστατευτική των δικαιωμάτων του υποκειμένου διάταξη του ν. 2472/1997 και μάλιστα αντικειμενικά, αφού από την εν λόγω διάταξη δεν προκύπτει η ανάγκη ύπαρξης πταίσματος για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης. Αντίθετα σύμφωνα με το τρίτο εδάφιο για τη γέννηση της ευθύνης προς αποζημίωση αρκεί η ζημία του υποκειμένου, χωρίς να προσ απαιτείται η παράνομη και υπαίτια πράξη του υπευθύνου επεξεργασίας, καθώς η ευθύνη που καθιερώνεται είναι ευθύνη από διακινδύνευση δηλαδή γνήσια αντικειμενική ευθύνη. Περαιτέρω κατά την δεύτερη παράγραφο του άρθρου αυτού η ευθύνη προς χρηματική ικανοποίηση γεννάται όταν ο συμμετέχων στην επεξεργασία προκάλεσε ηθική βλάβη κατά τους όρους του άρθρου 932 ΑΚ. Οι όροι αυτοί απορρέουν από την διάταξη που προβλέπει το διαπραχθέν αδίκημα και προκάλεσε την ηθική βλάβη, η οποία εν προκειμένω

¹⁴⁴ Β. Σομπόλου, σελ 148

είναι εκείνη του άρθρου 23 παρ. 1, με συνέπεια η ευθύνη που ιδρύει να είναι αντικειμενική. Ωστόσο επειδή στην παρ. 2 του άρθρου 23 παρέχεται η δυνατότητα στον εναγόμενο να άρει το χρηματικό όριο των 5.862,40 Ευρώ, εάν ανταποδείξει αμέλεια, η αντικειμενική ευθύνη πρέπει να μετριαστεί και να τραπεί σε νόθο αντικειμενική. Λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω σκέψεις και τη διατύπωση του άρθρου 14 του ν. 3471/2006 καταλήγουμε στα εξής πορίσματα. Πρώτον ότι σχετικά με την αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας, το άρθρο 14 προβλέπει μόνο το πρώτο πραγματικό ευθύνης, ακριβώς όπως αυτό διατυπώνεται στο ά εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 23, ιδρύει δηλαδή αντικειμενική ευθύνη η οποία γεννάται όταν υφίσταται ζημία, εν στενή εννοία παράνομη πράξη και αιτιώδης μεταξύ τους συνάφεια. Δεύτερον ότι η ευθύνη προς χρηματική ικανοποίηση καταβάλλεται εξίσου υπό τους όρους του άρθρου 932 ΑΚ με τη μόνη διαφορά ότι είναι αντικειμενική, καθώς η ευχέρεια του εναγομένου να ανταποδείξει αμέλεια και να παύσει η ισχύς του χρηματικού περιορισμού δεν προβλέπεται. Η άποψη περί θέσπισης αντικειμενικής ευθύνης στο άρθρο 14 για την αποκατάσταση της ζημίας, δεν απορρέει μόνο από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου αλλά και από την ιστορικά διατυπωμένη βούληση του νομοθέτη. Ήδη το άρθρο 12 του ν. 2774/1999, σε αντικατάσταση του οποίου εξεδόθη το άρθρο 14 του ν. 3471/2006, προέβλεπε ότι *“Ο υπόχρεος απαλλάσσεται από την ευθύνη αν αποδείξει ότι δεν γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον.”*¹⁴⁵ θεσπίζοντας στην ουσία νόθο αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του υποχρέου προς αποζημίωση και όχι γνήσια αντικειμενική. Η απόλυση του εν λόγω εδαφίου στο νεώτερο νόμο καταδεικνύει με σαφήνεια την πρόθεση του νομοθέτη να ιδρυθεί βαρύτερη ευθύνη σε βάρος του εμπλεκόμενου στην επεξεργασία.

Αναφορικά με το ύψος του χρηματικού ποσού που οφείλει να καταβάλλει ο ηθικά βλάπτων ως χρηματική ικανοποίηση παρατηρείται σημαντική απόκλιση ανάμεσα στους δύο νόμους. Στο μεν άρθρο 23 το ποσό αυτό δεν επιτρέπεται να είναι κατώτερο των 5.862,40 Ευρώ, ενώ στο άρθρο 14 το ποσό αυτό ξεκινά από τις 10.000 Ευρώ.

Τέλος θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι στο νεώτερο νόμο δεν προβλέπεται το ευεργέτημα

¹⁴⁵ Άρθρο 12: “Φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο, που κατά παράβαση του νόμου αυτού προκαλεί περιουσιακή βλάβη, υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση. Αν προκάλεσε ηθική βλάβη, υποχρεούται σε χρηματική ικανοποίηση. Ο υπόχρεος απαλλάσσεται από την ευθύνη αν αποδείξει ότι δεν γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον.

του μέγιστου χρόνου έκδοσης δικαστικής απόφασης,¹⁴⁶ όπως προβλέπεται στο ν. 2472/1997, με αποτέλεσμα να υπάρχει αβεβαιότητα ως προς τον χρόνο ικανοποίησης του ζημιωθέντος. Με στόχο να παρουσιαστεί με πληρότητα η σύγκριση των άρθρων 23 του ν. 2472/1997 και 14 του ν. 3471/2006 θα αναφερθούμε επιγραμματικά στις ομοιότητες των εν λόγω άρθρων, οι οποίες κατά κύριο λόγο προκύπτουν από τις ανωτέρω σκέψεις. Τα δύο άρθρα ομοιάζουν ως προς το ότι προβλέπουν αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του υποχρέου σε αποζημίωση και κατώτατο όριο χρηματικής ικανοποίησης. Επιπλέον ταυτίζονται σε δικονομικό επίπεδο καθώς οι διαφορές που προκύπτουν από την επίκληση των άρθρων 23 και 14 εκδικάζονται κατά τη διαδικασία των εργατικών διαφορών (664-676 Κ.ΠολΔ).

10.2 Νόμος 2121/1993: Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα

Ο ν. 2121/1993, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, προβλέφθηκε προκειμένου να καταστεί δυνατή η προστασία των πνευματικών δημιουργών και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων. Η προστασία αυτή συνίσταται σε προληπτικής αλλά και κατασταλτικής φύσεως μέτρα και διατυπώνεται στα κεφάλαια 10 και 11 του νόμου αντίστοιχα. Συγκεκριμένα στο 10ο κεφάλαιο με τίτλο “Μέτρα πρόληψης και προσβολής του δικαιώματος” τα μέτρα αυτά αναλύονται σε τεχνολογικά μέτρα, διοικητικής ή αστυνομικής φύσεως μέτρα και σε δικαστικά μέτρα προστασίας.¹⁴⁷ Παράλληλα στο 11ο κεφάλαιο με τίτλο “Κυρώσεις” προβλέπονται αστικές και ποινικές κυρώσεις σε περίπτωση εκδήλωσης της προσβολής, ενώ παρέχεται η δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών μέτρων στο δημιουργό ή στο δικαιούχο του συγγενικού δικαιώματος, προκειμένου να παρασχεθεί προσωρινή δικαστική προστασία, έως την έναρξη της εκκρεμούσης διαγνωστικής δίκης.

Ως προς τις αστικές κυρώσεις, οι οποίες αποτελούν και αντικείμενο της παρούσης διπλωματικής εργασίας, αποτυπώνονται στο άρθρο 65 σύμφωνα με το οποίο:

¹⁴⁶ “Οι απαιτήσεις του παρόντος άρθρου εκδικάζονται κατά τα άρθρα 664-676 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ανεξάρτητα από την τυχόν έκδοση ή μη απόφασης της Αρχής ή την τυχόν άσκηση ποινικής δίωξης, καθώς και από την αναστολή ή αναβολή της για οποιονδήποτε λόγο. Η απόφαση του δικαστηρίου εκδίδεται μέσα σε δύο (2) μήνες από την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο.”

¹⁴⁷ Δ. Καλλινίκου, σελ 287

1. Σε κάθε περίπτωση προσβολής ή επαπειλούμενης προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας ή του συγγενικού δικαιώματος ο δημιουργός ή ο δικαιούχος του συγγενικού δικαιώματος μπορεί να αξιώσει κατά περίπτωση την αναγνώριση του δικαιώματος του, την άρση της προσβολής και την παράλειψη της στο μέλλον. Η άρση της προσβολής μπορεί να περιλαμβάνει κατ' αίτηση του ενάγοντος ενδεικτικά: α) την απόσυρση από το εμπόριο των εμπορευμάτων που κρίθηκε ότι προσβάλλουν δικαίωμα του παρόντος νόμου και, εφόσον απαιτείται, των υλικών που κυρίως χρησίμευσαν στη δημιουργία ή την κατασκευή των εν λόγω εμπορευμάτων, β) την οριστική απομάκρυνση αυτών από το εμπόριο ή γ) την καταστροφή αυτών. Τα δικαιώματα του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής έχουν οι δικαιούχοι και κατά διαμεσολαβητή, οι υπηρεσίες του οποίου χρησιμοποιούνται από τρίτον για την προσβολή δικαιωμάτων του παρόντος νόμου», (άρθρα 10 παρ.1 και 11 της Οδηγίας 2004/48).
2. Όποιος υπαιτίως προσέβαλε την πνευματική ιδιοκτησία ή τα συγγενικά δικαιώματα άλλου υποχρεούται σε αποζημίωση και ικανοποίηση της ηθικής βλάβης. Η αποζημίωση δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το διπλάσιο της αμοιβής που συνήθως ή κατά νόμο καταβάλλεται για το είδος της εκμετάλλευσης που έκανε χωρίς την άδεια ο υπόχρεος.
3. Αντί για αποζημίωση και χωρίς να απαιτείται υπαιτιότητα του υποχρέου ο δημιουργός ή ο δικαιούχος του συγγενικού δικαιώματος μπορεί να αξιώσει είτε την καταβολή του ποσού κατά το οποίο ο υπόχρεος έγινε πλουσιότερος από την εκμετάλλευση του έργου ή του αντικειμένου συγγενικού δικαιώματος προβλεπομένης στα άρθρα 46 έως 48 και 51 του παρόντος νόμου χωρίς άδεια του δημιουργού ή του δικαιούχου είτε την καταβολή του κέρδους που ο υπόχρεος αποκόμισε από την εκμετάλλευση αυτή.
4. Το δικαστήριο καταδικάζοντας σε παράλειψη πράξης απειλεί για κάθε παράβαση χρηματική ποινή τριακοσίων χιλιάδων έως ενός εκατομμυρίου δραχμών υπέρ του δημιουργού ή του δικαιούχου συγγενικού δικαιώματος προβλεπομένου στα άρθρα 46 έως 48 και 51 του παρόντος νόμου καθώς και προσωπική κράτηση έως ένα έτος. Το ίδιο ισχύει και όταν η καταδίκη γίνεται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Κατά τα λοιπά ισχύει το άρθρο 947 του Κ.Πολ.Δ..
5. Οι αστικές κυρώσεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται αναλόγως και στην περίπτωση κατά την οποία ο οφειλέτης δεν κατέβαλε σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης την αμοιβή που προβλέπεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 18 του παρόντος νόμου.

6. Οι αστικές κυρώσεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και στην περίπτωση προσβολής του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού βάσης δεδομένων, καθώς και του δικαιώματος ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

Τα μέσα αστικής προστασίας που καθιερώνει το άρθρο 65 υπέρ του δημιουργού ή του δικαιούχου των συγγενικών δικαιωμάτων θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

- (α) Αγωγή αναγνωριστική του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ή του συγγενικού δικαιώματος (65 παρ. 1),
- (β) Αγωγή για άρση της προσβολής, εφόσον η προσβολή είναι διαρκής και ενεστώσα¹⁴⁸ (65 παρ. 1),
- (γ) Αγωγή για παράλειψη της προσβολής στο μέλλον, εφόσον απειλείται προσβολή, ή συνέχιση της προσβολής ή επανάληψη της (65 παρ. 1), που συνοδεύεται από αίτημα επιβολής χρηματικής ποινής υπέρ του ενάγοντος ή προσωπικής κράτησης σε περίπτωση που δεν τηρηθεί η υποχρέωση παράλειψης (65 παρ. 4),
- (δ) Αγωγή για αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση εφόσον έπταισε ο προσβάλλων το δικαίωμα (65 παρ. 2)

και

- (ε) Αγωγή για απόδοση του αδικαιολόγητου πλουτισμού ή για την καταβολή του κέρδους που ο υπόχρεος αποκόμισε από την εκμετάλλευση του έργου ή του συγγενικού δικαιώματος¹⁴⁹, στην περίπτωση που ο προσβολέας ενήργησε άνευ υπαιτιότητας του και άρα δεν είναι δυνατή η αναζήτηση αποζημίωσης με βάση την προηγούμενη παράγραφο (65 παρ. 3)¹⁵⁰.

Από την ανωτέρω διάκριση γίνεται φανερό πώς το άρθρο 65 επαναλαμβάνει τις διατάξεις του ΑΚ περί προστασίας της προσωπικότητας, περί αδικοπραξιών, περί αδικαιολόγητου πλουτισμού και περί μη γνήσιας διοίκησης αλλοτρίων, όπως αυτές εκφράζονται στα άρθρα 57, 59, 60, 914,

¹⁴⁸ Κατά την άποψη της Ευδοξίας Κουπτσίδου η προσβολή δεν απαιτείται να είναι υποστατή για να είναι το αίτημα της άρσης νόμιμο. Αρκεί να είναι και παρελθούσα υπό τον όρο ότι συνεχίζει να παράγει τα προσβλητικά αποτελέσματα της και μετά το πέρας της. (βλ υποσημ. 112)

¹⁴⁹ Γ. Κουμάντος, Πνευματική Ιδιοκτησία, σελ 430-431

¹⁵⁰ Π. Κοριατοπούλου-Αγγελή, σελ 66

932, 904 και 739 ΑΚ,¹⁵¹ προσαρμόζοντας το περιεχόμενο τους στις ανάγκες προστασίας του παρόντος νόμου. **Η ένταξη των κωδικών αυτών διατάξεων στο ν. 2121/1993 ήρε τις αμφισβητήσεις σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ σε περίπτωση προσβολής δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος και παράλληλα εξόπλισε το δημιουργό ή το δικαιούχο συγγενικού δικαιώματος με ένα ευρύ και πλήρες πλέγμα διατάξεων, ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει κάθε ανακύπτουσα προσβολή.** Συγκεκριμένα ο ενάγων μπορεί, ακόμη κι αν δεν έχει ζημιωθεί σε χρήμα, να προστατευθεί, αναζητώντας την άρση της προσβολής και την παράλειψη της στο μέλλον, υπό τον όρο να υφίσταται παράνομη προσβολή, χωρίς να προσαπαιτείται υπαιτιότητα του προσβάλλοντος¹⁵² (57, 59 και 60 ΑΚ). Παράλληλα εάν έχει υποστεί ζημία ή ηθική βλάβη, αποτιμητή σε χρήμα, μπορεί να την απαιτήσει υπό τον όρο να αποδείξει το πταίσμα του ζημιώσαντος ή ηθικώς βλάψαντος (914 και 932 ΑΚ). Τέλος στην περίπτωση που ο ζημιώσας δεν έπταισε ή που ο ζημιωθείς δε μπορεί να αποδείξει την υπαιτιότητα του υποχρέου, δύναται να αναζητήσει είτε τον πλουτισμό που απέκομισε ο υπόχρεος από την επέμβαση σε ξένη έννομη σφαίρα, δηλαδή από την εκμετάλλευση χωρίς δικαίωμα προς τούτο ξένου άυλου δικαιώματος, είτε το κέρδος που απέκομισε ο υπόχρεος από τη διεξαγωγή ξένης υπόθεσης, δηλαδή από την εκμετάλλευση του έργου ή του δικαιώματος (904 και 739 ΑΚ). Η τελευταία αυτή διάταξη επιβεβαιώνει την άποψη ότι ο νομοθέτης προέβλεψε τις αστικές κυρώσεις με τέτοια ευρύτητα, προκειμένου να θωρακίσει το δικαιούχο από κάθε προσβολή. Εν προκειμένω ο νομοθέτης χορηγεί στον ανίκανο να αποζημιωθεί ζημιωθέντα, δύο διαδοχικά επικλητέες δυνατότητες, ώστε να αποκαταστήσει την ζημία του πάση θυσία. Σύμφωνα με την πρώτη εάν ο ζημιωθείς δε μπορεί να αποδείξει το πταίσμα του υποχρέου και κατ' επέκταση να αποζημιωθεί, θα ικανοποιηθεί επικαλούμενος τις διατάξεις του ΑΚ περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (904 επ. ΑΚ). Σε δεύτερο στάδιο, εάν ο πλουτισμός δεν σώζεται και άρα δε μπορεί να τον αναζητήσει σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 909 ΑΚ,¹⁵³ τότε μπορεί να απαιτήσει το κέρδος που αποκόμισε ο υπόχρεος διοικώντας ξένη υπόθεση (739 ΑΚ). Τέλος ο νομοθέτης ευνόησε τον πνευματικό δημιουργό ή τον δικαιούχο συγγενικού δικαιώματος και με την πρόβλεψη ενός ελάχιστου ποσού αποζημίωσης καθώς ο

¹⁵¹ Γ. Κουμάντος και Δ. Καλλινίκου, σελ 428 και 302 αντίστοιχα

¹⁵² Ε. Κουπτσίδου, σελ 168-169

¹⁵³ Γ. Κουμάντος, σελ 433

υπολογισμός της ζημίας στα άυλα αγαθά είναι ιδιαίτερα δυσχερής.¹⁵⁴ Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στο διπλάσιο της αμοιβής που συνήθως ή κατά νόμο καταβάλλεται για το είδος της εκμετάλλευσης που έκανε χωρίς άδεια ο υπόχρεος. Το ποια είναι η ειθισμένη αμοιβή, είτε προκύπτει από τη συμφωνία των μερών είτε από το νόμο, εάν όμως δεν έχει προσδιοριστεί, τότε το βάρος απόδειξης της το φέρει ο ενάγων.¹⁵⁵

Προβαίνοντας στη σύγκριση του άρθρου 65 του ν. 2121/1993 και του άρθρου 23 του ν. 2472/1997 καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα. Πρώτον **το άρθρο 65 προβλέπει τόσο προληπτικά όσο και κατασταλτικά μέτρα**, τα οποία προκύπτουν από ένα ευρύ φάσμα διατάξεων του ΑΚ και συγκεκριμένα από τις διατάξεις των άρθρων 57, 59, 60, 914, 932, 904 και 739 ΑΚ. Αντίθετα **το άρθρο 23 προβλέπει μόνο κατασταλτικής φύσεως μέτρα** και μάλιστα αποζημιωτικού χαρακτήρα, τα οποία απορρέουν από τις διατάξεις των άρθρων 914 και 932 ΑΚ. Κατά τα λοιπά είναι δυνατή η παράλληλη επίκληση των διατάξεων του ΑΚ για την προστασία της προσωπικότητας (αρ. 57 και 59) και για την αναζήτηση του πλουτισμού ή του κέρδους που απεκόμισε ο υπεύθυνος επεξεργασίας από την επεξεργασία των δεδομένων (904 και 739 ΑΚ). Δεύτερον η ευθύνη που καθιερώνει **το άρθρο 65 είναι υποκειμενική**, αφού για τη γέννηση της απαιτείται ζημία ή ηθική βλάβη, αδίκημα δηλαδή παράνομη και υπαίτια πράξη και αιτιώδης μεταξύ τους σύνδεσμος. Από την άλλη, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, **το άρθρο 23 καθιερώνει γνήσια αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του ζημιώσαντος και νόθο αντικειμενική σε βάρος του ηθικά βλάσαντος**. Σε αυτό το σημείο πρέπει να παρατηρήσουμε το εξής, ότι ναι μεν το άρθρο 65 δεν παρέχει την ευχέρεια στο ζημιωθέντα να αναζητήσει αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση, χωρίς να οφείλει παράλληλα να αποδείξει το πταίσμα του υποχρέου, του παρέχει όμως περαιτέρω δυνατότητες αναζήτησης της ζημίας, οι οποίες αναπληρώνουν αυτό το κενό. Τρίτον στο νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας προβλέπεται ένα κατώτατο ποσό **αποζημίωσης** καθώς η απόδειξη του ύψους της ζημίας για τον ενάγοντα αλλά και η εξεύρεση του για το δικαστή δεν είναι ευχερής, όταν η τελευταία προκαλείται από προσβολή προϊόντων της διάνοιας. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στο διπλάσιο της αμοιβής που συνήθως ή κατά νόμο καταβάλλεται για το είδος της εκμετάλλευσης που έκανε χωρίς άδεια ο υπόχρεος. Αντίθετα ο νομοθέτης στο νόμο περί προσωπικών δεδομένων προέβλεψε ένα ελάχιστο όριο **χρηματικής ικανοποίησης** το οποίο

¹⁵⁴ Π. Κοριατοπούλου-Αγγελή, σελ 65

¹⁵⁵ Λ. Κοτσίρης, σελ256-257

αντιστοιχεί στο ποσό των 5.862,40 Ευρώ. Εν προκειμένω παρατηρείται το εξής παράδοξο ότι στο μεν άρθρο 65 ο υπολογισμός της ζημίας είναι αφηρημένος¹⁵⁶, ήτοι αρκεί για την εξεύρεση της να αποδείξει ο ενάγων τη συνήθη αμοιβή που παίρνει ο μέσος τυπικός εκπρόσωπος του επαγγελματικού του κύκλου, παρότι ο υπολογισμός της ζημίας κατά το γενικό ενοχικό δίκαιο είναι συγκεκριμένος, ενώ στο άρθρο 23 ο υπολογισμός της ηθικής βλάβης παραμένει μεν αφηρημένος, όπως ισχύει στα άρθρα 59 και 932 ΑΚ, καθώς ο νομοθέτης αδυνατεί εν γένει να προκαθορίσει τη ζημία σε μη περιουσιακά αγαθά,¹⁵⁷ οπότε καταλείπει στην εύλογη κρίση του δικαστή τον υπολογισμό του ύψους της χρηματικής ικανοποίησης, ωστόσο το ποσό το οποίο ορίζεται ως ελάχιστη χρηματική ικανοποίηση είναι συγκεκριμένο, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η εξουσία του δικαστή στον προσδιορισμό του ευλόγου. Φρονούμε ότι στη μεν πρώτη περίπτωση ο νομοθέτης ορθώς παρέσχε την ευχέρεια στο ζημιωθέντα να προσδιορίσει τη ζημία του αφηρημένα, διότι ο συγκεκριμένος υπολογισμός της ζημίας επί άυλων αγαθών ενέχει δυσκολίες.¹⁵⁸ Ωστόσο στο νόμο περί προσωπικών δεδομένων ορθότερη θα ήταν, αντί της θέσπισης ενός ελάχιστου ορίου χρηματικής ικανοποίησης ή υποθετικά αποζημίωσης, η υιοθέτηση μιας διάταξης, ανάλογης με εκείνη του άρθρου 65 παρ. 3, η οποία θα έδινε την δυνατότητα στο υποκείμενο των δεδομένων να αναζητήσει τον πλουτισμό ή το κέρδος που απέκομισε ο υπεύθυνος επεξεργασίας από την παράνομη επεξεργασία των δεδομένων του, σε περίπτωση που δε μπορούσε να αποδείξει τη ζημία του, για τους εξής δύο λόγους: πρώτον διότι έως σήμερα δεν έχει εκδοθεί ούτε μια απόφαση από τα ελληνικά δικαστήρια που να επιδικάζει περιουσιακή ζημία, γεγονός που πιστοποιεί την αδυναμία του δικαστή να ορίσει την ζημία, με παρεπόμενο αποτέλεσμα να μην αποζημιώνεται το υποκείμενο των δεδομένων, και δεύτερον διότι η ηθική βλάβη από τη φύση της δεν έχει επακριβώς προσδιορίσιμη χρηματική αξία,¹⁵⁹ εξ ου και στα άρθρα 59 και 932 ΑΚ απόκειται στην εύλογη κρίση του δικαστή να την καθορίσει, επομένως είναι εσφαλμένη η νομοθετική επιβολή ενός ελάχιστου ορίου χρηματικής ικανοποίησης καθώς η ηθική βλάβη μπορεί να συνίσταται σε ποσό μικρότερο του ορίου αυτού.

Τέλος θα αναφερθούμε σε μια διαφορά, η οποία προκύπτει ήδη από το ανωτέρω κεφάλαιο περί

¹⁵⁶ Μ. Μαρίνος, σελ 290-291

¹⁵⁷ Σ. Πατεράκης, σελ 251

¹⁵⁸ Μ. Μαρίνος, σελ 290

¹⁵⁹ Μ. Σταθόπουλο, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ 116

σύγκρισης του ν. 2472/1997 και του άρθρου 57 ΑΚ. Συγκεκριμένα **το άρθρο 65 εντάσσει στις προϋποθέσεις γέννησης της ευθύνης προς αποζημίωση την παράνομη προσβολή**, ήτοι κάθε πράξη που έχει αντικείμενο όμοιο με το αντικείμενο και το περιεχόμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας, εφόσον αυτή δεν συντελείται από το δικαιούχο ή με τη συναίνεση του.¹⁶⁰ **Από την άλλη το άρθρο 23** καθιερώνει δύο πραγματικά ευθύνης στα εδάφια ά και γ της 1ης παραγράφου, στο μεν πρώτο εδάφιο προϋποθέτει για τη γέννηση της ευθύνης παράνομη πράξη ήτοι πράξη αντικείμενη στις διατάξεις του νόμου που καθιερώνουν δικαίωμα υπέρ του υποκειμένου των δεδομένων, στο δε γ εδάφιο για την ίδρυση της ευθύνης **η πλήρωση της προϋπόθεσης του παρανόμου παρέλκει καθώς η ευθύνη που θεσπίζεται είναι ευθύνη από διακινδύνευση.**

¹⁶⁰ ΕφΑθ 7632/2005, ΝοΒ 2006, σελ 417

11 Έκταση της αποζημίωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 23 του ν. 2472/1997 “Φυσικό ή ΝΠΙΔ που κατά παράβαση του παρόντος νόμου, προκαλεί περιουσιακή βλάβη, υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση.” Ο νομοθέτης εναρμονισμένος με το γενικό ενοχικό δίκαιο θεσπίζει υπέρ του υποκειμένου των δεδομένων πλήρη αποζημίωση, με συνέπεια ο υπόχρεος να οφείλει να αποκαταστήσει στο σύνολο της τη ζημία που υπέστη το υποκείμενο, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τάσσει ο νόμος προς τούτο. Προκειμένου να ορίσουμε την έννοια της πλήρους αποζημίωσης θα ανατρέξουμε στο γενικό ενοχικό δίκαιο και συγκεκριμένα στο άρθρο 298 ΑΚ κατά το οποίο η αποζημίωση περιλαμβάνει τη μείωση της υπάρχουσας περιουσίας του δανειστή (θετική ζημία), καθώς και το διαφυγόν κέρδος, για τη διαπίστωση του οποίου δεν απαιτείται πλήρης απόδειξη, αλλά αρκεί η κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων πιθανολόγηση της προσδοκίας του κέρδους.¹⁶¹ Επί παραδείγματι η παράλειψη ελέγχου της ακρίβειας των δυσμενών οικονομικών δεδομένων που διαβιβάζει η Τειρεσίας Α.Ε. σε τρίτο αποδέκτη¹⁶², όπως είναι η τράπεζα με την οποία συναλλάσσεται το υποκείμενο τον δεδομένων και προσδοκά να συνάψει σύμβαση δανείου, συνιστά παράνομη επεξεργασία σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 εδάφιο γ του ν. 2472/1997 και επιφέρει προσβολή της πιστοληπτικής ικανότητας των υποκειμένων των δεδομένων, αφού εμφανίζονται στις τράπεζες με τις οποίες συναλλάσσονται, ως άτομα αναξιόπιστα στις οικονομικές τους συναλλαγές.¹⁶³ Η άρνηση της τράπεζας να συμβληθεί με το υποκείμενο των δεδομένων επισύρει σε βάρος της Τειρεσίας Α.Ε. την υποχρέωση καταβολής τόσο της θετικής ζημίας που υπέστη το υποκείμενο, όπως είναι τα έξοδα προέγκρισης του δανείου, όσο και του διαφυγόντος κέρδους, δηλαδή του κέρδους που θα απεκόμιζε από τη σύναψη της δανειακής σύμβασης, εάν δεν υπήρχε η εσφαλμένη εγγραφή στα αρχεία της τράπεζας πληροφοριών.

Όσον αφορά στην ηθική βλάβη, η έκταση της χρηματικής ικανοποίησης εξαρτάται, σύμφωνα με τη ρητή αναφορά του νόμου, από τα οριζόμενα στο άρθρο 932 ΑΚ. Σύμφωνα με το άρθρο του ΑΚ, ανεξάρτητα από την αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Απόκειται

¹⁶¹ ΔιοικΕφΘεσ/κης 1544/2008, Αρμενόπουλος 2009, σελ 747

¹⁶² Ε.Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου, σελ 1391

¹⁶³ ΑΠΔΠΧ 49/2007, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”

δηλαδή ο προσδιορισμός του ύψους της χρηματικής ικανοποίησης στην εύλογη κρίση του δικαστηρίου, χωρίς να απαιτείται απόδειξη σχετικά με την ψυχική στενοχώρια που υπέστη ο βλαφθείς. Ωστόσο ο νομοθέτης προκειμένου να υποχρεώσει τον δικαστή να επιδικάσει τουλάχιστον το ποσό το οποίο ο ίδιος έκρινε ως εύλογο αλλά και με στόχο να αποτρέψει την εκδήλωση νέων προσβολών,¹⁶⁴ προέβλεψε ένα ελάχιστο όριο χρηματικής ικανοποίησης το οποίο ανέρχεται στο ποσό των 5.862,40 Ευρώ. Η ρύθμιση αυτή έχει εγείρει ερωτηματικά ως προς τη συνταγματικότητα της εξ ου και θα μας απασχολήσει στο επόμενο κεφάλαιο.

11.1 Ελάχιστο όριο χρηματικής ικανοποίησης

Η πρόβλεψη κατώτατου ποσού χρηματικής ικανοποίησης δεν είναι καινούφαινόμενο, ο νομοθέτης προκειμένου να άρει τη διστακτικότητα των δικαστηρίων να επιδικάσουν υψηλά ποσά ως χρηματική ικανοποίηση ή ψυχική οδύνη και με στόχο την κινητοποίηση του εν δυνάμει ζημιώσαντα να ενδεικνύει μεγαλύτερη προσοχή, έχει θεσπίσει ήδη από το 1981 σχετικές ρυθμίσεις με την παράγραφο 2 του μόνου άρθρου του ν. 1178 "περί ευθύνης από προσβλητικά της τιμής ή της υπόληψης δημοσιεύματα" και περαιτέρω με την παράγραφο 10 του άρθρου 4 του ν. 2328/1995 "περί ευθύνης από προσβλητικές της τιμής ή της υπόληψης εκπομπές ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών."¹⁶⁵ Ωστόσο η ύπαρξη ενός ελάχιστου ποσού χρηματικής ικανοποίησης έχει εγείρει αντικρουόμενες απόψεις τόσο σε νομολογιακό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο σχετικά με το κατά πόσον η διάταξη που το προβλέπει βρίσκεται σε αρμονία με τα άρθρα του Συντάγματος. Σύμφωνα με την άποψη των Π. Αρμαμέντου και Β. Σωτηρόπουλου, η οποία εκφράστηκε εναργέστερα από τον Άρειο Πάγο στη με αριθ. 1020/2004 απόφαση του, σχετικά με το κατώτατο όριο χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης που προκαλείται από τηλεοπτικούς σταθμούς εθνικής εμβέλειας,¹⁶⁶ ***ο καθορισμός από το νόμο ελάχιστου ποσού χρηματικής ικανοποίησης, σκοπό έχει να διασφαλίσει μία ελάχιστη προστασία των πολιτών, από ιδιαίτερα έντονες, εκ της μεγάλης δημοσιότητας, προσβολές της τιμής και της υπολήψεώς τους και είναι σύμφωνος, με την εκ του άρθρου 2 παρ. 1 επιταγή***

¹⁶⁴ Π. Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο,σελ 434

¹⁶⁵ Στο ίδιο σελ 434-435

¹⁶⁶ ΑΠ 1020/2004, Ελλ. Δικ/νη 2005, σελ 549

του Συντάγματος, για το σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου, ως πρωταρχικής υποχρέωσης της πολιτείας. Αποτελεί δε άσκηση, της παρεχόμενης από το άρθρο 26 παρ. 1 του Συντάγματος, εξουσίας του νομοθέτη, δικαιούμενου κατά την ρύθμιση των βιοτικών σχέσεων και τον καθορισμό κυρώσεων και υποχρεώσεων, που απορρέουν από τη συμπεριφορά των πολιτών, να θέτει και ελάχιστα ή ανώτατα όρια ή και τα δύο μαζί, κατ' αφηρημένη αξιολόγηση, μέσα στα οποία υποχρεούται να κινηθεί ο δικαστής, κατά την εξειδίκευση του κανόνα στη συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς να συνιστά και ανεπίτρεπτη, κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου του Συντάγματος, επέμβαση στη δικαιοδοτική εξουσία του δικαστή. Κατά την άσκηση δηλαδή της εξουσίας αυτής, ο νομοθέτης μπορεί να προσδιορίζει, τόσο τις προϋποθέσεις αποζημιώσεως και χρηματικής ικανοποιήσεως, εξαιτίας αστικού ή ποινικού αδικήματος, όσο και τη μορφή τους, καθώς και ελάχιστο, στην περίπτωση χρηματικής ικανοποιήσεως ποσό, όπως ακριβώς συμβαίνει και στο πεδίο του ποινικού δικαίου, με τον καθορισμό πλαισίου των στερητικών της ελευθερίας και των χρηματικών ποινών. Δικαιούται όμως παράλληλα και υποχρεούται και το δικαστήριο, κατά την άσκηση της δικαιοδοτικής του λειτουργίας, να ερευνά αν στην συγκεκριμένη περίπτωση, με την επιδίκαση του προβλεπόμενου από το νόμο ελάχιστου ορίου χρηματικής ικανοποιήσεως, παραβιάζεται, η Συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, με την έννοια της "αναλογικότητας μεταξύ του χρησιμοποιούμενου μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού" και σε περίπτωση παραβιάσεώς της, εν όψει των ιδιαίτερων συνθηκών (είδος και βαρύτητα της προσβολής, εκτάσεως της δημοσιότητας, βαθμού υπαιτιότητας και κοινωνικής θέσεως και οικονομικής καταστάσεως των μερών), να μην εφαρμόσει τη διάταξη για το ελάχιστο όριο και να επιδικάσει μικρότερο ποσό χρηματικής ικανοποίησης (Α.Π.-Πολ. 899 & 1043/2001). Η αρχή της αναλογικότητας, διέπει το σύνολο της εννόμου τάξεως, γίνεται δε πλέον αναφορά περί αυτής και στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. 2 του Συντάγματος (όπως ισχύει από 18-4-2001, μετά την αναθεώρηση από την Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων), κατά το οποίο, οι κάθε είδους περιορισμοί, που μπορούν να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως άτομου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας, με την έννοια της αδυναμίας του κοινού νομοθέτη, να θεσπίζει κυρώσεις, που καθίστανται στη συγκεκριμένη περίπτωση, υπέρμετρες και δυσανάλογες, εν αναφορά προς το μέγεθος της προσβολής του συγκεκριμένου έννομου αγαθού, του οποίου επιδιώκεται η προστασία (πρβλ. σχετ. - Πολ. Ολομ. Α.Π. 10/2003, Ποιν. Ολομ. Α.Π. 14 & 15/2001), πράγμα που ερευνάται δικαστικά, κατά τον έλεγχο της Συνταγματικότητας του νόμου.

Η αντίθετη άποψη έχει εκφραστεί από τον Π. Κορνηλάκη, ο οποίος υποστηρίζει ότι η ρύθμιση του άρθρου 23 παρ. 2 είναι **αμφίβολης συνταγματικότητας**, λόγω του **αμάχητου τεκμηρίου ηθικής βλάβης που εισάγει, με συνέπεια να αναιρείται το προβλεπόμενο στο άρθρο 20 παρ. 1 Σ δικαίωμα δικαστικής προστασίας.**¹⁶⁷ Επιπλέον αντισυνταγματική κρίθηκε η διάταξη της παρ. 2 του άρθρ. μόνου του ν. 1178/1981, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 παρ. 10 του ν. 2328/1995, σχετικά με το κατώτατο όριο χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης για τηλεοπτικούς σταθμούς εθνικής εμβέλειας, από την Πλήρη Ολομέλεια του ΑΠ ως αντιβαίνουσα στην αρχή της αναλογικότητας (άρθρ. 25 Σ.¹⁶⁸ Σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης η ρύθμιση αυτή αντιβαίνει στη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος και την θεσμοθετούμενη με αυτήν αρχή της αναλογικότητας, καθόσον η καθιέρωση με την ως άνω διάταξη μόνο του στοιχείου της εθνικής εμβέλειας του τηλεοπτικού σταθμού για τον καθορισμό του ελάχιστου ορίου χρηματικής ικανοποίησης στο, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, ιδιαίτερα σημαντικό ποσό των 100.000.000 δραχμών, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το είδος και η βαρύτητα της προσβολής, δεν είναι εν στενή εννοία αναλογική, διότι η βλάβη που προκαλείται με την υποχρέωση καταβολής αυτού του χρηματικού ποσού είναι, στις περιπτώσεις ελαφρών εξ απόψεως είδους και βαρύτητας προσβολών, ακόμη και με την χωρική ευρύτητα που επάγεται η διάδοση αυτών μέσω τηλεοπτικού σταθμού εθνικής εμβέλειας, στις οποίες (περιπτώσεις) και αντιστοιχεί το εν λόγω κατώτατο όριο χρηματικής ικανοποίησης, δυσανάλογα επαχθέστερη από την επιδιωκόμενη ωφέλεια του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, η τιμή και η υπόληψη του οποίου προσβλήθηκε.

Συνεπώς, η εν λόγω διάταξη ως αντισυνταγματική είναι ανίσχυρη και η εφαρμογή της από το δικαστήριο της ουσίας, με τον προσδιορισμό του καθοριζόμενου από αυτήν ελάχιστου ποσού χρηματικής ικανοποίησης, όχι ως εύλογη κατά την κρίση του, αλλά θεωρώντας ότι δεσμεύεται από την ανωτέρω διάταξη, μολονότι, κατά τις παραδοχές αυτού, το είδος και η βαρύτητα της προσβολής δε δικαιολογούν τον καθορισμό του εν λόγω ποσού, ιδρύει τον από τον αριθμό 1 του άρθρου 559 Κ.Πολ.Δ. αναιρετικό λόγο.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Π. Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, σελ 435

¹⁶⁸ ΑΠ 6/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”

¹⁶⁹ Της απόφασης αυτής είχαν προηγηθεί οι αποφάσεις 1337/2008 και 5/2010 του Α1 Πολιτικού Τμήματος και της Τακτικής Ολομέλειας του ΑΠ αντίστοιχα.

Ενόψει των ανωτέρω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι **η θέσπιση ενός αμάχητου τεκμηρίου υπολογισμού της χρηματικής ικανοποίησης αντίκειται στο δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας (αρ. 20 παρ. 1 Σ) και συγκεκριμένα στο δικαίωμα ανταπόδειξης¹⁷⁰ των ισχυρισμών του αντιδίκου, αφού ανεξάρτητα από είδος και τη βαρύτητα της προσβολής ο εναγόμενος οφείλει να καταβάλλει από ένα συγκεκριμένο ποσό και άνω προκειμένου να ανακουφίσει τον ψυχικό πόνο που υφίσταται το υποκείμενο των δεδομένων. Επιπλέον ο πλασματικός υπολογισμός (κατ' ελάχιστον) της χρηματικής ικανοποίησης αντιβαίνει στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ “περί δικαιώματος χρηστής απονομής δικαιοσύνης” καθώς αποστερεί από τον δικαστή τη δυνατότητα να κρίνει ελεύθερα και σύμφωνα με τις ιδιαίτερες περιστάσεις της παράβασης το ύψος της χρηματικής ικανοποίησης.¹⁷¹ Αναφορικά με την αντίθεση της υπό εξέταση διάταξης στο άρθρο 25 παράγραφος 1 εδ. δ' του Συντάγματος είναι λεκτέα τα ακόλουθα: Η διάταξη του άρθρου 25 παράγραφος 1 εδ. δ' διατυπώθηκε προκειμένου να θεσπιστεί ένα μέτρο ελέγχου των επιβαλλόμενων από το νομοθέτη περιορισμών επί των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, ο έλεγχος αυτός διακρίνεται σε τρία επιμέρους στάδια α) στον έλεγχο της καταλληλότητας άλλως προσφορότητας των μέσων για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, β) στον έλεγχο της αναγκαιότητας του περιορισμού¹⁷² και γ) στη στάθμιση κόστους-οφέλους, ώστε η επιδιωκόμενη με τον περιορισμό ωφέλεια να μην είναι ποιοτικά και ποσοτικά κατώτερη από τη βλάβη που προκαλείται (εν στενή εννοία αναλογικότητα). Τω όντι το τελευταίο στάδιο αποτελεί ένα ενεργό νομικό εργαλείο, όπως το αποκαλούν ο Π. Αρμαμέντος και Β. Σωτηρόπουλος, με το οποίο ο δικαστής μπορεί να αποκλίνει από το ελάχιστο ποσό χρηματικής ικανοποίησης χωρίς, όπως υποστηρίζουν, αυτό να σημαίνει ότι η εν λόγω διάταξη είναι εξ ορισμού αντισυνταγματική.¹⁷³ Ο δικαστής είναι επιφορτισμένος να κρίνει κατά περίπτωση εάν παραβιάζεται η αρχή της *stricto sensu* αναλογικότητας και ανάλογα να παραμερίζει τη διάταξη ή όχι. Ωστόσο παραμένει ανοικτό το ερώτημα, για ποιο λόγο η διάταξη αυτή να παραμένει εν ισχύ, όταν ούτως ή άλλως ο δικαστής μπορεί, κάθε φορά που κρίνει ότι ποσό των 5.862,40 δεν είναι εύλογο, δηλαδή δεν ικανοποιεί τα νομολογιακά**

¹⁷⁰ Κ. Χρυσόγονος, σελ 441

¹⁷¹ ΔιοικΕφΠειρ 1073/2001, Διοικητική Δίκη 2001, σελ 1481

¹⁷² Κ. Χρυσόγονος, σελ 92-93

¹⁷³ Π. Αρμαμέντος-Β. Σωτηρόπουλος, σελ 565

διαμορφωθέντα κριτήρια εξειδίκευσης της έννοιας του ευλόγου, όπως είναι το είδος και η βαρύτητα της βλάβης, ο βαθμός πταίσματος του υποχρέου, οι συνθήκες τέλεσης της αδικοπραξίας, η προσωπική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση των μερών και κυρίως του παθόντος, το τυχόν συντρέχον πταίσμα του θύματος κ.λ.π.¹⁷⁴, να μην την εφαρμόσει λόγω αντίθεσης της προς τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 25 Σ. Ορθότερη θα ήταν η απαλοιφή αυτού του εδαφίου από το άρθρο 23 και η εφαρμογή του άρθρου 932 ΑΚ στο σύνολο του, δηλαδή η ανάθεση του προσδιορισμού του ύψους της χρηματικής ικανοποίησης στην εύλογη εκτίμηση του δικαστηρίου της ουσίας, αφού εν τέλει ο δικαστής θα επιδικάσει το ποσό της χρηματικής ικανοποίησης που κρίνει ως εύλογο, ανεξαρτήτως του ποσού που ορίζεται στο νόμο, με την αιτιολογία ότι η διάταξη κρίνεται αντισυνταγματική. Άλλωστε όπως υποστηρίζει και η Ευαγγελία Ποδηματά *αν η τελολογική εξειδικευτική πορεία υπήρξε ορθή και το δικαστήριο οδηγήθηκε σε αληθή σχέση λόγου και ακολουθίας κατά την κατάστροση της τελικής μείζονος προτάσεως, με ορθή αξιοποίηση των προαναφερθέντων αντικειμενικών κριτηρίων εξειδικεύσεως του “ευλόγου”, τότε δεν καταλείπεται αμφιβολία, ότι η κρίση αυτή, όντας το προσφορότερο μέσο εξειδικεύσεως και πραγματώσεως του σκοπού του άρ. 932 ΑΚ (και μέσω αυτού της όλης κλίμακας των υπερκειμένων σκοπών του συστήματος) πληροί προφανώς – κατά μείζονα μάλιστα λόγο – και τα κριτήρια της αναλογικότητας (της “καταλληλότητας”, της “αναγκαιότητας” και της “υπό στενή έννοια αναλογικότητας”).*¹⁷⁵

¹⁷⁴ ΑΠ 44/2009, ΝοΒ 2009, σελ 941

¹⁷⁵ Ε. Ποδηματά, ΝοΒ 2009, σελ 608

12 Δικονομικές ρυθμίσεις - Παραγραφή

Σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 4 του ν. 2472/1997 οι απαιτήσεις του υποκειμένου των δεδομένων για αποζημίωση ή ηθική βλάβη σε βάρος του τελούντος την επεξεργασία εκδικάζονται κατά τα άρθρα 664 - 676 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, περί εργατικών διαφορών. Η απόφαση του δικαστηρίου εκδίδεται μέσα σε δύο (2) μήνες από την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο. Με την υπαγωγή των διατάξεων περί αστικής ευθύνης του υποχρέου στην ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών και όχι στην τακτική διαδικασία, σκοπείται η ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης, γεγονός που διαφαίνεται και από το χρονικό περιορισμό των δύο μηνών που θέτει ο νομοθέτης στον δικαστή προκειμένου να εκδώσει απόφαση. Επιπρόσθετα διώκεται η απλούστευση της διαδικασίας,¹⁷⁶ αφού δεν είναι υποχρεωτική η κατάθεση των προτάσεων και τα μέρη μπορούν να προτείνουν παραδεκτά τους εκατέρωθεν αυτοτελείς ισχυρισμούς τους προφορικά (αρ. 666 εν συνδ αρ. 115 ΚΠολΔ). Ενόψει αυτού αλλά και άλλων πλεονεκτημάτων που εισάγει η διαδικασία των εργατικών διαφορών, όπως είναι η δυνατότητα αυτοπρόσωπης και άρα ανέξοδης παράστασης των διαδίκων (αρ. 665 ΚΠολΔ) αλλά και η λήψη υπόψη αποδεικτικών μέσων, που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου απερίοριστα και όχι συμπληρωματικά (αρ. 671 ΚΠολΔ), επιτυγχάνεται η ενθάρρυνση του υποκειμένου των δεδομένων προκειμένου να αναζητήσει τη ζημία ή/και την ηθική βλάβη που υπέστη. Περαιτέρω ο νομοθέτης προβλέπει ότι οι απαιτήσεις που ανακύπτουν από το εν λόγω άρθρο εισάγονται παραδεκτά προς εκδίκαση ανεξάρτητα από την τυχόν έκδοση ή μη απόφασης της Αρχής ή την τυχόν άσκηση ποινικής δίωξης, καθώς και από την αναστολή ή αναβολή της για οποιοδήποτε λόγο.

Όσον αφορά την παραγραφή των αξιώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις του άρθρου 23 του ν. 2472/1997, δεν προβλέπεται σχετική προθεσμία στο εν λόγω άρθρο. Εντούτοις επειδή, όπως εκτέθηκε ανωτέρω, θεσπίζεται ειδικό αστικό αδίκημα¹⁷⁷ εφαρμόζονται αναλόγως, όπου υπάρχει ρυθμιστικό κενό, οι διατάξεις περί αδικοπραξιών και εν προκειμένω η διάταξη του άρθρου 937

¹⁷⁶ Ε. Ποδηματά, σε «Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας-Ερμηνεία ΚΠολΔ», σελ 1098-1099

¹⁷⁷ Απ. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, σελ 665

ΑΚ¹⁷⁸ κατά το οποίο “Η απαίτηση από αδικοπραξία παραγράφεται μετά πενταετία αφότου ο παθών έμαθε τη ζημία και τον υπαίτιο σε αποζημίωση, εάν δε η αδικοπραξία αποτελεί συνάμα κολάσιμη πράξη που κατά τον ποινικό νόμο υπόκειται σε μακρότερη παραγραφή, αυτή ισχύει και για την απαίτηση αποζημιώσεως.”

¹⁷⁸ Ι. Ιγγλεζάκης, Ευαισθητα Προσωπικά Δεδομένα, σελ 287

13 Επίλογος

Η αστική ευθύνη από παράβαση του νόμου περί προσωπικών δεδομένων (αρ. 23 ν. 2472/1997) θεσπίστηκε από το νομοθέτη προκειμένου να αποκαταστήσει το υποκείμενο των δεδομένων την περιουσιακή ή ηθική βλάβη που υπέστη. Οι κίνδυνοι που ενείχε η ψηφιοποίηση της πληροφορίας και η ευρεία διαχείριση της από κερδοσκοπικούς οργανισμούς έδωσαν το εναρκτήριο λάκτισμα για δημιουργία ενός εξειδικευμένου και ισχυρότερου προστατευτικού πλαισίου υπέρ του υποκειμένου των δεδομένων εν σχέση προς τις γενικές ρήτρες των άρθρων 57, 59, 914 και 932 ΑΚ. Με αυτό το σκεπτικό ο νομοθέτης καθιέρωσε γνήσια αντικειμενική ευθύνη σε βάρος του υποχρέου προς αποζημίωση, και νόθο αντικειμενική σε βάρος του υποχρέου προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης. Ως υπόχρεοι ορίστηκαν τα φυσικά πρόσωπα και ΝΠΙΔ εξαιρουμένων του Δημοσίου, των ΟΤΑ και ΝΠΙΔ τα οποία ενέχονται με βάση τις διατάξεις των άρθρων 105-106 ΕισΝΑΚ για την αστική ευθύνη των οργάνων τους. Από το σύνολο των φυσικών και νομικών προσώπων που εμπλέκονται στην επεξεργασία, ως υπόχρεος προς αποζημίωση και άρα αντικειμενικά ενεχόμενος νοείται ο υπεύθυνος επεξεργασίας, ο οποίος αναλαμβάνει την υποχρέωση να γνωρίζει τους κινδύνους που είναι σύμφυτοι με την επεξεργασία και να λάβει τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα αποτροπής τους. Η έκταση της αποζημίωσης ορίστηκε πλήρης, που σημαίνει ότι ο ζημιωθείς μπορεί να αναζητήσει τόσο τη θετική ζημία όσο και το διαφυγόν κέρδος. Περαιτέρω λόγω του δυσασπόμενου της περιουσιακής βλάβης και προκειμένου να διασφαλίσει μία ελάχιστη προστασία υπέρ των πολιτών ο νομοθέτης θέσπισε ένα ελάχιστο ποσό χρηματικής ικανοποίησης, το οποίο ανέρχεται στο ποσό των 5.862,40 €, εκτός εάν ζητήθηκε μικρότερο ποσό από τον ενάγοντα ή η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια. Η διάταξη αυτή ήγειρε αμφισβητήσεις ως προς τη συνταγματικότητα της καθώς κρίθηκε αντικείμενη στα άρθρα 20 παρ. 1 Σ περί δικαιώματος δικαστικής προστασίας και 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ περί αναλογικότητας. Σε δικονομικό επίπεδο επελέγησαν οι διατάξεις περί εργατικών διαφορών (664 - 676 του ΚΠολΔ) με τις οποίες επετεύχθη η απλούστευση και ταχύτητα των διαδικασιών. Διάταξη σχετική με την παραγραφή της αξιώσεως δεν προβλέφθηκε εξ ου και από τη θεωρία προτείνεται η αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 937 ΑΚ.

14 Βιβλιογραφία

14.1 Επιστημονικά συγγράμματα-άρθρα

1. *Ακριβοπούλου Χ.*, Προστασία της Ιδιωτικότητας στην ΕΕ: Μια ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου και της νομολογίας του ΔΕΚ, Διάλεξη στο πλαίσιο επιστημονικών εκδηλώσεων ΕΙΔΑΔ – 28.03.2011
2. *Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε.*, Ηλεκτρονική Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων στο Πεδίο της Τραπεζικής Δραστηριότητας, *Αρμενόπουλος* 2004, σελ 1377
3. *Ανθίμου Κ.*, Το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου ως έκφραση του δικαιώματος επί της προσωπικότητας, *Κριτ. Ε.*1998, σελ 155 επ.
4. *Αραβαντινός Β.*, Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997, σελ 14-15
5. *Αρκούλη Κ.*, Προστασία Προσωπικών Δεδομένων στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες-Σειρά Μελετών Αστικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010
6. *Αρμαμέντος Π. και Σωτηρόπουλος Β.*, Προσωπικά Δεδομένα-Ερμηνεία Ν. 2472/1997, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005
7. *Αυγουστιανάκης Μ.*, Η προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, *ΔτΑ* 2001, σελ 673 επ.
8. *Γεωργιάδης Απ.*, Ενοχικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, Δίκαιο και Οικονομία-Π.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα 1999
9. *Γεωργιάδης Απ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντώνη Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, 3η Έκδοση
10. *Γέροντας Απ.*, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων-Μια συμβολή στην ερμηνεία του ν. 2472/1997, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
11. *Δεληγιάννης Ιω.-Κορνηλάκης Π.*, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα,

Θεσσαλονίκη 1992

12. Δούκα Β., Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στην σχέση εργασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011
13. Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα-Η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και οι συνέπειες της, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004
14. Ιγγλεζάκης Ι., Προστασία προσωπικών δεδομένων στο σύστημα πληροφοριών “ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ”, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006
15. Ιγγλεζάκης Ι., Εσωτερική Αγορά και Προστασία Δεδομένων, Επιστ. Επετ. Δ.Σ.Θ. 1994, σελ 171 επ.
16. Καλαντζής Α., Η προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ΝοΒ 1996, σελ 314 επ.
17. Καλλινίκου Δ., Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα 2005, 2η Έκδοση
18. Κανελλοπούλου-Μπότη Μ., Αστική ευθύνη για παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ΕφΑΔ 2009, σελ 784 επ.
19. Κοριατοπούλου-Αγγελή Π., Πνευματική Ιδιοκτησία-Λημματογραφημένη Ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008
20. Κορνηλάκης Π., Η ευθύνη από διακινδύνευση, Δίκαιο και Κοινωνικοί Προβληματισμοί: Δημοσιεύματα αστικού και εργατικού Δικαίου, Θεσσαλονίκη 1982
21. Κορνηλάκης Π., Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002
22. Κορνηλάκης Π., Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2000
23. Κοτσίρης Α., Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005
24. Κουμάντος Γ., Πνευματική Ιδιοκτησία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2000, 7η Έκδοση

25. *Κουπτσίδου Ε.*, Πνευματική Ιδιοκτησία στην ελληνική θεωρία και νομολογία, 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ένωσης Αστικολόγων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2010
26. *Κριάρη-Κατράνη Ι.*, Γενετική τεχνολογία και θεμελιώδη δικαιώματα : η συνταγματική προστασία των γενετικών δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1999
27. *Λαδάς Π.*, Πρακτικά Επιστημονικής Φοιτητικής Δημερίδας με θέμα: Προστασία Προσωπικότητας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008
28. *Λαζαράτος Π.-Μακρή Π.*, Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παρανόμως χρησιμοποιηθέντων εγγράφων ενώπιον δικαστηρίου και απορριπτικής απόφασεως, Δίκη 2004, σελ 242
29. *Μανιάτης Γ.-Μήτρου Α.*, Η προστασία των γενετικών δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008
30. *Μαρίνος Μ.*, Πνευματική ιδιοκτησία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2000
31. *Μήτρου Α.*, Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο Εμπορικό Δίκαιο, 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998
32. *Μήτρου Α.*, Σχόλιο σε απόφαση Ασφαλιστικών Μέτρων ΜπρΘεσ 16790/2009, ΔιΜΕΕ 2009, σελ 400 επ.
33. *Παπανικολάου Π.*, Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2000
34. *Παπαχρίστου Θ. και Λέκκας Γ.*, Περιουσιακά Δικαιώματα στα Δεδομένα Προσωπικού Χαρακτήρα, Εισήγηση στο σεμινάριο βιοηθικής της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, Αθήνα 2011, Αρχείο Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής
35. *Ποδηματά Ε.*, σε «Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας-Ερμηνεία ΚΠολΔ», Εκδόσεις Σάκκουλα/ Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα/ Δίκαιο και Οικονομία-Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα/Θεσσαλονίκη/Κομοτηνή 2000
36. *Ποδηματά Ε.*, Και πάλι για την αρχή της αναλογικότητας-Μεθοδολογικός προσανατολισμός με αφορμή την ΟΛΑΠ 6/2009, ΝοΒ 2009, σελ 600 επ

37. Πατεράκης Σ., Η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2001, 2η Έκδοση
38. Σομπόλου Β., Προστασία Συνδρομητή Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών από την Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων, Επισκ.Εμπ.Δ. 2005/Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ 133
39. Σπηλιωτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου Ι, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007, 12η Έκδοση
40. Σταθόπουλος Μ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004
41. Σταθόπουλος Μ., Η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους, ΝοΒ 2000, σελ 1
42. Σωτηρόπουλος Β., Η συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006
43. Σωτηρόπουλος Β., Η αρχή “Εν αμφιβολία υπέρ του υποκειμένου” στο δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων, ΝοΒ 2005, σελ 1202 επ.
44. Τουντόπουλος Β., Η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, ΔΕΕ 2000, σελ 475 επ.
45. Τραυλός-Τζανετάτος Δ., σε «Γεωργιάδη Σταθόπουλου ΑΚ», Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1997
46. Φίλιος Π., Ενοχικό Δίκαιο-Ειδικό Μέρος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, 6η Έκδοση
47. Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη 2006, 3η Έκδοση
48. Χώλιος Κ., Η αστική ευθύνη του Δημοσίου κατά τη νομολογία του ΣτΕ, ΝοΒ 2011, σελ 850 επ.

14.2 Αποφάσεις Δικαστηρίων

1. ΜονΠρΘεσ/νίκης, 2950/2002, ΝοΒ 2002, σελ 713
2. ΕφΘεσ/νίκης 733/2009, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΝΟΜΟΣ”
3. ΑΠ 1107/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”
4. ΑΠ 1923/2006, ΝοΒ 2007, σελ 367
5. ΑΠ 2100/2001, ΝοΒ 2010, σελ 1222
6. ΕφΑθ 3833/2003, ΝοΒ 2004, σελ 247
7. ΜονΠρΑθ 959/2004, ΝοΒ 2004, σελ 1590
8. ΑΠ 353/2009, ΝοΒ 2009, σελ 1428
9. ΜονΠρΑθ 373/2004, ΔΕΕ 2004, σελ 557
10. ΜονΠρΑθ 1988/2002, ΝοΒ 2003, σελ 79
11. ΑΠ 2100/2009, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”
12. ΑΠ 867/2001, Ελλ. Δικ/νη 2002, σελ 767
13. ΑΠ 1485/2010, ΝοΒ 2011, σελ 586
14. ΑΠ 331/2010, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”
15. ΕφΠειρ 523/2009, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”
16. ΠολΠρΘεσ 8413/2005, Αρμενόπουλος 2006, σελ 1909
17. ΣτΕ 2463/1998, Διοικητική Δίκη 2000, σελ 616
18. ΔιοικΠρΑθ 10468/2009, Αρμενόπουλος 2010, σελ 1382
19. ΑΠ 1257/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”
20. ΕφΑθ 7632/2005, ΝοΒ 2006, σελ 417
21. ΔιοικΕφΘεσ/κης 1544/2008, Αρμενόπουλος 2009, σελ 747
22. ΑΠ 1020/2004, Ελλ. Δικ/νη, 2005, σελ 549

23. ΑΠ 6/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”
24. ΔιοικΕφΠειρ 1073/2001, Διοικητική Δίκη 2001, σελ 1481
25. ΑΠ 44/2009, ΝοΒ 2009, σελ 941
26. ΔΕΚ C-275/06, Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 29ης Ιανουαρίου 2008
27. ΔΕΚ C-98/09, Απόφαση του Δικαστηρίου (τέταρτο τμήμα) της 24ης Ιουνίου 2010
28. ΔΕΚ C-468/10, Απόφαση του Δικαστηρίου (τρίτο τμήμα) της 24ης Νοεμβρίου 2011

14.3 Αποφάσεις ΑΠΔΠΧ

1. ΑΠΔΠΧ 50/2000, <http://www.dpa.gr>
2. ΑΠΔΠΧ 49/2007, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ”

Ακρωνύμια

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΕισΝΑΚ	Εισαγωγικός Νόμος του Αστικού Κώδικα
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΧΘΔΕΕ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΔτΑ	Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΕφΑΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου
ΔιΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΜονΠρΘεσ/νίκης	Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΠολΠρΘεσ/νίκης	Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΜονΠρΑθ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΕφΘεσ/νίκης	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΔιοικΠρΑθ	Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών
ΔιοικΕφΠειρ	Διοικητικό Εφετείο Πειραιά
ΔιοικΕφΘεσ/νίκης	Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας